

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Obchodní školství na Kladensku a Slánsku

Bc. Petra Šnajberková

Diplomová práce

2015

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Petra Šnajberková
Osobní číslo: H13577
Studijní program: N7105 Historické vědy
Studijní obor: Kulturní dějiny: Regionální
Název tématu: Obchodní školství na Kladensku a Slánsku
Zadávající katedra: Ústav historických věd

Zásady pro vypracování:

Diplomová práce bude zaměřena na obchodní školství ve dvou vybraných lokalitách ? Slaném a Kladně, a sice v meziválečném období. Platformu badatelského záměru diplomantky představuje hypotéza o rostoucí stratifikaci a specializaci vyššího vzdělávání v průběhu 19. století a později a postupném růstu vlivu nadregionálních subjektů ovlivňujících obchod (obchodní a živnostenské komory), které nahradily lokální subjekty (cechy). Autorka se zaměří především na důvody vzniku obchodních škol ve sledovaných lokalitách, praktické aspekty jejich provozu, obsah a cíl výuky, otázku reflektování požadavků na znalosti a dovednosti obchodníka definované praxí. Bude sledovat také sociální a regionální původ studentů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Jana GERŠKOLÁ, Živnostenské podnikání, obchodní podnikání a živnostenské komory za první republiky, Slezský sborník, 1996, č. 2, s. 158-162. Ivana HUŠÁKOVÁ - Vladimír PŘIBYL, Slaný. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-112-2. Tomáš JIRÁNEK, První svépomocná obchodní a živnostenská komora v Rakousku-Uhersku a její další činnost v Československé republice. In: Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice. Série C (Scientific Papers of the University of Pardubice. Series C). Pardubice 1996/2, s. 143-155. Josef MOTTL, Kladno, město a statek v pražském kraji. Kladno, 1931. Miroslav NOVOTNÝ, Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006, ISBN 80-7040-883-9. František MATOUŠEK, Školství obecné a střední. Úplná informace a dějinný vývoj škol obecných, měšťanských, učitelských, gymnasiálních, reálných a lyceí, Praha, 1911. Josef PAZOREK, Obchodní školství v Republice Československé a jeho význam, Praha 1922. Kateřina ŘEZNÍČKOVÁ, Študáci a kantorů za starého Rakouska. České střední školy v letech 1867-1918, Praha: Libri, 2007, ISBN 978-80-7277-163-9. Irena VEVERKOVÁ, Kladno. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-925-3. Irena VEVERKOVÁ, Kladno - doteky času. Kladno, 2010. ISBN 978-80-254-8154-7. Slánský obzor.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jana Stráníková, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2015**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2014

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 22. června 2015

Petra Šnajberková

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Janě Stráníkové, Ph.D. za trpělivé vedení mé práce a cenné připomínky k jejímu obsahu. Dále bych ráda poděkovala PaedDr. Ireně Veverkové a zaměstnancům Státního okresního archivu Kladno za poskytnutí archivního materiálu, věcné připomínky a rady při psaní diplomové práce. Ráda bych poděkovala také své rodině za trpělivost při psaní nejen této práce, ale během celého studia.

Anotace:

Tato diplomová práce se zabývá obchodním školstvím na Kladensku a Slánsku v období první republiky. Na základě archivních pramenů uložených ve Státní okresním archivu Kladno, primární a sekundární literatury sleduje regionální a sociální původ žáků obchodních škol.

Klíčová slova:

Obchod, průmyslová revoluce, Kladno, Slaný, škola

Annotation:

The thesis deals with business education in the Kladno and Slaný region in the era of the first Czechoslovak Republic. On the base of archive sources kept in State District Archive Kladno, primary and secondary literature, the regional and social origin of the students of mercantile schools is examined.

Keywords:

Trade, Industrial Revolution, Kladno, Slaný, School

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Prameny a literatura	5
2.1 Literatura.....	5
2.2 Prameny	8
3. Hospodářství 19. a počátku 20. století	10
4. Hospodářství Kladna a Slaného	20
4.1 Kladno	20
4.2 Slaný	23
5. Vývoj odborného školství	30
5.1 Odvětví odborného školství	35
5.1.1 Průmyslové školství a živnostenské školství.....	35
5.1.2 Hospodářské školství.....	37
5.1.3 Odborné dívčí školství.....	39
5.1.4 Obchodní školství	42
5.2 Odborné školství na Kladensku a Slánsku.....	45
5.2.1 Průmyslové školství a živnostenské školství pokračovací.....	45
5.2.2 Zemědělské a lesnické školství	48
5.2.3 Odborné dívčí školství.....	49
5.2.4 Obchodní školství	51
6. Regionální původ a sociokulturní znaky žáků.....	58
6.1. Regionální původ žáků Kupeckých škol Kladno a Slaný	58
6.2 Sociokulturní znaky žáků Kupeckých škol Kladno a Slaný	70
6.2.1 Vyznání.....	70
6.2.2 Mateřská řeč	74
7. Sociální původ žáků.....	77
7.1 Sociální původ žáků Kupeckých škol Kladno a Slaný	77
8. Role škol v regionu	82
9. Závěr.....	100
10. Seznam literatury a pramenů.....	106
11. Seznam tabulek.....	112
12. Summary	178

1. Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá obchodním školství na Kladensku a Slánsku. Časově je výzkumná část práce orientovaná na roky 1930 – 1937. Ovšem přehled vývoje hospodářské situace a vývoje odborného školství je zmapován již od 19. století. Pokud se tedy v práci objevuje spojení "sledovaná doba", myslí se tím především 30. léta 20. století.

Práce má tedy za cíl ukázat obecný vývoj odborného školství, dále vývoj odborného školství na Kladensku a Slánsku. V neposlední řadě zkoumá regionální, sociální původ žáků a jejich sociokulturní znaky, roli škol v regionu a učební osnovu obou škol. Vybrány byly dvě školy – Kupecká škola v Kladně a Kupecká škola ve Slaném.

Základním pramenem pro tuto práci jsou katalogové listy žáků daných škol. Časové vymezení výzkumné části bylo vybráno především na základě dobré zachovalosti katalogů. Šla tedy provést komparace obou škol. Dále proto, že zmíněné školy prodělaly řadu změn. Počáteční rok znamenal pro kladenské pokračovací školství sjednocení do jedné budovy. V roce 1931 dostala městská rada Slaného povolení k zahájení stavby nové budovy obchodní školy. Ovšem třicátá léta jsou také doba, kdy obchodní školství v celém Československu zažívá určitou existenční krizi, protože dochází k přeplnění absolventů obchodních škol na trhu práce. Řada z nich si dlouhou dobu nedovedla najít práci v oboru. Mnoho škol je z tohoto důvodu rušeno a další ani nevznikají. To je právě případ Kladna. Během sledované doby jsou školy do jisté míry usazeny ve školském systému a každá se věnuje svému vlastnímu rozvoji. Na konci sledovaného období dochází ke vzniku obchodní akademie, v Kladně se nic podobného neděje. Konečný rok 1937 byl zvolen z toho důvodu, že není dostatek pramenné základny pro další období, navíc se v této době schylovalo k druhé světové válce a velké reorganizaci škol, která by si zasloužila samostatnou práci.

K doplnění informací posloužily kroniky škol a zápisy z porad školního sboru. Vzhledem k tomu, že v období první republiky spadalo veškeré odborné školství pod ministerstvo školství a národní osvěty, čerpala jsem také z fondu zmíněného ministerstva. Do chodu obchodních škol se zapojilo mnoho dalších významných organizací například obchodní a živnostenské komory. Z tohoto důvodu jsem jako další zdroj vybrala fond Ústředny živnostenských a obchodních komor v Praze.

Vývoj hospodářství a vývoj odborného školství byl popsán již od 19. století, protože právě v tomto období můžeme mluvit o vzniku odborného školství a o období první republiky jeho vrcholem a jeho pevném usazení ve školském systému. Region Kladensko a Slánsko jsem si vybrala z toho důvodu, že se zdejšímu obchodnímu školství dosud žádný badatel nevěnoval. V neposlední řadě je nutné uvést subjektivní důvody ke zvolení daných lokalit. Mezi subjektivní důvody uveďme citovou vazbu autorky k daným regionům. Hlavním cílem této práce tedy bylo zjistit regionální, sociální původ žáků kupeckých škol a jejich sociokulturní znaky – řeč a vyznání a učební osnovu žáků. Pokusila jsem se také najít odpověď na otázky – Jak vypadalo odborné školství ve sledovaných regionech? Jak vypadalo obchodní školství, změnilo se nějak od svého vzniku v 19. století?

Odborné školství prodělalo od druhé poloviny 19. století velké změny. Ač bylo středním školstvím spíše utlačováno ze strany státu, postupem času a hlavně hospodářského vývoje se i na něj dostala řada a došlo k jeho systematizaci. Obchodní školství bylo nejmladším odvětvím odborného školství. Důvody proč tomu tak bylo, jsou mnohé, znalosti odborných dovedností v obchodě byly podceňovány a obchodník se řídil spíše selským rozumem a štěstím. Vývoj ukázal, že hlubší znalost základních věcí a odborných znalostí a propojení s ostatními vědami bylo odrazovým můstkem k dalším úspěchům v provozování obchodu. Toto mohla zprostředkovat škola a praxe dohromady.¹

V Československu fungovaly dvouleté obchodní školy a obchodní akademie. Z hlediska prestiže bylo nejlepší studovat na obchodní akademii, protože bylo studium zakončeno maturitní zkouškou a student mohl jít dále studovat na vysokou školu. Akademie byly oproti obchodním školám čtyřleté. O obchodních školách ovšem nemůžeme říci, že by byly od základu špatné a směřovali na ně ti nejhorší žáci. Právě obchodní školy nabízely propojení praxe a teorie. Z těchto škol se profilovali kvalifikovaní pracovníci, kteří si mohli později zřídit vlastní živnost nebo pracovat pro velké podniky.

Kupecké školy byly přidruženy k obchodní škole, tyto školy sloužily pro potřebu malého a středního obchodu. Kupecké školy bych přirovnala k dnešním učilištím bez maturity. Přijímání byli pouze učni, kteří již byli v učednickém poměru, tedy učili se u nějakého mistra. Upozornit musíme také na spolupráci zaměstnavatele žáka a školy.

---

¹ Pazourek, J. *Obchodní školství v republice Československé a jeho význam*. Praha, 1922. s. 3 – 5

Škola mohla informovat zaměstnavatele o docházce či o prospěchu jeho učeně. Dá se říci, že pokud dítě mělo v místě školy přechodné bydliště, jeho rodina pobývala na jiném místě a dítě poslala do učení, stával se pro něho mistr a jeho rodina náhradní rodinou, oporou a zázemím.

Ve sledované době již existovala rozsáhlá síť obchodních škol. Naopak ministerstvo spíše zamítalo návrhy na zřízení dalších obdobných škol. To platí také pro sledované regiony, v jejich blízkosti existovala řada obchodních škol, proto také v Kladně nevznikla obchodní škola, ač o to město řadu let usilovalo. Ve Slaném naopak vznikla a na konci třicátých let vznikla i obchodní akademie. Proč tomu tak bylo? I na tuto otázku se snažila tato práce najít odpověď.

Nyní se dostávám ke struktuře práce a její metodologii. Práce je rozdělena do devíti kapitol a ty jsou dále členěny na podkapitoly. Devátá kapitola tvoří závěr práce. První dvě kapitoly tvoří úvod a použitou literaturu a prameny. Třetí kapitola se zabývá hospodářstvím od 19. století až do konce první republiky. Je zde nastíněn obecný přehled událostí od průmyslové revoluce až po zakládání podniků a rozvoj obchodu. Čtvrtá kapitola popisuje hospodářský vývoj dvou sledovaných regionů. Zmiňuji se také o jejich rozdílnostech. Pátá kapitola pojednává o odborném školství. Jednotlivá odvětví školství jsou zde rozdělena, součástí páté kapitoly je také popis odborného školství na Kladensku a Slánsku. Šestá a sedmá kapitola je samotná výzkumná část práce. V šesté kapitole je zkoumán regionální původ žáků Kupecké školy Kladno a Kupecké školy Slaný a jejich sociokulturní znaky. V sedmé kapitole je zkoumán sociální původ žáků. Osmá kapitola je shrnující částí a připomenutím role či funkce sledovaných škol a učební osnova žáků.

Nedílnou součástí práce je tabulková část, ta slouží ke snazší představě čtenáře o regionálním a sociálním původu žáků. V tabulkách jsou uvedena místa narození a místa bydliště žáků, politické okresy těchto míst, vzdálenost bydliště od místa školy, tyto tabulky ukazují mimo jiné, kolik žáků muselo volit variantu přechodného bydliště. V další části jsou tabulky o vyznání a mateřské řeči žáků a v neposlední řadě početní zastoupení v jednotlivých sociálních skupinách. Dle mého názoru bylo nutné vytvořit tabulky, protože údaje z katalogových listů by mohly jako text působit neuspořádaně a čtenář by si jen těžko mohl udělat představu o tom, jaké děti sledované školy navštěvovaly. Tabulky jsem vytvořila sama na základě excerpce záznamů z katalogových listů.

Zvolené školy byly vybrány na základě dochování pramenné základny a možnosti excerpcí dat. Důležitou roli hrálo také zpřístupnění fondů. To byla jedna z komplikací, protože fondy pro sledované školy nejsou zpracovány, a tudíž nejsou archiválně běžně přístupné. Absence inventáře fondů mi nedovolila zjistit, co vše se ve fondech nachází, a tak nebyly využity všechny možné prameny. Pro zpracování daného tématu byla zvolena kvantitativní metoda – historická statistika. Stěžejními prameny pro tuto práci byly katalogové listy žáků, ze kterých byly vypsány informace k jednotlivé zkoumané části. Pro zjištění počtu u jednotlivých položek jsem použila čárkovací metodu a výsledek byl zanesen do tabulky. Pro zjištění politického okresu místa narození a bydliště byla použita mapa politického okresu Kladno a mapa politického okresu Slaný, obě jsou součástí historických atlasů těchto měst.

2. Prameny a literatura

2.1 Literatura

Odborné školství je v českém bádání poněkud opomíjeno. Čeští historici se zaměřují především na střední školy – gymnázia a reálky. Rozsáhlá monografie, která se zabývá středními školami na Moravě a ve Slezsku, je kniha Petra Kadlece², tento autor se dlouhodobě zabývá středoškolským vzděláním, napsal také řadu studií. Ve zmíněné knize zkoumá střední školy na přelomu 19. a 20. století, zkoumá teritoriální původ studentů a jejich sociokulturní znaky. Další autorkou stejného zaměření je Kateřina Řezníčková a její práce o středních školách v letech 1867 – 1918.³ Monografie, která by se zabývala čistě odborným a pokračovacím školstvím dosud v české historiografii nevznikla. Informace k vývoji odborného školství v Čechách byly převzaty z knih, které vznikly ve 20. století.

Setkáváme se tedy s dobovou – primární literaturou. Právě kapitola o odborném školství byla z velké míry sestavena na základě dobové literatury. Z dobové literatury byl využit druhý díl knihy o českých školách Jana Šafránka.⁴ Dalšími dobovými knihami jsou příručka školské a osvětové správy kolektivu autorů⁵ a první díl pedagogické encyklopedie.⁶ Použita byla také kniha národohospodáře Josefa Grubera.⁷ Pro doplnění detailů posloužila příručka řídicího učitele C. Tetoura.⁸ V uvedených knihách je velmi přehledný popis vývoje odborného školství, zákonné normy, kterými se řídily a další organizační věci. Monografie⁹ o obchodním školství vzešla z pera profesora Josefa Pazourka, který byl autorem učebnic a mnoha dalších knih vztahujících se k obchodu.

Výjimku tvoří literatura o dívčím odborném školství, které je zmapováno v rámci několika děl. Přehled o učňovském školství od jeho vzniku až po školství ve druhé světové válce zmapoval ve své práci Zdeněk Černožský. K práci je třeba přistupovat

---

² Kadlec, P. *Střední školy a jejich studenti. K formování inteligence na severní Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. Ostrava, 2014. ISBN 978 – 80 – 7464 – 253 – 1.

³ Řezníčková, K. *Študenti a kantoři za starého Rakouska. České střední školy v letech 1867 – 1918*. Praha, 2007. ISBN 978 – 80 – 7277 – 163 – 9.

⁴ Šafránek, J. *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů. 2. díl*. Praha, 1918.

⁵ Placht, O. – Havelka, F. *Příručka školské a osvětové správy*. Praha, 1934.

⁶ Chlup, O. – Kubálek, J. *Pedagogická encyklopedie. 1. díl*. Praha, 1938.

⁷ Gruber, J. *O vývoji živnostenského zákonodárství v Rakousku a o cílech reformy živnostenské*. Praha, 1904.

⁸ Tetour, C. *Stručně a jasně o školách*. Praha, 1934.

⁹ Pazourek, J. *Obchodní školství v republice Československé a jeho význam*. Praha, 1922.

s rezervou kvůli zkreslení informací v době vzniku knihy, práce je z roku 1973.¹⁰ Další knihou z téže doby je kniha Josefa Cacha, který byl profesorem dějin pedagogiky.¹¹ Třetí knihou z předrevoluční doby¹² je kniha o vývoji a organizaci odborného školství v Československu.¹³ Z novější literatury můžeme uvést vybrané svazky Dějin Zemí Koruny České. Odbornému dívčímu vzdělávání se věnuje opět monografie Kateřiny Řezníčkové, dále monografie Mileny Lenderové a kolektivu autorek. Kniha je velmi rozsáhlá a dopodrobna zkoumá ženu a vzdělávání ve vybrané době¹⁴. Ženou a jejím vzděláváním se zabývá také o něco útlejší kniha Mileny Bahenské, která přináší přehled možností ženského vzdělávání v 19. století a jeho proměnou postupem času.¹⁵ Výchově a vzdělávání dívek v 18. a 19. století se věnuje Mgr. Jana Stráníková, Ph.D., autorka v jedné ze svých knih vychází především z dobové korespondence.¹⁶

Pro kapitoly o odborném školství ve vybraných regionech byly stěžejní práce doktorky Ireny Veverkové.¹⁷ Historička se dlouhodobě zabývá kladenským školstvím, ve zmíněných studiích nastínila vývoj odborného vzdělávání na Kladensku a Slánsku. Obě studie jsou velmi přehledné a čtivé, neméně důležitý pro další bádání je seznam použité literatury a pramenů za článkem. Pro kapitolu o hospodářství Kladenska a Slánska jsem použila některé knihy od regionálních historiků zdejšího muzea, konkrétně od PhDr. Zdeňka Kuchyňky, který s kolektivem autorů napsal knihu o historii podnikání v těchto regionech. Kniha je obsáhlá, čtivá, ale někdy může působit dojmem populárně – naučného textu.¹⁸ Ke Slanému vyšla, v edici Zmizelé Čechy, publikace od pracovníků místního muzea. Kniha podhaluje ztracenou tvář Slaného, ale také

---

¹⁰ Černohorský, Z. *Vývoj učňovského školství v Československu*. Praha, 1973.

¹¹ Cach, J. *Střední školy a jeho pedagogika pod zorným úhlem historie*. Praha, 1974.

¹² Sametová revoluce v listopadu 1989 – pád komunismu v Československu

¹³ Mates, P. – Průcha, P. – Svatoň, J. *Vývoj organizace a řízení středního odborného školství v Československu 1918 – 1987*. Praha, 1987.

¹⁴ Lenderová, M. a kol. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-988-1.

¹⁵ Bahenská, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80 – 7277 – 241 – 4.

¹⁶ Stráníková, J. *Výchova a vzdělávání dívek na cestě k moderní občanské společnosti. Genderové a sociální aspekty procesu socializace mládeže v období 1774 – 1868*. Pardubice: UPCE, 2013. ISBN 978 – 80 – 7395 – 511 – 3

¹⁷ Veverková, I. Vznik odborného průmyslového školství v Kladně. In: *Slánský obzor*. 12. Slaný, 2005. ISSN 1214 – 3847. s. 67 – 78

Veverková, I. Vývoj učňovského a odborného školství na pozadí regionální historie Kladenska a Slánska. In: *Slánský obzor*. 18. Slaný, 2010. ISSN 1214 – 3847. s. 78 – 92

¹⁸ Kuchyňka, Z. a kol. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku*. Žehušice, 2005. ISBN 80-86699-25-0.

například rozvoj regionálního školství.¹⁹ Celkem přehlednou a odbornými informacemi nabytou publikací je *Kniha o Slaném*, kterou vydal kolektiv autorů pod záštitou městského úřadu. Kniha rozebírá Slaný od pravěku až po současnost.²⁰ Pro vytváření vývoje hospodářské a sociální situace obou měst můžeme využít historických atlasů, které vyšly pro města. Atlasy obsahují řadu map a plánů města, zásadní jsou také informace vztahující se k průmyslu a místním podnikům, které se podílely na utváření typického vzhledu těchto měst.²¹ Historický atlas měst České republiky je celoevropský projekt. Řešitelé grantu jsou pracovníci Historického ústavu Akademie věd České republiky.

K samotné výzkumné části jsem se inspirovala u výše zmíněných autorů. Pro objasnění hospodářského kontextu posloužila publikace od profesora Václava Průchy.²² Pro možnost komparace a zasazení do kontextu byly využity studie z časopisu *Studie k sociálním dějinám*, které vydává Slezské zemské muzeum, editory jsou dvojice Jana Macháčová a Jiří Matějček.²³ Dle knihy této dvojice autorů jsem použila model pro rozdělení dětí podle jejich sociálního původu.²⁴ V této knize jsou vrstvy společnosti rozděleny na tři části – dolní, střední a horní. K vytvoření sociálního původu sledovaných žáků byl zvolen tento model s ohledem na zápisy z katalogových listů, které jsou v mnohých případech napsány pouze obecně. Problematikou odborného školství a postavení učňů je jedním ze záběrů docenta Tomáše Jiráka. Použity byly jeho studie a dvě publikace. Studie se zabývá hospodářským nacionalismem v pražské živnostenské komoře.²⁵ Druhou publikací jsou dějiny každodennosti, kde je přehled

---

¹⁹ Hušáková, I. – Příbyl, V. *Zmizelé Čechy – Slaný*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978 – 80 – 7432 – 112 – 2

²⁰ Dvořáková, Z. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: MÚ Slaný, 1994.

²¹ Semotanová, E. a kol. *Historický atlas měst České republiky Kladno*. Sv. 17. Praha: HÚ AV, 2007. ISBN 978-80-7286-109-5.

Žemlička, J. a kol. *Historický atlas měst České republiky Slaný*. Sv. 6. Praha: HÚ AV, 1999. ISBN 80-85268-80-9

²² Průcha, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992*. 1. díl období 1918 – 1945. Brno, 2004. ISBN 80 – 7239 – 147 – X.

²³ Mertová, K. Studenti středních škol okresu Chomutov 1918 – 1938. In: Macháčová, J. – Matějček, J. (eds.), *Studie k sociálním dějinám*, 9. Opava, 2002. ISBN – 8 – 86224 – 26 – 0. s. 49 – 135

Steinbachová, V. Sociální původ studentů gymnázia v Domažlicích a ve Stříbře v letech 1918 – 1938. In: Macháčová, J. – Matějček, J. (eds.). *Studie k sociálním dějinám*, 7. Opava, 2001. ISBN 80 – 86224 – 24 – 4. s. 132 – 157

²⁴ Macháčová, J. – Matějček, J. *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781 – 1914*. Praha: Carolinum, 2010. ISBN 978 – 80 – 246 – 1679 – 7.

²⁵ Jiránek, T. Česko – německé spory v obchodních a živnostenských komorách v době habsburské monarchie: etnické spory nebo hospodářský nacionalismus? In: Háje, J. – Jančík, D. – Kubů, E. (edd.). *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*. Praha, 2009. s. 167 – 178. ISBN 978 – 80 – 246 – 1391 – 8.

odborného školství v 19. století.²⁶ Třetí publikací je sborník prací z pardubického bienále konaném v roce 2002. Docent Jiránek má ve sborníku studii o učednících.²⁷

2.2 Prameny

Nyní se dostávám k části o pramenné základně. Základním pramenem pro zpracování byly katalogové listy žáků. Každý žák měl svůj katalogový list, který mu sepisoval třídní profesor. Jaké údaje lze z katalogových listů vyčíst? Prvním údajem je jméno žáka, číslo katalogového listu, poté je uvedeno místo narození, mateřská řeč, vyznání, zaměstnavatel, otec a jeho povolání a adresa trvalého bydliště. Pod těmito údaji je klasifikace a přehled předmětů. Záznamy jsou napsány čitelně, pouze v několika případech nebylo možné záznam přečíst, někde nebyl záznam uveden. Pro upřesnění jak fungovaly školy, posloužily výroční zprávy škol ze sledovaného období a zápisy z porad školního sboru. Všechny archiválie jsou uloženy ve Státním okresním archivu Kladno, fondy nejsou zpracovány. Kroniky jsou uloženy ve sbírce kronik. V kronikách škol jsou detailní zápisy od vzniku škol. Ze zápisů je možné vyčíst, kdo finančně podporoval školu a jakou částkou přispíval, kolik se přihlásilo dětí, jaké akce škola pořádala a mnoho dalších informací. Někdy se může zdát, že zanesené informace do kroniky byly upraveny či zkresleny podle potřeb. Vzhledem k tomu, že fondy ze SOkA Kladno nejsou zpracovány, nemají žádné číselné ani jiné označení.

Vedle fondů z okresního archivu byly použity dva fondy uložené v Národním archivu v Praze. Prvním fondem, ve kterém je uložena v podstatě veškerá administrativa týkající se škol na našem území, je fond Ministerstva školství Praha. Tento fond obsahuje spisový materiál Úřadu pro správu vyučování a národní osvěty, později nesoucí název Ministerstvo školství a národní osvěty a poté Ministerstvo školství. Po první světové válce přijalo nově vzniklé Československo základy organizace veřejné správy ze zaniklého Rakouska – Uherska. Zákonem číslo 2 ze dne 2. 11. 1918 byly zřízeny nejvyšší správní úřady, mezi nimi byl také Úřad pro správu vyučování a národní osvětu, který si později změnil název na Ministerstvo školství a národní osvěty. V této práci byly využity písemnosti vztahující se ke sledovaným školám a dalším odborným

---

²⁶ Lenderová, M. – Jiránek, T. – Macková, M. *Z dějin české každodennosti*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978 – 80 – 246 – 1863 – 4.

²⁷ Jiránek, T. Učedník – mučedník? In: Jiránek, T. - Kubeš, J. *Dítě a dětství napříč staletími*. 2. *Pardubické bienále. 4.-5. dubna 2002. Pardubice*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. ISBN:80–7194-515–3. s. 127 - 133

školám, které spadaly pod správu ministerstva například průmyslová škola, vyšší dívčí škola. Pramenný materiál je uspořádán v kartonech, fond je částečně přístupný.

Dalším využitým fondem je fond Ústředny živnostenských a obchodních komor v Praze. Ústředna vznikla v dubnu 1922. Tendence pro vznik podobné instituce vzešly z pražské komory. Hlavním účelem této instituce bylo přizpůsobení činnosti komor novým hospodářsko – politickým poměrům a obecně úpravě postoje či vztahů k jiným podobným organizacím. Fond je částečně přístupný, jeho význam spočívá v tom, že může nastínit problematiku obchodních a živnostenských komor, jsou zde také rozsáhlé dokumenty vztahující se k vnitřnímu i zahraničnímu obchodu. Ve fondu se nachází dokumenty mapující situaci v různých obchodních školách, z těchto pramenů je mimo jiné zpracována část o učební osnově kupeckých škol.

Výše zmíněné fondy z Národního archivu lze využít v bádání o celostátním odborném školství, které spadalo do jejich kompetence. Lze také vyčíst, že obě instituce úzce spolupracovaly v záležitostech týkajících se odborného školství.

3. Hospodářství 19. a počátku 20. století

Hospodářský vývoj v 19. století je definován mimo jiné průmyslovou revolucí. S tím souvisí změna ekonomického systému z feudálního na kapitalistický. Změnil se také přístup k obyvatelstvu, které bylo do té doby nesvobodné. Nárůst počtu obyvatel, akumulace kapitálu, technologické změny a vznik rozdílu mezi ekonomikami jednotlivých zemí, to jsou jen některé z příčin událostí v hospodářském a sociálním vývoji 19. století.²⁸

O procesu industrializace můžeme mluvit od poloviny 18. století. Do Evropy se však rozšířil až ve století 19. Jeden z největších nárůstů zaznamenala průmyslová výroba. Ve výrobě došlo ke změně techniky výroby a ke změně v organizaci pracovního postupu. Z ruční výroby se přešlo na strojní a z manufakturního uspořádání na tovární systém.²⁹ Pro fungující továrnu bylo nutné nejen strategické umístění co nejbližší zdroji surovin, ale také místo s dostatečně vyvinutou infrastrukturou. To je spojeno s procesem urbanizace, což znamenalo vznik nových průmyslových center.

V průběhu 19. století byla světovým ekonomickým leaderem Velká Británie. Z napoleonských válek³⁰ vyšla jako vítěz a upevnila své místo světové velmoci. Stala se největším světovým výrobcem, ovládala světová moře a rozšiřovala zámořské kolonie.³¹ Již v třicátých letech 19. století soustřeďovala polovinu světové průmyslové výroby. V čele britského průmyslu se držel textilní průmysl především bavlnářství, dále rostl význam těžkého průmyslu zejména železářství, těžby uhlí a strojírenství. Růst těžkého průmyslu souvisel s rozvojem dopravy, což znamenalo výstavbu železnic, stavbu lodí, výstavbu infrastruktury. Změny se dotkly také zemědělství. Zvýšil se význam hospodářských zvířat, přešlo se od trojpolního systému ke střídavému systému obdělávání půdy. Začaly se používat zemědělské stroje.³²

Po Británii se postupně přidávaly také další evropské země, zejména země severozápadní Evropy – Belgie, Nizozemsko, Prusko a Francie. V mnoha zemích se objevovaly rozdíly mezi centrálními oblastmi a odlehlými provinciemi. Například ve

---

²⁸ Židek, J. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň, 2007. ISBN 978 – 80 – 7380 – 035. s. 25

²⁹ Akoš, P. *Průmyslová revoluce. O původu moderní techniky*. Praha, 2002. ISBN 80 – 86642 – 02 – X. s. 19 – 20

³⁰ Napoleonské války – válečné konflikty mezi lety 1803 – 1815

³¹ Židek, J. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň, 2007. s. 31

³² Průcha, V. – Faltus, J. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: VŠE, 2003. ISBN 80 – 245 – 0499 – 5. s. 22

Spojeném království se území Anglie odlišovalo od okrajových hornatých oblastí a ostrovů. V Rakousku – Uhersku můžeme považovat za průmyslová centra například Čechy a Vídeň. Oblast Haliče spíše zaostávala. To vedlo mezi státy ke vzniku hospodářských protikladů. Industrializovaná a pokročilá zóna na severu a západu a zaostalá zóna na jihu a východě. Ze zaostalého jihu a východu vzešla levná pracovní síla a trh pro průmyslové výrobky.³³

Na pomezí 60., 70. let byla dovršena průmyslová revoluce a nastoupila druhá vlna industrializace a elektrifikace. Z politického hlediska lze vyjmenovat události, které v této době proběhly a ovlivnily i hospodářský vývoj – válka severu proti jihu v USA, zrušení nevolnictví v Rusku v roce 1861, sjednocení Itálie v letech 1861 – 1870, přeměna habsburské monarchie v Rakousko – Uhersko z roku 1867, prusko – francouzskou válku a následný vznik jednotného Německa 1870 – 1871.

Tzv. grünerské období přineslo zakládání nových továren ve velkém množství. Příliš velký příliv kapitálu se ale ukázal jako hnací motor pro nadvýrobu. To vedlo k světové hospodářské krizi v roce 1873. Ve Velké Británii je toto období označováno jako Velká deprese. Takový vývoj nutil státy k přehodnocení postoje k volnému obchodu. Německo zavedlo protekcionismus, poté ho následovaly další země. Francie zavedla nový celní zákon, sjednocená Itálie uvalila jednotná cla na dovoz do země.³⁴ Krize 70. let zasáhla také zemědělství. V oblasti chovu zvířat došlo k redukci chovu ovcí na vlnu. Začal se pěstovat jetel a okopaniny na úkor obilovin, stále pokračovala migrace obyvatel ze zemědělských oblastí do průmyslových center. Přešlo se na používání průmyslových hnojiv. S používáním průmyslových hnojiv souvisí také vznik chemického průmyslu. Ve strojírenském průmyslu dominovala ocel.³⁵ Ve druhé polovině 19. století, po objevení žárovky, se začala používat elektrická energie. V roce 1894 byla zprovozněna první elektrárna v Praze – Holešovicích.³⁶

Spojené státy americké spolu s Německem vytlačily Velkou Británii z pozice světového leadera v objemu průmyslové výroby. Hospodářský růst nabral cyklický charakter s desetiletými intervaly střídání vzestupu a krizí z nadvýroby. Malé podniky či podniky, které stagnovaly a nebyly schopny si samy pomoci, pohltili větší konkurenti.

---

³³ Davies, N. *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80 – 200 – 1334 – 2. s. 783

³⁴ Židek, J. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň, 2007. s. 33 – 35

³⁵ Průcha, V. – Faltus, J. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: VŠE, 2003. s. 27 – 28

³⁶ Lenderová, M. – Jiránek, T. – Macková, M. *Z dějin české každodennosti*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978 – 80 – 246 – 1863 – 4. s. 72

S přílivem kapitálu a investováním do zakládání podniků je úzce spojen také vznik finančního trhu, bankovníctví a světového hospodářství. Světové hospodářství proto, že do systému dělby práce byly zapojeny také kolonie. Vedle průmyslové výroby zaznamenal růst také obchod. Hlavně obchod mezinárodní, který se rozvíjel díky stále se rozšiřující železniční dopravě. Do vypuknutí první světové války byly hlavními komoditami mezinárodního obchodu textilní suroviny, obiloviny, mouka, uhlí, ropa, tabák, cukr a koření.³⁷

V českých zemích spadá počátek industrializace do 30. let 19. století. Nejrozšířenějším odvětvím průmyslu, kde byl zaváděn parní stroj, bylo textilnictví. Dalšími významnými artikly byly porcelán a sklo. První porcelánka v Čechách vznikla již v 18. století. Od 30. let 19. století také fungovaly železárny, které vlastnily šlechtické rody například Fürstenberkové, Kolovraté. Nejdříve se jako energetický zdroj pro pohon strojů používala vodní síla, ale od 40. let jí vystřídal parní stroj, který byl dovážen především z Anglie. Jako byl pro české země dominantní textilní průmysl, tak podobnou roli hrál potravinářský průmysl. Jednalo se zejména o pivovary, lihovary a cukrovarnictví.³⁸

Vedle průmyslové revoluce proběhla v rakouském soustátí i společenská "revoluce". Po Napoleonských válkách zůstalo rakouské mocnářství absolutistické, ač byly ve společnosti snahy po liberalizaci poměrů a změně politického uspořádání, sílily snahy o zrovnoprávnění češtiny s němčinou, zrušení poddanství, probouzel se nacionalismus v národech žijících v monarchii. V březnu 1848 proběhly ve Vídni první ozbrojené boje, které vyvrcholily v částečné splnění požadavků povstalců. Byla vytvořena ministerstva, vyhlášena svoboda tisku a připravovala se nová ústava. Ústava byla vydána 25. dubna 1848, jednalo se ovšem o ústavu oktrojovanou. S tímto postupem nesouhlasili všichni, a tak proběhly v květnu téhož roku další boje. V Čechách probíhala revoluce poněkud odlišně, změna z monarchie na liberálnější formu neměla velkého zastání. Veškeré snahy byly utnuty nástupem nového císaře Františka Josefa I. a novou ústavou ze 4. března 1849 nazývanou Stadionova ústava. Jednalo se opět o oktrojovanou ústavu. Přesto se některé požadavky protestujících podařilo splnit například zrušení poddanství,

---

³⁷ Průcha, V. – Faltus, J. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: VŠE, 2003. s. 32 – 33

³⁸ Hlavačka, M. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2013. sv. XI. b 1792 – 1860. ISBN 978-80-7432-348-5. s. 33 – 39

zrovnoprávnění Židů, rovnost občanů před zákonem. Po porážce revoluce byl zaveden neoabsolutismus zakotvený Silvestrovskými patenty z roku 1851.³⁹

Snahy o změnu nakonec vygradovaly revolucí. Jedním z požadavků revoluce v letech 1848 – 1849 byla změna tohoto systému. Ač byla revoluce poražena, nebylo možné nepřihlížet potřebám společenského vývoje a především hospodářského vývoje. Prvním krokem ke změně hospodářské politiky bylo zrušení celních hranic s Uhrami. Významným krokem bylo také zřízení obchodních a živnostenských komor. V českých zemích fungovalo osm komor se sídly v Praze, Liberci, Plzni, Chebu, Českých Budějovicích, Brně, Olomouci a Opavě. Komory převzaly agendu bývalých soukromých společností a organizací. Nově zřízené komory se také vložily do přípravy nového živnostenského zákona. V roce 1861 získaly v rámci kuriového systému samostatné zastoupení.⁴⁰ Zpočátku komory soustředily své zájmy pouze na poli ekonomiky, ale později se dostávají také na pole politiky. Z toho pak plynou pozdější národnostní rozepře mezi německými a českými členy komor.⁴¹

Již v letech 1854 a 1855 byly předloženy dvě osnovy návrhu živnostenského zákona. Osnovu z roku 1855 vydal ministr obchodu rytíř Toggenburg. Realizován byl až návrh ministra financí Karla Ludwiga von Brucka, který byl vydán patentem z 20. prosince 1859 číslo 227 říšského zákona s působností od 1. května 1860 jako živnostenský řád. Živnostenský řád platil pro celý obvod tehdejšího rakouského císařství s jedinou výjimkou Benátska a Vojenské Hranice.⁴²

Živnostenský řád rušil všechna dosavadní opatření a zaváděl živnostenskou svobodu. Všichni občané, kteří zaplatili daň, měli volný přístup ke všem živnostem. Nebyl tedy potřeba průkaz způsobilosti. Živnosti byly rozděleny na koncesní, řemeslné a svobodné. Koncesní živnosti, například knihtiskařství, knihkupectví, živnosti stavební a hostinské, aj., byly vázány na úřední povolení K živnosti jako například puškařství byl nutný také průkaz způsobilosti. Ostatní živnosti byly svobodné.⁴³

---

³⁹ Bělina, P. – Hlavačka, M. – Tinková, D. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2013. sv. XI. a 1792 – 1860. ISBN 978 – 80 – 7432 – 347. s. 327 – 333

⁴⁰ Urban, O. *Československé dějiny 1848 – 1914 I. Hospodářský a sociální vývoj*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 43 – 44

⁴¹ Jiránek, T. Česko – německé spory v obchodních a živnostenských komorách v době habsburské monarchie: etnické spory nebo hospodářský nacionalismus? In: Háje, J. – Jančík, D. – Kubů, E. (edd.). *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*. Praha, 2009. ISBN 978 – 80 – 246 – 1391 – 8. s. 172

⁴² Gruber, J. *O vývoji živnostenského zákonodárství v Rakousku a o cílech reformy živnostenské*. Praha, 1904. s. 15 – 16

⁴³ Tamtéž, s. 16 – 17

K živnostenskému řádu přibyl v roce 1862 obchodní zákoník, který kodifikoval obchodní právo.⁴⁴ Po vydání živnostenského řádu a obchodního zákoníku můžeme mluvit o velkém rozmachu podnikání. K podnikání byl zapotřebí dostatečný kapitál, který měli především aristokraté. Podnikat tedy začala především šlechta. Vznikly akciové společnosti například železářské podniky.⁴⁵

Vedle průmyslu se rozvíjel také obchod. Český kapitál se uplatnil v maloobchodě, zbytek pokryl zahraniční kapitál. V prodeji převládal obchod s potravinami – cukr, káva, lihoviny, s koloniálním zbožím, dále se stroji a železářskými výrobky. Obchodovaly také banky a vznikly burzy.⁴⁶

České země se po rozdělení rakouského soustátí na Rakousko – Uhersko v roce 1867 staly součástí Předlitavska. Rakousko – Uhersko byl jeden stát, ale jeho části byly velmi diferencované. Západní část byla pokročilejší než východní. České země patřily spolu s Dolními Rakousy a Štýrskem k vyspělým průmyslovým oblastem. Naopak v tomto směru byly zaostalé Halič, Bosna, Dalmácie, Bukovina a východní Uhry. Co se týče průmyslové výroby, zaujímalo Rakousko – Uhersko v předválečné době šesté místo. Hlavními vývozními artikly byly obiloviny a maso z Uherska, cukr, slad, uhlí, dřevo, textil, oděvy, sklo a porcelán. Obchod probíhal především s Německem. Do rakouského soustátí plynul kapitál především z Německa, Francie a Velké Británie. Do zaostalejších částí plynul vnitřní kapitál z českých a alpských zemí.⁴⁷

Vyvrcholení průmyslové revoluce proběhlo v českých zemích až v druhé polovině 19. století, konkrétně v 60. a 70. letech. Hlavním odvětvím průmyslu v procesu industrializace byl textilní a potravinářský průmysl. Na konci 19. století se připojil také těžký průmysl – strojírenství, elektrotechnika, automobilový a chemický průmysl. Před první světovou válkou zaznamenal růst také zbrojní průmysl. Počet lidí pracujících v zemědělství se zmenšil ve prospěch počtu lidí pracujících v průmyslu. Vedle vídeňské banky a přílivu zahraničního kapitálu vznikaly od 60. let české obchodní banky úzce spjaté s lidovým peněžnictvím. Z předních českých bank, které fungovaly před první

---

⁴⁴ Randa, A. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: VŠAP, 2008. ISBN 978 – 80 – 86775 – 14 – 2. s. 19 – 20

⁴⁵ Bělina, P. – Hlavačka, M. – Tinková, D. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2013. sv. XI. a 1792 – 1860. s. 384 – 385

⁴⁶ Bělina, P. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2012. sv. XII. a 1859 – 1860. ISBN 978–80–7432–181–8. s. 423 – 424

⁴⁷ Bělina, P. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2012. sv. XII. a 1859 – 1860. s. 424 – 425

světovou válkou, lze uvést Živnobanku, Českou průmyslovou banku a Pražskou úvěrovou banku.⁴⁸

První světová válka probíhala v letech 1914 – 1918. Vzdávající vliv Německa, zbrojení, to vše vedlo k mezinárodnímu napětí a strachu z celosvětového konfliktu. Příčiny války lze hledat již v 19. století, kdy se formovaly uskupení států v podobě Trojspolku, Trojdohody a dalších smluv. Tyto spolky nebyly jen politického charakteru. Jednalo se také o ekonomické dohody. Spojené státy se do války zapojily v roce 1917, ale podporovaly dohodové státy již od začátku v podobě pomoci hospodářské.⁴⁹

Válečným potřebám bylo podřízeno vše. Proběhla militarizace hospodářství a stát zasahoval do chodu hospodářství. Došlo k usměrnění výroby a preferování těžkého průmyslu. Regulovaly se ceny, mzdy a byl zaveden přidělový systém zásobování obyvatelstva.

Válečný konflikt skončil v listopadu 1918. Vítězem se staly dohodové státy, zaniklo Rakousko – Uhersko a jeho území si rozdělilo sedm států – Československo, Rakousko, Maďarsko, Jugoslávie, Polsko, Rumunsko a Itálie. Evropa se stala dlužníkem Spojených států, které se staly supervelmocí. Na poválečné reparace, které měla platit poražená strana, pohlížel každý stát odlišně. Francie zaujala nejradikálnější postoj totálního oslabení Německa včetně odzbrojení a zmenšení území. Velká Británie chtěla udržet mocenskou rovnováhu a Německo nechat do jisté míry silné. Nakonec byl zvolen francouzský návrh.⁵⁰

První Československá republika vznikla 28. října 1918. V roce 1919 byla k nově vzniklému státu připojena Podkarpatská Rus. Prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk a předsedou první domácí vlády všennárodní koalice Karel Kramář. Ústava vyšla 29. února 1920 a zakotvila demokratické zřízení, dvoukomorové Národní shromáždění složené z poslanecké sněmovny a senátu. Veškeré zákony přijala Československá republika z Rakouska – Uherska a zůstaly nadále v platnosti. Hospodářské záležitosti řídilo ministerstvo financí, které připravovalo pozemkovou reformu, měnovou reformu a nostrifikaci.⁵¹

Poválečným uspořádáním se zabývala především Česká státoprávní demokracie (národně demokratická strana) s finančníky Jaroslavem Preissem a Vilémem

---

⁴⁸ Průcha, V. – Faltus, J. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: VŠE, 2003. s. 37 – 40

⁴⁹ Tamtéž, s. 40

⁵⁰ Židek, J. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň, 2007. s. 43 – 46

⁵¹ Průcha, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992. 1. díl období 1918 – 1945*. Brno, 2004. ISBN 80 – 7239 – 147 – X. s. 23 – 28

Pospíšilem. Ti vytvořili koncepci hospodářské politiky v návrhu "hospodářského zákona říše České". Součástí programu bylo převedení rakouského majetku na českém území do českých rukou, zamezení odčerpávání daní a dalších příjmů do Vídně a řízení hospodářství. Počítalo se také se vznikem nové měny, zřízením cedulové banky, provedením pozemkové reformy a nostrifikace.⁵²

Stále platilo, že různé části Republiky měly odlišný vývoj. Země sice nebyla zpustošena, ale obyvatelé byli demoralizovaní, znechucení, zemědělství rozvrácené, všude vládl nedostatek surovin a celkově se snížila životní úroveň. Z bývalého Rakousko – Uherska převzalo Československo asi 21% území a 25% obyvatelstva. Vedle Čechů a Slováků žili na našem území Němci, Maďaři, Rusíni, Ukrajinci, Rusové, Židé, Poláci a další národnosti. Z těchto národnostních menšin byla nejpočetnější národnost německá, ke které se hlásilo 23, 4% obyvatel.⁵³

Československo bylo převážně zemědělsko – průmyslovým státem, v zemědělství pracovalo 39, 6% obyvatelstva a v průmyslu 33, 8%. Okolo roku 1930 se poměr obrátil a větší procento obyvatel pracovalo v průmyslu. Zemědělská výroba v meziválečném období spočívala především v malých a středních podnicích. Slovensko bylo převážně agrární stát, většina obyvatel pracovala v zemědělství. Přípravovaná pozemková reforma měla uspokojit drobné rolníky, kteří se chtěli stát vlastníky půdy. Asi 30% půdy patřilo šlechtě a církvi. V roce 1919 začala pozemková reforma vydáním záborového zákona. Zábor půdy se týkal velkostatků s výměrou nad 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy. Pozemková reforma trvala celé meziválečné období. Mechanizace a elektrizace pokračovala již z předválečných dob. V československém zemědělství se používaly především hnací stroje. Mechanická síla tedy převládala nad zvířecí silou. Nadále se využívala umělá hnojiva. Změny nastaly také v lesnictví. Došlo k zestátnění lesů, v roce 1918 vyšel zákon o ochraně lesů.⁵⁴

Okolo 60 – 70% průmyslu převzala Československá republika po rakousko – uherské monarchii. České země patřily k hospodářsky nejrozvinutějším částem monarchie. Řada odvětví průmyslu, především se spotřebním zbožím, se obrátila k vývozu. Důležité průmyslové oblasti byly pražská, plzeňská, brněnská a ostravská oblast. K nim patřily ještě dvě oblasti soustřeďující těžký průmysl západočeská a

---

⁵² Tamtéž, s. 23 – 24

⁵³ Tamtéž, s. 35 – 36

⁵⁴ Lacina, V. – Pátek, J. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátků industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace 1918 – 1945.* Praha, 1995. ISBN 80 – 7184 – 051 – 3 s. 43 – 50

severočeská – hnědouhelná. Na počátku 20. let došlo k deflační krizi. Až kolem roku 1925 byl otřes překonán a nastal ekonomický rozvoj. Tento rozvoj trval až do velké hospodářské krize, které se projevila okolo roku 1930.⁵⁵ V důsledku toho došlo k utlumení některých odvětví průmyslu, jednalo se například o textilní průmysl. Před velkou hospodářskou krizí byly předními obchodními partnery Rakousko, Polsko, Maďarsko a balkánské státy. Po překonání deflační krize vznikly nové elektrárny, více se vyráběly automobily, domácí spotřebiče a ostatní elektrospotřebiče. Československo se stalo velkovýrobcem zbraní, které vyváželo. Snížila se nezaměstnanost a vzrostly mzdy. Dále pokračoval odliv lidí pracujících v zemědělství do průmyslu.⁵⁶

Největší zastoupení měly malé závody do dvaceti zaměstnanců. Podniky s více jak sto zaměstnanci tvořily asi 1%. Po vzniku ČSR se vytvořila nová celní území, která za dob Rakousko – Uherska neexistovala, to byla spolu s omezeným zdrojem surovin pro český průmysl určitá bariéra. Stále se uplatňoval potravinářský průmysl – cukrovarnictví, lihovary a pivovarnictví. Sklářský průmysl spíše upadal, naopak se rozvíjel průmysl železářský, strojírenský, elektrotechnický a papírenský.⁵⁷

Světová hospodářská krize zasáhla téměř celý svět. S krizí se potýkala všechna odvětví hospodářství. Světový průmysl se propadl o téměř 40%. Zkrachovaly banky, podniky a rostly schodky státních financí. Krize se projevila také v zemědělství, klesaly ceny a ničila se produkce. Rozvrátil se mezinárodní obchod, snížil se vývoz kapitálu a zadlužené státy přestaly platit své pohledávky. S hospodářskou krizí většinou souvisí sociální krize a demoralizované obyvatelstvo. To vedlo k vzrůstu a podpoře extremismu, které vystupňovalo v roce 1933 nástupem Adolfa Hitlera k moci. Tento zahraniční vývoj měl mimo jiné vliv na německo – české vztahy v Československu. Nacistické hnutí získávalo příznivce mezi sudetskými Němci. Lehký průmysl, který byl velmi postižen ve 30. letech, soustředěný především v pohraničí, se stal předmětem agitace Němců proti Československu. V roce 1933 vznikla Fronta sudetoněmecké domoviny v čele s Konrádem Henleinem. Ve volbách v roce 1935 pod novým názvem Sudetoněmecká strana získala od českých Němců mnoho hlasů. Na Slovensku sílila Hlinkova ľudová strana, která prosazovala mimo jiné autonomii Slovenska. V roce 1935 abdikoval Tomáš G. Masaryk na funkci prezidenta a nastoupil Edvard Beneš,

---

⁵⁵ Tamtéž, s. 71 – 73

⁵⁶ Průcha, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992. 1. díl období 1918 – 1945.* Brno, 2004. s. 148 – 149

⁵⁷ Lacina, V. – Pátek, J. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátků industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace 1918 – 1945.* s. 90 – 94

předsedou vlády se stal agrárník Milan Hodža. S nastupující agresí nacistického Německa přijala československá vláda opatření k ochraně ekonomiky. Vláda přešla k řízenému hospodářství, státnímu řízení cen a zahraničního obchodu, proběhla také příprava k militarizaci průmyslu.⁵⁸

V oblasti obchodu panovala snaha o vytvoření obchodních středisek, jako byly Vídeň nebo Budapešť. Praha se jedním z nich stala. Obchodovalo se především se zemědělskými produkty, průmyslovým zbožím a surovinami. Na burzách se obchodovalo jen se zemědělským zbožím, jednalo se o tzv. plodinové burzy, které existovaly již na konci 19. století. Velkoobchody se zaměřovaly na obchod se zemědělskými výrobky, maloobchod vytvářely obchodní koncesované živnosti. Maloobchodní síť se stávala konkurentem tradičních trhů. Zákonodárství a dohled nad obchodem připadl ministerstvu průmyslu, obchodu a živností. Vedle ministerstva nadále fungovaly živnostenské a obchodní komory, které podléhaly státnímu dozoru. V roce 1922 se sdružily v Ústřednu obchodních a živnostenských komor. Ve městech působila tzv. obchodní grémia. Ve velkých městech se členily do oborů a skupin. V Praze měla sídlo Jednota obchodních grémií, která slučovala všechna obchodní grémia v Čechách. Zájem obchodních grémií spočíval v podpoře živnostníků a v šíření odborného obchodního vzdělání tím, že zřizovaly obchodní školy apod. Dále fungovaly různé organizace, spolky a jednoty. Vzhledem k tomu, že existovalo mnoho zájmových skupin a organizací na podporu obchodu, rozhodli se jejich členové vytvořit v roce 1928 Ústřední radu obchodnictva Československa. Jednalo se o nejvyšší organizaci s celostátní působností. Vnitřní obchod tvořilo maloobchodní a velkoobchodní podnikání. Ve velkoobchodu figurovaly především banky. Banky obchodovaly s celým spektrem zboží a služeb. Maloobchod provozovaly koncesované obchodní živnosti, prodejny konzumních družstev a tovární prodejny, obchodní domy a zásilkové obchody. Maloobchod ovládly živnosti spojené v obchodních grémiích a obchodní spolky. Typický byl tzv. krámský obchod.⁵⁹

Zahraniční obchod z počátku reguloval stát ve formě obchodních smluv a dovozních cel. V roce 1921 vznikla Malá dohoda, jejímž cílem byl hospodářský a politický pořádek ve střední Evropě. Po velké hospodářské krizi a nástupu nacismu v Německu se

---

⁵⁸ Průcha, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992. 1. díl období 1918 – 1945.* Brno, 2004. s. 257 – 264

⁵⁹ Lacina, V. – Pátek, J. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátků industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace 1918 – 1945.* s. 127 – 150

stát pokoušel řídit zahraniční obchod. Malá dohoda se však de facto rozpadla. Po roce 1938 a hlavně po roce 1939 bylo hospodářství, a tím pádem i obchod, podřízeno Třetí říši.⁶⁰

Sudetoněmecká strana získávala z Německa značnou finanční podporu. Ve volbách v roce 1938 získala 90% německých hlasů. V pohraničí rostlo napětí mezi Čechy a Němci. Po jednání s Hitlerem shrnuli členové a příznivci Sudetoněmecké strany své požadavky v tzv. Karlovarském programu vydaném v dubnu 1938. Tyto požadavky byly nesplnitelné, byla jimi narušená celková homogenita československého státu, a byly spíše záminkou pro Hitlera pro obsazení Československa. Konečný ortel nad první republikou vyneslo setkání čtyř zástupců v Mnichově, kde byla v noci z 29. na 30. září 1938 podepsána Mnichovská dohoda. Česká delegace nebyla připuštěna k jednání.⁶¹ Na základě Mnichovské dohody se pohraniční území Československa stalo součástí Velkoněmecké říše. Tím přišlo Československo o 40% průmyslu, který se nacházel v pohraničí. Byl zde soustředěn zejména sklářský, textilní a papírenský průmysl. Těžký průmysl a zemědělství bylo také postiženo, tento postih znamenal citelné ztráty nejen pro československé hospodářství.⁶²

---

⁶⁰ Tamtéž, s. 163 – 170

⁶¹ Průcha, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992. 1. díl období 1918 – 1945.* Brno, 2004. s. 269 – 270

⁶² Lacina, V. – Pátek, J. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátků industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace 1918 – 1945.* s. 189 – 192

4. Hospodářství Kladna a Slaného

4.1 Kladno

Než se Kladno stalo jedno z hlavních průmyslových center habsburské monarchie, bylo městem spíše venkovského charakteru. V roce 1561 jej Ferdinand I. povýšil na městys, v roce 1630 došlo k uvolnění poměrů, kdy Florián Jetřich Žďárský ze Žďáru zbavil místní obyvatele povinnosti robotovat na panském půdě a povolil vařit pivo v pivovaru. Počet řemeslníků nebyl nijak vysoký a jednotlivá řemesla byla zastoupena spíše jen mistrem.⁶³

Do 19. století se obyvatelstvo na Kladensku živilo především zemědělstvím, chovem dobytka, řemeslem a nádenickou prací. Také okolní lesy, které obklopovaly téměř celé Kladno, byly vykáceny a půda přeměněna na obdělávaná pole. Tuto práci vykonala najatá čeleď z Broumovského panství, které patřilo břevnovským benediktinům. Benediktini vlastnili mimo jiné také Kladno. Přílivem nových poddaných z Broumova vznikly nové osady například Rozdělov. Vedle zemědělství fungovalo také pivovarnictví, cukrovarnictví a mlynářství. Pivovary existovaly především v okolních obcích – Unhošť, Buštěhrad. Z Unhoště byl přeložen v roce 1763 do Kladna sladovnický cech. Pivovary fungovaly do první třetiny 20. století. Dalším odvětvím, které bylo na Kladensku rozšířeno, bylo mlynářství. Mlynářství se drželo především na venkově v oblastech kolem Kačáku a Černého potoka. Zmínky o prvních mlýnech spadají do 15. století. Zpočátku poháněla dřevěná mlýnská kola voda, která byla postupem času nahrazena novým zdrojem energie párou, dřevěné kolo bylo nahrazeno turbínou. Mlýny postupně zanikly na počátku 20. století. V malé míře měl zastoupení také sklářský průmysl.⁶⁴

Období panování osvěcenských panovníků je na Kladensku a Slánsku spojeno s největším objevem v dějinách obou regionů. V druhé polovině 18. století (mezi lety 1772 – 1775) objevili Václav Burger a Jakub Oplt z Buckova větší množství kamenného uhlí. Uhlí se našlo u vrchu Vysoký u Vrapic na buštěhradském panství. Ovšem až ve 40. letech 19. století zahájila státní kutací komise systematický průzkum

---

⁶³ *Okres Kladno na prahu nového milénia, aneb, Kladensko a Slánsko v roce 2000.* Nové Strašecí: Gelton, 2000. s. 7 – 8

⁶⁴ Kuchyňka, Z. a kol. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku.* Žehušice, 2005. ISBN 80–86699–25–0. s. 24 – 31

oblasti. Vedle toho prováděli lidé amatérský výzkum oblasti a hledali uhlí. I přes prvotní neúspěchy a zákaz hloubení od kutací komise narazil Jan Váňa⁶⁵ na uhelné ložisko. Tento objev byl přiřknut Václavu Novotnému⁶⁶, který působil jako dozor při kutací komisi. V roce 1847 byla objevená jáma pojmenována Kateřina – Josefa. Novotný na základě tohoto objevu začal hledat nové společníky, kteří by se finančně podíleli na dalším dolování. Novým obchodním partnerem se stal Vojtěch Lanna – obchodník s dřívím a loďář z Českých Budějovic. Václav Novotný a Vojtěch Lanna založili v roce 1847 společnost Pražský uhelný důl u Kladna. V roce 1848 přibyli do společnosti bratři Kleinové, podnikatelé z Moravy. Společnost změnila název na Kladenské kamenouhelné těžařstvo. Vedle objevu uhlí byl v roce 1845 učiněn neméně významný objev výskytu železné rudy v nedaleké obci Nučice. Nalezen byl také vápenec. Majitelem železnorudných dolů v Nučicích byl Vojtěch Lanna. Těžařstvo si tudíž podalo žádost o povolení na zřízení železáren v Kladně. Stavba první pece začala v již roce 1854, jednalo se o zděné vysoké pece. V roce 1855 byla pec poprvé zapálena. Závod dostal jméno Vojtěšská huť právě po Vojtěchu Lannovi. K nově vzniklým hutím a dolům byla nutná také patřičná železniční doprava. Původní návrh bylo napojení na Pražsko – lánskou koněspřežku. Těžařstvo se ovšem nedomluvilo s majitelem dráhy s knížetem Fürstenbergem, a tudíž zvolili vlastní cestu spojení s Prahou. Provoz trati byl zahájen v únoru 1856. Nejprve dráha sloužila k přepravě uhlí a o několik měsíců později vozila i cestující. Pro dovoz železné rudy a vápna do Kladna vznikla roku 1857 Kladensko – nučická dráha. Původní společnost podnikatelů ještě téhož roku rozšířila své řady o další podnikatele a tím vznikla komanditní společnost Pražská železářská společnost. Nově příchozí členi společnosti podnikali ve stejných nebo příbuzných oborech, šlo především o zpracování železa. To umožnilo další využití a následné zpracování surového železa z Kladna. Z železa se začala vyrábět svářková ocel a válcový materiál. Pražská železářská společnost nebyla jedinou společností soustředující se na těžbu uhlí, v okolí Kladna existovaly ještě další tři.⁶⁷

Konec "dlouhého" 19. století se nesl v duchu dalšího rozšiřování těžby uhlí a inovací v technikách těžby. V 80. letech 19. století se novým ředitelem Pražské železářské společnosti stal Karel Wittgenstein. Za svého působení ve společnosti dosáhl

---

⁶⁵ Pracoval v rudných dolech na Berounsku a Příbramsku

⁶⁶ Podnikatel v oblasti dolování uhlí

⁶⁷ Semotanová, E. a kol. *Historický atlas měst České republiky Kladno. Sv. 17.* Praha: HÚ AV, 2007. ISBN 978-80-7286-109-5. s. 10 – 11

mnoha úspěchů na poli průmyslu. Wittgenstein modernizoval výrobu a změnil chod společnosti. Do Kladna se začal dovážet koks z Ostravska a Vestfálska, začala výroba nástrojové oceli, která na českém trhu chyběla. V roce 1889 založil huť na speciální ocel, huť dostala jméno po Wittgensteinově ženě Leopoldině – Poldina huť. Ocel z Poldiny huti putovala především do automobilového a zbrojního průmyslu. Na počátku 20. století se začaly vyrábět ocelové nástroje – obráběcí nože, nůžky na plech, kamenické a sklářské nástroje a další. Modernizace výroby se týkala instalace elektrické Kjillinovy pece. V říjnu 1910 měla huť jednu z prvních nerezavějících ocelí na světě POLDI anticoro. Kladenská ocel se rozšířila do celého světa, měla obchodní zastoupení v 39 zemích světa.⁶⁸

Období první světové války znamenalo růst výroby. Těžba dosáhla svého vrcholu, který byl překonán až za druhé světové války. Po první světové válce docházelo k uzavírání některých dolů, kde se sloj vyčerpala. Vedle hutí vznikly ještě další průmyslové podniky. Jednalo se spíše o podniky menšího rozsahu. Kablo Kladno vyrábělo už od poloviny 19. století lana, která se používala do místních šachet. Dalším byla například slévárna založená roku 1904, sodovkárna Josefa Nedvěda, továrna na poživatiny Kalabria či továrna na mýdlo a kosmetiku Josefa Pelikána.⁶⁹

Z původního zemědělského městečka se během 19. století stala průmyslová velmoc rakouské monarchie. To znamenalo mimo jiné změnu ve skladbě a v počtu obyvatel. Před nálezem uhlí žilo v Kladně necelých 1 400 obyvatel, v první polovině 19. století to bylo již více než pět tisíc. Větší počet obyvatel si žádal větší bytovou zástavbu a veřejně prospěšné budovy. Příliv pracovníků do dolů a hutí dal vzniknout hornickým koloniím v blízkosti šachet. V druhé polovině 19. století vlastníci dolů ve Vrapicích poskytli svým zaměstnancům pozemky pro výstavbu vlastních domků. Tak vznikly dělnické kolonie, řada z těchto domů byla zbourána při asanaci v osmdesátých letech 20. století. Vedle domků dělníků vznikaly také výškové budovy a čtvrti rodinných domů se zahradami. Realizována byla též výstavba veřejně prospěšných budov jako radnice, divadlo, škola, nový kostel. Zavedena byla také kanalizace, vodovod a veřejné osvětlení. V roce 1870 se z městečka stalo město, od roku 1903 fungovala okresní všeobecná nemocnice, svou závodní nemocnici měla také Pražská železářská společnost. Císař František Josef I. povýšil v květnu 1898 město na královské horní

---

⁶⁸ Kuchyňka, Z. a kol. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku*. Žehušice, 2005. s. 44 – 47

⁶⁹ Tamtéž, s. 48 – 55

město. Až v roce 1894 se Kladno stalo okresním městem a sídlem okresních institucí, do té doby spadalo pod obvod Slaný a Unhošť.⁷⁰

Kodifikací živnostenského práva v roce 1859 (s účinností od 1. května 1860) téměř zanikly dosavadní cechovní zřízení. Například cechovní spolek pekařů v Unhošti se scházel ještě v roce 1870. Od osmdesátých let 19. století se mezi kladenskými živnostníky objevují snahy o vytvoření organizace, která by zastupovala a hájila jejich zájmy. V roce 1877 podali řemeslníci návrh na zřízení spolku řemeslníků. Již v říjnu téhož roku se konala ustavující valná hromada Řemeslnicko – vzdělávací besedy v Kladně. Nově založená beseda pořádala kulturní akce, přednášky a výstavy. V roce 1893 si uskupení změnilo název na Řemeslnická Beseda v Kladně. Na začátku 20. století se v Besedě začalo mluvit o vytvoření politické organizace, která by zastupovala zájmy živnostníků. V roce 1905 se poprvé sešla schůze Československé živnostensko – obchodnické strany středostavovské. Strana se stala v roce 1938 členem Strany národní jednoty, po druhé světové válce již nebyla obnovena. V roce 1898 bylo v Kladně osm živnostenských společenstev, jejich počet nadále rostl, v roce 1927 působilo na Kladensku již 3 700 živnostníků. Síť obchodů a řemesel byla vytvořena již během 19. století. V období první republiky přibýly obchodní domy. Největší byl obchodní dům Frank a spol. Obchodní tepnou města byla Hlavní třída, která během několika desetiletí měnila svůj název. V téměř každém domě na této třídě sídlil obchodník nebo živnostník. Ve sledovaném období měli největší zastoupení hostinští a výčepníci piva. Dále krejčí, obuvníci, řezníci, stavitelé, truhláři, mlékaři, cukráři a klempíři. Do hostinců, které mnohdy vznikaly jen tak u cest, chodili v hojném počtu hutníci z místních dolů a hutí. V okolních obcích navštěvovali hostince především turisté.⁷¹

4. 2 Slaný

Královské město Slaný měl oproti Kladnu poměrně odlišný vývoj. Titul královské město ztratilo Slaný po třicetileté válce, za účast na stavovském odboji bylo město potrestáno a zbaveno práv královského města a dostalo se do zástavy Jaroslavu Bořitovi z Martinic. Rod Martiniců vlastnil město až do svého vymření. Poté zástupci města

---

⁷⁰ Semotanová, E. a kol. *Historický atlas měst České republiky Kladno. Sv. 17.* Praha: HÚ AV, 2007. s. 10 – 15

⁷¹ Kuchyňka, Z. a kol. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku.* Žehušice, 2005. s. 53 – 79

uzavřeli smlouvu s dědičkou smečenského a slánského panství hraběnkou Marií Annou Clam – Martinicovou, což znamenalo, že Slaný přestalo být poddaným městem a stalo se městem ochranným.

Do roku 1714 existoval Slánský kraj, ten však v témže roce splynul s krajem Rakovnickým. Sídlo krajského úřadu bylo zpočátku na přechodnou dobu v Praze, poté přesídlilo natrvalo do Slaného. Existence vrchnostenského úřadu hrabat Clam – Martiniců a sídlo krajského úřadu měla vliv na hospodářský a společenský život města. Na vývoj města měla vliv také jeho výhodná poloha. Město bylo díky své poloze železničně spojeno nejen s Lipskem, ale přes Budyni nad Ohří také s Drážďany. Fungovala také silnice do západočeských lázní a s jihozápadem spojovala Slaný Lánsko – kamenická silnice. Dalším faktorem ovlivňující město byla přítomnost poštovní stanice. Přes Slaný vedla poštovní trať z Prahy do Lipska zřízená 30. září 1784. Přes město také jezdily dostavníky, které vozily návštěvníky do západočeských lázní. Na počátku 19. století (v lázeňské sezóně) vyjížděly dva dostavníky z Prahy přes Slaný mířící do lázní. Vedle pošty fungovala také formanská doprava přepravující náklady, poštu a osoby.⁷² Slaný tedy těžilo z přílivu návštěvníků, kteří přes město projížděli.

V první polovině devatenáctého století byla ve Slaném rozvinutá především cechovní řemeslná výroba, průmysl se začal rozvíjet od 30. let 19. století. Tradiční záležitostí se staly výroční trhy rozšířené od 40. let 19. století o trhy na vlnu a obilí. Vzhledem byl Slaný spíše průměrně upraveným městem. Původní hradby byly v havarijním stavu a také chyběla voda. Obyvatelstvo se živilo především zemědělstvím, okolí Slaného nebylo na rozdíl od Kladna zalesněno. V 70. letech 18. století dochází k prvním nálezům kamenného uhlí na Slánsku konkrétně v okolí Smečna. K dalšímu objevu došlo v roce 1782 u Studeněvsí. O čtyři roky později zřídila místní vrchnost řádný důl na těžbu uhlí. Předchozí snahy o kutání byly spíše neodborného charakteru.

Plán na zřízení dolu vypracoval královský purkmistr v Jílovém Kristian Fischer. V roce 1787 se stalo kamenné uhlí výhradním majetkem panovníka, který také vymezoval horní práva vrchnosti a ostatních členů spojených s kutáním. Konec 80. let 18. století je ve znamení otevírání dalších šachet. V listopadu 1790 vznikl smečenský horní úřad a prvním purkmistrem panství smečenského a slánského byl jmenován Matyáš Danielis. Devadesátá léta přinesla hospodářskou krizi a dočasný útlum těžby.

---

⁷² Dvořáková, Z. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: MÚ Slaný, 1994. s. 92 – 94

Těžba byla obnovena až v samém závěru 18. století. Na počátku 19. století existovalo na Slánsku devět funkčních šachet. Uhlí se využívalo především na otop, pálení vápna a cihel. Slánská těžba postupně upadala na úkor těžby kladenské. Šachty patřící původně Slánskému regionu začaly pracovat pod kladenským revírem.⁷³

Revoluční rok 1848 přinesl mnohé změny, které se projevíly také ve Slaném. Porážka revoluce znamenala konec nadějí na uzákonění konstituce. Tresty pro účastníky revoluce se nevyhnuly ani středočeskému městu. Ač byla revoluce potlačena, došlo k zrušení roboty a také k reorganizaci státní správy. Krajský úřad v Rakovníku byl zrušen a ze Slaného se stalo sídlo politického a soudního okresu. C. k. okresní hejtmanský zřízený v únoru 1850 spravovalo i menší soudní okresy: slánský, libochovický a velvarský. Nadřízeným orgánem byla krajská vláda v Praze. Ve Slaném působil také berní úřad a četnictvo.

V roce 1849 se přestávají psát úřední dokumenty výhradně německy a vedou se dvojjazyčně. Od roku 1861 jsou vedeny už pouze v českém jazyce. V češtině také probíhá výuka na škole. Do sféry podnikání proudí spíše cizí kapitál. Prvním podnikem s českým kapitálem je Akciová plynárna ve Slaném z roku 1870. Mezi prvními podnikateli zahraničního původu byli baron Riese – Stahlburg se svým cukrovarem, baron Puteany, bratři Kohnové a jejich papírna. Významnějším podnikem byl mědikovecký závod Karla Scheipfluga založený roku 1864. V roce 1872 vznikl strojírenský závod firmy Bolzano Tedesco a spol. Tento podnik vznikl z dílny na opravu strojů akciové přádelny. V nově vzniklé továrně se vyráběly parní kotle, parostroje, zařízení pro cukrovary a pro uhelné doly. V roce 1899 se do firmy dostal i český kapitál, když vlastnický podíl Ing. Maxe Hirsche přešel do majetku Akciové společnosti strojírný Breitfeld Daněk a spol. v Praze. Po první světové válce získala strojírna ve Slaném ČKD (Českomoravská Kolben – Daněk). Dalším podnikem zabývajícím se strojírenstvím byla slévárna železa Křesadlo a Kotina, která ve Slaném pracovala v letech 1897 – 1917. Při krizi v 80. letech 19. století zanikl pivovar a cukrovar Clam – Martiniců. V důsledku tohoto krachu nebyl ve Slaném prakticky zastoupen potravinářský průmysl. V témže období založil svůj podnik na velocipedy Vilém Michla. Vilém Michla v roce 1894 vybuďoval továrnu na motocykly značky Orion. Ve městě také fungovala řada podniků, které nepřežily konkurenci po první světové válce, jedná se především o závody vyrábějící obuv. Zastoupen byl také

---

⁷³ Kuchyňka, Z. a kol. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku*. s. 126 - 130

chemický průmysl, stavebnictví a knihtiskařství. Před vydáním živnostenského řádu v roce 1859 existovala ve městě téměř všechna řemesla. V roce 1890 bylo ve Slaném založeno obchodní grémium sdružující samostatné obchodníky a živnostníky. Vedle grémia vzniklo ještě šest živnostenských společenstev – společenstvo hostinských a výčepníků, společenstvo obuvníků, společenstvo živností potravních, společenstvo živností oděvních, společenstvo živností mlynářů, společenstvo živností stavebních. S postupným rozvojem průmyslu a dalších odvětví hospodářství souvisel také rozvoj peněžnictví. Prvním peněžním ústavem ve Slaném byla Občanská záložna z roku 1864. Od dubna 1883 zahájila činnost Okresní hospodářská záložna, která vznikla sloučením jedenácti hospodářských záložen. Městská spořitelna úřadovala ve Slaném od 1. února 1898. Neméně významnou roli hrály hospodářské spolky. Nejstaršími jsou Řemeslnická beseda (1870), Řemeslnicko – živnostenský spolek (1876) a Hospodářsko – průmyslový spolek (1877).⁷⁴

Dalším důležitým znakem nastalých změn 19. století bylo železniční spojení. První nepřímé železniční spojení s hlavním městem mělo Slaný od roku 1859. Po tomto datu začaly fungovat omnibusy spojující slánskou poštovní stanici a železniční stanici v Brandýsku. Z Brandýsku odvážel dostavník cestující každý den do Slaného. V roce 1871 začala stavba nové budovy nádraží. Trať Praha – Slaný se dočkala otevření v květnu 1873. Pražsko – duchcovská dráha byla v roce 1889 postátněna. To znamenalo konec slánské dědičné pošty. Prvního května 1906 fungovalo na státní trati Praha – Most rychlíkové spojení.⁷⁵

Slaný se po roce 1850 stal sídlem nově vzniklých státních úřadů. Okresní zastupitelstvo zahájilo svou činnost schůzí dne 27. července 1865. Okresní zastupitelstvo se zasloužilo o rozvoj politický i hospodářský. Umožnilo průnik českého kapitálu do všech odvětví podnikání. Náplní činnosti zastupitelstva byly záležitosti obecní, silniční, okresní hospodářství, chudinství, zdravotnictví, policejní, požární a čelední. Okresní zastupitelstvo také spravovalo depozita, fondy, nadace. Staralo se také o vzhled města. Za působení okresního zastupitelstva vznikla řada veřejných budov.

Slánské měšťanstvo toužilo po znovuzískání titulu královského města. Vyslalo proto deputaci k císaři do Vídně. František Josef I. zvláštním privilegiem z 28. května 1884 vrátil zmíněný titul. V roce 1871 vznikl ve Slaném c. k. revírní horní úřad, který

⁷⁴ Dvořáková, Z. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: MÚ Slaný, 1994. s. 97 – 101

⁷⁵ Žemlička, J. a kol. *Historický atlas měst České republiky Slaný*. Sv. 6. s. 16

měl nadokresní působnost. Úřad zahrnoval obvody okresního hejtmanství slánského, lounského a mělnického. Ač bylo Kladno z hlediska průmyslu významnější, stalo se politickým okresem až v roce 1894. Do té doby spadalo pod okres Slaný.

Slaný byl také jedním ze dvou berních okresů, pro které vznikla c. k. kontrolní okresní správa finanční stáže, pod kterou spadala řada průmyslových podniků i obchodů. Další úřady, se sídlem ve Slaném vzniklé v 80. letech 19. století, byly c. k. evidenční úřad katastru daně pozemkové, c. k. cejchovní úřad a c. k. okresní školní řada. Rozmach Slaného přerušila první světová válka. Během válečného konfliktu zanikly některé podniky i živnosti, jiné přecházely na válečnou výrobu například Michlova továrna motocyklů. Ve městě se vyskytovaly epidemie a špatná situace nastala také v zásobování nejen potravinami. Docházelo k nespokojenosti místních občanů a následným demonstracím. Byly také živnosti, které v období války zažívaly rozkvět. Především kupecké a potravinářské závody, živnosti krejčovské, obuvnické, galanterie a kožešnictví. Okresní zastupitelstvo zavedlo řadu podpůrných opatření, které měly obyvatelům zmírnit bídu způsobenou válkou. Po skončení první světové války pokračovala hospodářská krize, obyvatelstvo bylo demoralizováno. V prvním poválečném roce začalo ve městě ničení barokních soch světců, které připomínaly rakouské soustátí. Lidé také ve velkém množství vystupovali z římsko – katolické církve. V červnu 1921 byla ve Slaném ustavena československá církev. Obecní zastupitelstvo v prosinci 1919 rozhodlo o zrušení užívání titulu královské město. V polovině ledna 1921 odešla ze Slaného vojenská posádka. V témže roce proběhla ve Slaném pozemková reforma. Za tímto účelem vznikl komisiariát státního úřadu pozemkového. Slaný získal martinické dvory Panský a Drnovský, pozemky a hospodářské budovy. V průběhu 20. let 20. století byla vystavena řada bytů a domů, probíhala elektrifikace a 8. prosince 1923 se svítilo v celém městě. Zřízena byla poštovní automobilová doprava na trati Slaný – Kladno a autobusové linky. Ve 20. letech se začal opět rozjíždět průmysl. Jednalo se zatím o pomalý růst. Byla založena nová továrna na baterie Jana Jaroslava Pály, naopak akciová továrna na umělá hnojiva a lučebniny byla sloučena s továrnou na lučebniny v Kolíně. Hospodářská krize znamenala prudké snížení výroby a nezaměstnanost. Ke konci 30. let dochází k celkovému oživení hospodářství, které ale utnula nacistická okupace. Změny probíhaly také na slánské politické scéně. Do politiky se dostali živnostníci, ve volbách získala Živnostenská strana osm mandátů. Po německém záboru území v pohraničí

v září 1938 přišla do Slaného asi tisícovka lidí. V roce 1939 byl okres Slaný, Beroun, Kladno a Rakovník přidělen k oberlandrátu Kladno.⁷⁶

Ač jsou obě města středních Čech od sebe vzdálena jen několik kilometrů, historický, sociální a hospodářský vývoj mají velmi odlišný. O Slaném se dá tvrdit, že bylo na všechny směry významnější. Dá se říci, že ve chvíli objevení uhelných ložisek, ke kterému dochází v obou regionech ve stejném období, začíná Kladno pomalu Slaný předhánět. Kladno tedy bylo od svého vzniku průměrným městečkem, kde se obyvatelé živilo především zemědělstvím a řemeslem. Centrum dění se odehrávalo spíše ve Slaném. Dopravní spojení se severem a západem Čech, sídla všech různých úřadů to vše jsou faktory, že Slaný bylo skutečným městem s veškerou občanskou vybaveností. Až zmíněné objevení ložisek uhlí vyšvihlo malé Kladno na jeho absolutní vrchol za velmi krátkou dobu. Tento vývoj můžeme přiřknout také tomu, že v Kladně se těžby chopili čeští podnikatelé, kteří investovali svůj kapitál do rozvoje dolování a dalších staveb s tím spojených. Oni podnikatelé neodmyslitelně změnili tvář města a to nejen vytvořením pracovních míst. To o Slaném říci nemůžeme, fungoval zde odborný dohled nad kutacími pracemi, ale neproběhlo zde nic podobného jako v Kladně. Možná právě díky tomuto vývoji později přešly veškeré slánské šachty pod kladenský revír.

Nicméně ve Slaném měla sídla řada továren a obchod jako takový, zde měl tradici. O Slaném lze tedy napsat, že je to město s bohatou historií, která se promítá ve všech obdobích až do dnešní doby. Město dlouhou dobu těžilo ze svého statusu královského města. De facto až po první světové válce a po následném vzniku Československa došlo k odvrácení se od starých tradic, rušení starých pořádků a ničení symbolů předchozí doby. Slané se tedy oproti Kladnu mohlo zdát zaostalé. Obyvatelé Slaného se nadále živilo především zemědělstvím, popřípadě docházeli za prací do místních továren. Mnoho z nich však začalo dojíždět za prací do nedalekého Kladna.

Kladno můžeme definovat jako město postupně se rozvíjející, své významné postavení si vytvořilo až později především v 19. a 20. století. Dnes je Kladno okresním městem, pod které spadá i město Slaný. Kladno se po bouřlivé první světové válce nemuselo tak moc vyrovnávat s dobou minulou, kdy byly české země součástí Rakouska – Uherska. Vliv průmyslu se promítnul do všech sfér města včetně odborného školství. Z Kladna se v období první republiky stalo město, ve kterém žilo více než

---

⁷⁶ Dvořáková, Z. a kol. *Kniha o Slaném* . s. 106 - 114

dvacet tisíc obyvatel. Celá kladenská aglomerace, tedy Kladno, Kročehlavy a Dubí, měla více než třicet devět tisíc obyvatel.⁷⁷

---

⁷⁷ *Statistická ročenka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1934. s. 13

5. Vývoj odborného školství

V následující kapitole si shrneme vývoj odborného školství v Čechách. Počátky odborného školství můžeme hledat v období vlády Marie Terezie a Josefa II. V souvislosti s reformami panovníků lze hovořit i o změnách v hospodářství a společnosti. Snaha šlechty po nových formách podnikání, unifikace výroby a další, to vše si žádalo odborné pracovníky. Jedná se ovšem pouze o pomalý začátek a o odborném školství jako takovém, lze mluvit až s příchodem průmyslové revoluce v 19. století.

Základy odborného školství tvořily také cechy a manufaktury. Cechovní příprava byla cesta k získání kvalifikace, učeňník vykonával jednodušší práce a učil se především přihlížením. Systém přihlížení brzy nedostačoval. Od poloviny 18. století se objevují snahy o zřízení přádelnických a tkalcovských škol. První přádelnická škola vznikla v roce 1855 v Potštejně pro zdejší manufakturu. Školu zřídil hrabě J. L. Chamaré. Jednalo se o kurz trvající tři týdny. Kurz vedl přádelnický mistr. Dne 27. listopadu 1765 byl vydán patent nařizující zřízení přádelnických škol ve všech královských městech Čech a Moravy. Výuka probíhala po dobu čtyř týdnů. Nedlouho po tomto patentu vyšel podobný patent na zřízení tkalcovských škol. Manufaktury zaměstnávaly jak kvalifikované (například bývalé cechovní mistry), tak nekvalifikované dělníky. Utvářela se tedy celá řada sociálních a pracovních vztahů. Manufaktury vznikaly převážně od druhé poloviny 18. století. Například v roce 1765 vznikla dětská manufaktura v Bělé pod Bezdězem. Pracovní a sociální podmínky učňů v českých i manufakturách nebyly nijak přívětivé. Mzdové rozdíly, dlouhá pracovní doba, národnostní nepokoje mezi dělníky a cizími odborníky. Zakladatelé manufaktur v českých zemích čerpali své nápady hlavně v zahraničí.

Za předchůdce odborných škol se dají označit nedělní či opakovací školy. Tento typ školy byl zřízen v roce 1774 při triviálních školách. Vyučování probíhalo vždy v neděli a trvalo dvě až tři hodiny. Učni se učili například matematiku, fyziku a odborné předměty jako kreslení a technologie. Opakovací školy sloužily především k opakování trivia a jeho prohlubování. Nedlouho po vzniku se z nedělních škol staly školy pokračovací. Tyto školy zakládalo obchodní grémium nebo živnostenská společenstva.

Jednalo se tedy o školy soukromé. Školu pak řídilo kuratorium, financována byla z prostředků zákládající instituce. V čele školy stál řídicí učitel. Pedagogický sbor byl složen obvykle z pedagogů místních obecných či měšťanských škol. Výuka na takové škole probíhala dvakrát v týdnu a trvala tři až čtyři hodiny.⁷⁸ Grémia či živnostenská společenstva zakládala tento typ škol, protože si zde zajišťovala podle svých potřeb vyučení budoucích pracovníků pro regionální podniky a obchody.

Zvraty připisované devatenáctému století se odehrály také v odborném školství. Devatenácté století je v podstatě stoletím odborného školství. Postupné zakládání odborných škol byla spíše nutná reakce na tehdejší průmyslový, zemědělský a společenský vývoj. Průmyslová revoluce znamenala přechod od manufakturní výroby k výrobě tovární. Zintenzivnění výroby, nová výrobní odvětví to vše si žádalo vzdělané pracovníky s příslušnou kvalifikací. Strmý vývoj nejen v oblasti průmyslu nutil podnikatele z řad šlechty i buržoazie k porovnávání s tuzemskou i zahraniční konkurencí. Nutné bylo držet krok a nedopustit zaostání ve výrobě. Z iniciativy šlechticů, továrníků a dalších se postupně zrodila myšlenka na zřízení organizace, která by podporovala podnikání v zemích Koruny české. V roce 1829 přišel hrabě Dietrichstein s návrhem na založení spolku na podporu průmyslu. Jeho návrh byl brzy přijat a dne 1. března 1833 zahájil spolek Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách svou činnost. Jedním z cílů spolku byl dostatek kvalifikovaných pracovníků ve výrobě. Člen spolku kníže Oettingen – Wallerstein vznesl návrh na zřízení první české průmyslové školy ve Zbraslavi. Návrh byl realizován v roce 1835. Vyučování probíhalo v neděli od osmi do deseti hodin dopoledne, učilo se kreslení, základy geometrie a mechaniky. Po zřízení této školy začaly vznikat další průmyslové školy. V roce 1837 zřídil obdobnou školu pro řemeslníky kníže Fürstenberg na svém panství. S příchodem roku 1848 a následnou revolucí se vývoj odborného školství do jisté míry mění. Mízi iniciativa jednotlivce při zakládání škol a tuto roli přebírá stát. Sílily snahy o reformu školství. Pedagogičtí pracovníci jezdili čerpat inspiraci do ciziny, především do Francie, aby nasbírali zkušenosti.

---

⁷⁸ Černohorský, Z. *Vývoj učňovského školství v Československu*. Praha, 1973. s. 12 – 20

Do druhé poloviny 19. století neexistovala žádná zákonná norma, která by upravovala odborné školství. Prvním oficiálním dokumentem, který se zabýval uční a jejich vzděláváním, byl živnostenský řád z roku 1859. Živnostenský řád zrušil cechy a kodifikoval živnostenské podnikání. Živnostenský řád rozdělil živnosti na svobodné, řemeslné a koncesované. K provozování řemeslných živností bylo zapotřebí vyučení v dané živnosti. Po úspěšném absolvování vyučení a získání praxe získal dotyčný průkaz způsobilosti. Za živnosti řemeslné se považovaly například hrnčíři, kamnáři, kováři a mnoho dalších. Živnosti koncesované vyžadovaly zvláštní povolení tzv. koncesi. Za živnosti koncesované byly považovány živnosti, které mechanicky nebo chemicky zpracovávaly literární a umělecké výrobky nebo obchody zabývající se těmito pracemi, tedy například knihkupectví, antikvariáty, čítárny a půjčovny takovýchto věcí, živnost stavitelská a řada dalších. Žadatel o koncesi musel nejprve podat žádost o koncesi a příslušné orgány po zhodnocení všech předpokladů koncesi udělily nebo zamítly. Všechny ostatní živnosti, které nepotřebovaly průkaz způsobilosti ani koncesi, se nazývaly živnosti svobodné. Další možností byly živnosti tovární. Takovým se rozuměly podniky, v nichž se zpracovávaly předměty za pomoci strojů a kde platila dělba práce mezi zaměstnanci.⁷⁹

Živnostenský řád dále definoval pojem učedník a jeho práva a povinnosti. Podle živnostenského řádu se za učedníka považoval člověk, který vstoupil u majitele živnosti do zaměstnání. Mzdu mohl učedník pobírat, ale také nemusel. Dále řád upravoval, kdo může přijmout učedníka a za jakých podmínek. Učedníky mohl mít živnostník, který měl potřebné vědomosti a nebyl trestně odpovědný. Odnětí práva mít učně mohlo být na určitou dobu nebo napořád. Mistr měl povinnost pečovat o to, aby učedník řádně docházel do školy, řádně se učil, choval se mravně a byl pracovitý. Toto nařizoval zákon, praxe byla v mnoha případech odlišná. Řád tedy stanovil učební dobu, která trvala dva až čtyři roky. U svobodných živností mohla být učební doba zkrácena na jeden rok. Zájmy obchodníků zastávaly také nově vzniklé živnostenské a obchodní komory. Učedníkovi se započítávala veškerá léta učení, pokud přestoupil od jednoho mistra k druhému. Učební poměr vznikl podepsáním smlouvy mezi mistrem a učedníkem nebo jeho zákonným zástupcem. Učeň měl zpočátku tzv. dobu zkusnou, která trvala zhruba měsíc.⁸⁰

---

⁷⁹ Buchtela, R. – Štědrý, B. *Řád živnostenský I.* Praha: Československý kompas, 1924. s. 47 – 115

⁸⁰ Tamtéž, s. 369 – 371

Odborné školství však v této době spíše upadalo, mnoho potenciálních učňů si raději vybralo odbornou školu v cizině. V šedesátých letech 19. století zřídilo ministerstvo obchodu a ministerstvo vyučování stálou komisi pro záležitosti průmyslového školství. V roce 1869 vyšel říšský školský zákon, který doporučoval zřízení odborných kurzů při obecných školách. V šedesátých letech také vznikají pokračovací školy, které se vyvinuly z nedělních opakovacích škol. Nejprve vznikly pokračovací školy průmyslové v roce 1864, obchodní pokračovací školy v roce 1866 a v sedmdesátých letech vznikly pokračovací školy hospodářské a dívčí.⁸¹

Pro nové školské odvětví vydalo ministerstvo kultu a vyučování nařízení stanovující pevné základy toho typu školství. Stanovena byla organizace škol, správa škol a záruka, že státem schváleným školám bude poskytována každý rok odměna. Pokračovací školy spadaly nejdříve pod ministerstvo vyučování a od roku 1908 pod nově zřízené ministerstvo veřejných prací.⁸²

Jedno z nejstarších odvětví odborného školství v zemích Koruny české je vedle průmyslového zemědělské (hospodářské) školství. Počátky lze hledat již v 18. století, školu pro výchovu zemědělských úředníků a podúředníků založila správa břevnovského kláštera již v roce 1728.⁸³

Ke konci 19. století stoupal počet odborných škol. Dobou rozkvětu odborného školství je však až 20. století a období první republiky. Na počátku nového století se nadále rozvíjí průmyslové, živnostenské a hospodářské školství. Ve větší míře se oproti minulému století vyvíjelo obchodní školství a nově vznikaly odborné školy pro ženská povolání.

Střední odborné školství nebylo v době habsburské monarchie centralizované. Obchodní a umělecké školy spadaly do agendy ministerstva kultu a vyučování. Zemědělské a lesnické školy patřily do kompetence ministerstva orby a zemské výroby. Po vzniku první Československé republiky se vláda usnesla na základě zákona číslo 2/1918 Sb. na zřízení nejvyšších správních úřadů. Tím vzniklo ministerstvo školství a průmyslové školství se dostalo pod jeho správu. Zákonem číslo 292/1920 Sb. byla

---

⁸¹ Cach, J. *Střední školství a jeho pedagogika pod zorným úhlem historie*. Praha, 1974. s. 117 – 118

⁸² Placht, O. – Havelka, F. *Příručka školské a osvětové správy*. Praha, 1934. s. 925

⁸³ Chlup, O. – Kubálek, J. – Uher, J. *Pedagogická encyklopedie. Díl první*. Praha, 1938. s. 244

ministerstvu školství a národní osvěty svěřena nejvyšší správa odborných škol. Mimo zůstaly zemědělské školy, které spravovalo ministerstvo zemědělství.⁸⁴

Zakončení střední odborné školy v podobě maturitní zkoušky nebylo dlouhou dobu možné. Školské reformy v letech 1848 – 1849 zavedly maturitní zkoušky v českých zemích. Podle tzv. Nástinu organizace gymnázií a reálků se maturity skládaly pouze na gymnáziích. Práce německého profesora Hermanna Bonitze a profesora Franze Exnera byla zveřejněna 16. září 1849, do praxe však byla uvedena až v roce 1854. Nástin mimo jiné omezil církevní vliv na školství, reguloval výuku náboženství, studium na gymnáziu prodloužil o dva roky, rozdělil školu na dva stupně vyšší a nižší gymnázium. Díky nástinu byla zavedena celostátně uznávaná maturitní zkouška. Maturitu mohl student získat pouze na různých typech gymnázií a na reálce. Od druhé poloviny 19. století tedy můžeme pozorovat přeměnu středního školství, kdy roli garanta převzal stát, a církev byla upozaděna. Pozdější nařízení na krátkou dobu navrací vliv církve, ale jen na krátkou dobu. U absolventů odborných škol se nepředpokládalo, že budou ve vzdělávání pokračovat na vysoké škole, tudíž maturitní zkoušku nepotřebovali. Prvním typem odborné školy s možností složit na konci maturitní zkoušku byly vyšší průmyslové školy, kde doba studia trvala čtyři roky. Maturity se zde skládaly od roku 1877. Složit zkoušku nebylo možné na všech vyšších školách. Právo vykonávat maturitní zkoušky měly pouze vyšší průmyslové školy stavitelské, textilní, chemické a strojnické. Na obchodních akademiích se maturita skládala od roku 1919. Jednalo se ale pouze o zkoušku fakultativní, tedy pro studenty, kteří pokračovali ve studiu na Vysoké škole obchodní. O několik let později mohli skládat zkoušku všichni studenti. Na zemědělských školách se maturitní zkouška ve sledovaném období nikdy neskládala.⁸⁵

Dle historického vývoje lze rozdělit odborné školství na čtyři skupiny⁸⁶:

- Průmyslové školství a živnostenské školství
- Hospodářské školství
- Odborné dívčí školství
- Obchodní školství

---

⁸⁴ Mates, P. – Průcha, P. – Svatoň, J. *Vývoj organizace a řízení středního odborného školství v Československu 1918 – 1987*. Praha, 1987. s. 8 – 9

⁸⁵ Morkes, F. *Historický přehled postavení maturitní zkoušky a analýza jejích funkcí*. Praha, 2003. ISBN 80 – 211 – 0438 – 4. s. 16 – 18

⁸⁶ Veverková, I. Vznik odborného průmyslového školství v Kladně. In: *Slánský obzor*. 12. Slaný, 2005. s. 73

5. 1 Odvětví odborného školství

5.1.1 Průmyslové školství a živnostenské školství

Průmyslové školství se v našich zemích začíná objevovat s nástupem mechanizace výroby a přechodem od zemědělské výroby k průmyslové v 19. století. Za mezník ve vývoji průmyslového školství lze považovat rok 1851. V tomto roce vyšlo nařízení o organizaci reálných škol a o zřizování pokračovacích škol a speciálních škol pro jednotlivá odvětví výroby. Reálné školy postupem času ztrácely svůj původní charakter odborného učiliště, a tak byly rozhodnutím z 8. března 1868 přeměněny na školy poskytující všeobecné vzdělání a přípravu pro studium na polytechnice. Otázka zřizování odborných škol byla odložena. V roce 1872 vznikla Stálá ministerská komise pro věci průmyslových učilišť. V komisi měla zástupce dvě ministerstva – ministerstvo obchodu a ministerstvo kultu a vyučování. Vrcholem pak byl rok 1875 a nejvyšší rozhodnutí, podle něhož byly zřizovány státní průmyslové školy (vyšší a mistrovské), při škole bývaly zřizovány veřejné kreslírny, odborné pokračovací školy a speciální kurzy. Vyšší průmyslové školy se zaměřovaly na vzdělání v odborných předmětech a připravovaly na práci v průmyslových podnicích či podobných odvětví. Studenti zakončovali studium maturitní zkouškou. Mistrovské školy byly určeny pro ty, kteří se vyučili a chtěli si rozšířit teoretické znalosti v daném oboru.⁸⁷

Odborné školství spadalo pod ministerstvo kultu a vyučování. Rozhodnutí, která ministerstvo kultu a vyučování v oblasti odborného školství učinila, musela být v souladu se stanoviskem ministerstva obchodu. V 80. letech 19. století se zřizovaly průmyslové školy, k většímu rozsahu dochází až v letech devadesátých. Hlavní myšlenkou bylo propojování učiva s praxí. Od roku 1908 byla veškerá agenda průmyslových a živnostenských škol sloučena pod nově vzniklé ministerstvo veřejných prací.⁸⁸

První světová válka znamenala celkový úpadek. Téměř veškerá výroba byla převedena na výrobu válečnou. Ani odborné školství na tom nebylo o mnoho lépe. Budovy škol byly zabrány a použity k válečným účelům například jako lazarety pro zraněné vojáky. Učni a učitelé byli mobilizováni. Po skončení války v roce 1918 se průmyslové školství a živnostenské rozešlo. Podle nařízení ministerské rady spadala

⁸⁷ Šafránek, J. *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů. 2. díl.* Praha, 1913. s. 402 – 404

⁸⁸ Placht, O. – Havelka, F. *Příručka školské a osvětové správy.* s. 924 - 925

agenda průmyslového školství pod ministerstvo školství a národní osvěty a živnostenské školství pod ministerstvo obchodu.⁸⁹

Živnostenské pokračovací školy se vyvinuly z nedělních či opakovacích škol. Pokračovací živnostenské školy doplňovaly vedle praxe teoretické vzdělání učňů. Žáci se mohli učit pouze na škole (náhrada za učení u mistra), škola kladla důraz na zdokonalení se v živnostenských odvětvích. Školy tohoto typu se dělily na všeobecné živnostenské pokračovací školy, které byly určeny učňům různých živnostenských odvětví, a na odborné pokračovací školy, kde bylo vyučování upraveno pro potřeby jednoho konkrétního odvětví. Živnostenské školy mohly být samostatné nebo přiřazené k nějaké škole. Speciální kurzy byly určeny pro mistry, pomocníky a podobně, důraz se kladl na zlepšení dovedností v praxi a znalost posledních trendů v daném oboru.⁹⁰

Počátky tohoto typu školství, stejně jako u průmyslového školství, spadají do 18. století. Nařízením z roku 1851 se přikročilo k zakládání tohoto typu škol. Po vydání živnostenského řádu a zrušení cechů probíhají snahy o kodifikaci nového odvětví školství. Nařízení z roku 1883 dává pevné základy učňovskému školství. Tento typ škol byly de facto i kupecké školy, ale vzhledem k pozdějšímu vývoji, jsou uvedeny pod obchodním školstvím, kam ve sledované době patřily.

Během první republiky se učňovské školství vymaňuje z modelu školy, kde se pouze opakují znalosti z měšťanské školy a dochází k reorganizaci. V roce 1928 vzniká první komise pro úpravu učebních osnov. V roce 1930 vznikla komise, která měla za úkol vymyslet nové učební osnovy, zajištění učebních pomůcek, upravit vzdělávání učitelstva učňovských škol a zvelebovat celkově učňovské školství. Učňovské školství se zařadilo do třetího stupně vzdělávání (první stupeň byla obecná škola a druhý stupeň měšťanská škola). Mízi rovněž statut pokračovací školy a nově se těmto školám říkalo odborné školy.⁹¹

Z hlediska historického vývoje můžeme říci, že průmyslové školství je symbolem odborného školství, které se začalo vyvíjet v 19. století. Zrychlující se proces výroby si žádal kvalifikované pracovníky. Odborné školy tohoto typu vznikaly hlavně v regionech

---

⁸⁹ Tamtéž, s. 925

⁹⁰ Brabencová, Jana – Vývoj živnostenského pokračovacího školství a jeho místo v systému průmyslového vzdělávání v Čechách v letech 1850–1914 In: *Studie k sociálním dějinám. Konference Sociální dějiny českých zemí v 18., 19. a 20. století (Praha, 10. a 11. 10. 2000)*. Kutná Hora: Cleo 6, 2001. ISBN 80 – 86224 – 15 – 5. s. 240 – 242.

⁹¹ Placht, O. – Havelka, F. *Průmyslové školství a osvětové správy*. s. 926

s rozvinutým průmyslem, tedy ve větších městech. Živnostenské školství můžeme postavit na druhý stupeň, z těchto škol vycházeli pracovníci připravení v praxi uplatnit dovednosti a manuální zručnost získané právě při studiu. V některých případech škola plně nahrazovala učení u mistra. Do jisté míry můžeme říci, že odborná škola se stala pokračovatelkou původních cechů, ne-li jejich plnou náhradou. Živnostenské školství je těsně spjaté s obchodním vzděláváním.

5.1.2 Hospodářské školství

Hospodářské či zemědělské školství je jedno z nejstarších odvětví školství v českých zemích. Jedním z důvodů je také to, že zemědělství bylo téměř hlavním zdrojem obživy obyvatelstva před průmyslovou revolucí. Počátky zemědělského školství spadají do 18. století. Za první zemědělskou školu můžeme považovat Teoreticko – hospodářskou školu, kterou založil opat břevnovského kláštera v roce 1728. Jednalo se především o vzdělávání zemědělských úředníků. Na rozvoji zemědělského školství se podílela také C. k. vlastenecko – hospodářská společnost v Praze, která vypracovala mimo jiné učební osnovy pro vzdělávání hospodářských úředníků. Zájem o vědění a zdokonalování v zemědělství se dostal také na úroveň vysokého školství a to v roce 1776, kdy při filozofické fakultě vznikla stolice polního hospodářství. Ta ovšem již na začátku 80. let 19. století zanikla a obnovena byla Josefem II. v roce 1789. V pozdějších letech byla stolice přenesena na polytechniku. Krátce existovala zemědělská škola v Lánech, v roce 1801 založili Schwarzenberkové v Českém Krumlově vyšší hospodářský ústav, který zanikl v roce 1850. V roce 1811 vznikly stolice hospodářství při diecézních seminářích například v Litoměřicích a Hradci Králové.⁹²

Polní hospodářství se vyučovalo také na obecných školách a reálkách. Existovaly odborné kurzy, které pořádaly soukromé osoby. Mezníkem můžeme nazývat rok 1850, kdy vznikla první Veřejná česká škola rolnická nedaleko Vodňan. Škola vznikla na schwarzenberském panství, v Libverdě vznikla stejná škola, ale německá. V následujícím období dochází ke vzniku hospodářských škol v různých regionech. V roce 1864 vznikl právní akt upravující zemědělské školství tzv. *Základní pravidla ku zřízení hospodářských škol v Čechách, které chtějí být prohlášeny za ústavy zemské.*

---

⁹² Chlup, O. – Kubálek, J. – Uher, J. *Pedagogická encyklopedie*. s. 244

Tato pravidla upravovala výuku, podmínky k přijetí apod. Z těchto pravidel pak vychází nařízení z roku 1869, které zemědělské školství rozděluje na tři stupně. Nejnižší stupeň tvořily rolnické školy, poté byly vyšší hospodářské školy a nejvyšší stupeň tvořily vysoké školy. Jediná vysoká škola v rakouském soustátí tohoto zaměření byla ve Vídni. V roce 1885 došlo k dalšímu rozdělení zemědělských škol na čtyři stupně. Nejnižší stály zimní hospodářské školy, druhým stupněm byly rolnické školy, třetím stupněm střední školy hospodářské a poslední byly vyšší hospodářské ústavy zemské. Na zimních školách se vyučovalo pouze v zimě, obsah učiva nebyl nijak rozsáhlý. Studium na střední škole hospodářské trvalo tři roky, studovali na nich především majitelé a úředníci velkostatků. Na vyšších hospodářských ústavěch mohli studenti studovat až po získání vysvědčení dospělosti.⁹³

Do zemědělského školství patří také střední lesnické školy. První lesnickou školu datujeme do roku 1820, která se nacházela v Dačicích. Po celé 19. století vznikaly lesnické školy, ale jednalo se spíše o ústavy soukromé.

Na počátku 20. století přibyl ke čtyřstupňové soustavě zemědělských škol ještě pátý stupeň. Nejnižší stály hospodyňské školy a letní hospodyňské školy pro dívky, které vznikly při zimních rolnických školách. Dívky studovaly jeden rok a učily se řízení hospodářství a domácnosti. Druhý stupeň tvořily zimní rolnické školy, třetí rolnické školy, čtvrtý zemské střední hospodářské školy a pátý stupeň královské české hospodářské akademie.

První Československá republika navázala na vývoj zemědělského školství z předchozího období. Vyvstala ovšem otázka, zda je zavedený systém dlouhodobě udržitelný a potřebná kvalita škol odpovídá novým poměrům a požadavkům. Nutné bylo především sjednotit správu nad zemědělskými školami, vzdělávání učitelů zemědělských škol a další. Reforma zemědělského školství byla provedena návrhem zákona z března 1920. Zákon byl přijat 9. dubna 1920 jako zákon číslo 281 Sb. Veškerou správu zemědělského školství a dohled nad školami převzalo ministerstvo zemědělství. Zemědělské školy získaly možnost stát se státními ústavami. Nadále vznikaly soukromé školy, ale již se souhlasem ministerstva zemědělství, které nad nimi drželo kontrolu. Na hospodářské, pedagogické a personální záležitosti dohlížel příslušný zemský úřad. U každé zemědělské školy existovaly také statky či hospodářství.

---

⁹³ Šustová, M. – Franklová, Z. *Odborné školy: tradice a současnost*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87063-36-1. s. 23

Zaměstnanci statku pak podléhali řediteli školy. Hlavním cílem zemědělských škol po zavedení reformy byla příprava budoucích podnikatelů a úředníků v zemědělství.

V Československu tedy existovala následující soustava středních zemědělských škol. Původně tříleté střední hospodářské školy byly v roce 1920 přejmenovány na vyšší hospodářské školy a doba studia prodloužena na čtyři roky. Teoretické vyučování bylo doplněno o praxi na statku. Absolventi mohli dále pokračovat ve studiu na vysoké škole. Dalším typem byly rolnické školy trvající dva roky. Zimní rolnické školy získaly nové označení odborné školy hospodářské, které trvaly dva roky. Studium na této škole bylo určeno především pro budoucí maloročníky. Nově vznikly jednoroční hospodářské školy, zaměření měly podobné jako odborné hospodářské školy. Vedle zemědělských škol fungovaly školy specializující se na konkrétní zemědělská odvětví například mlékařství, ovocnářství, vinařství, rybářství. Při odborných školách hospodářských vznikly hospodyňské školy určené pro dívky. Hospodyňské školy měly dvě úrovně nižší a vyšší. Nižší trvaly jeden rok a vyšší dva roky. Pro studium na vyšší hospodyňské škole bylo nutné absolvovat nižší hospodyňskou školu. Pro lesníky nadále fungovaly lesnické školy. Pro přijetí na některé střední zemědělské či lesnické škole byla podmínka předchozího absolvování nižší střední školy, měšťanské školy nebo dvouleté hospodářské školy.⁹⁴

5.1.3 Odborné dívčí školství

Jedním z důsledků emancipace žen v 19. století byl vznik odborných škol pro dívky. Na počátku 19. století vychází snahy o prohloubení vzdělání dívek v českých zemích především od soukromých osob či spolků. Mezi prvními, kteří rozvíjeli dívčí vzdělávání, byla Magdaléna Dobromila Rettigová, která učila dívky domácím pracím, připravovala je na roli matky. Nezbytná byla také výchova k vlastenectví. Kurzy pořádala M. D. Rettigová na více místech například v Přelouči, Ústí nad Orlicí a Litomyšli. Významnou postavou v dívčím vzdělávání je také Karel Slavoj Amerling, který na přelomu třicátých a čtyřicátých let 19. století založil školu Budeč, kam mohly na přednášky docházet také dívky. Ústav měl široký záběr ve výuce, od znalostí z průmyslu až po výchovu dětí. V roce 1843 založila Bohuslava Rajská soukromou dívčí školu v Praze. Ještě před založením školy založila Bohuslava Rajská Společnost

---

⁹⁴ Chlup, O. – Kubálek, J. – Uher, J. *Pedagogická encyklopedie*. s. 248 - 249

dívek českých, která měla za cíl vychovat řádné matky a učitelky s vlasteneckým vnímáním. Členky této společnosti mimo jiné četly a překládaly zahraniční literaturu.⁹⁵

První polovinu 19. století je v dívčím vzdělávání určitým předělem, protože na vývoj v této době naváže pozdější zakládání odborných škol pro dívky, které jsou již uznávány mnoha úřady. Nově založené školy kladly důraz na vyučování ručním pracím. Taková byla i odpolední škola založená v roce 1851 spolkem sv. Ludmily. Od šedesátých let se objevují školy podporované městským zastupitelstvem. Vyšší dívčí škola založená v roce 1863 v Praze byla de facto měšťanskou školou. Ač byla snaha učit dívky obecně vzdělávacím předmětům (dějepis, fyzika, chemie), tak se v praxi ukázalo, že převahu měla stále tradiční výuka a to výuka ručním pracím. Průkopníkem v ženském vzdělávání byl Vojta Náprstek, který disponoval cennými zkušenostmi ze zahraničí. Založil Americký klub dam a snažil se o uplatnění žen ve všech oborech. Od sedmdesátých let 19. století vznikají odborné školy pro dívky. Vznik odborných škol byla reakce na vzrůstající počet neprovdaných dívek, které díky vzdělání získaly "nezávislost". V oblasti odborného školství byl významný Ženský výrobní spolek z roku 1871 založený českými spisovatelkami v Praze. Spolek otevřel ve stejném roce dívčí školu s průmyslovým, obchodním, jazykovým a kreslicím oddělením. Od osmdesátých let pak vznikají dívčí pokračovací školy. Během šesti let vznikly Městská pokračovací škola průmyslová s oddělením šití prádla a šatů a obchodním oddělením, další byla První kuchařská škola. Další školy vznikly také na Moravě. Vedle českých škol dívčích existovaly německé dívčí školy.⁹⁶

Na začátku 20. století poprvé zasáhl do odborného vzdělání dívek stát. Tehdejší ministerstvo kultu a vyučování rozhodlo o podřízení odborných dívčích škol pod svůj dozor. Na počátku 20. století vznikla také šestiletá lycea, která poskytovala vyšší všeobecné vzdělání, studium bylo zakončeno maturitou a připravovalo na samotné povolání.⁹⁷ V roce 1908 byly dívčí a chlapecké odborné školy podřízeny ministerstvu veřejných prací. Ministerstvo vydalo organizační a učební osnovu. Podle této osnovy fungovaly dvě skupiny dívčích škol. Prvním typem byly průmyslové školy a druhým typem školy kuchařské a hospodyňské. Do průmyslových škola patřila dvouletá ženská škola průmyslová s oddělením šití šatů, prádla a vyšívání, pracovna (ateliér) a speciální

---

⁹⁵ Bahenská, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80 – 7277 – 241 – 4. s. 10 – 16

⁹⁶ Tamtéž, s. 16 – 20

⁹⁷ Lenderová, M. a kol. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978–80–7106–988–1. s. 430

a večerní kurzy. Po vzniku Československé republiky stále rostl počet těchto škol. Správa odborných škol byla po roce 1918 přikázána ministerstvu školství a národní osvěty. V roce 1920 dochází k reorganizaci průmyslových škol, ze kterých se stávají odborné školy rodinné a živnostenské, které jsou koncipovány jako dvouleté školy. Rodinné školy fungovaly při odborných školách pro ženská povolání, tato škola připravovala ke studiu na ústavech pro vzdělání učitelek, mateřských škol a dalších podobných ústavech.⁹⁸

Dvacátá léta jsou v dívčím odborném školství do jisté míry zásadní, protože zákonem ze dne 17. února 1922 číslo 75 Sb. a jeho následnou novelou z roku 1923 dochází k postátnění odborných škol pro ženská povolání a je upravena organizace těchto škol. Ministerstvo školství a osvěty také přistupuje k jednotné kodifikaci předpisů o odborných školách pro ženská povolání. Existovaly tedy následující typy škol: dvouletá odborná škola, speciální školy, roční rodinná škola, roční rodinná škola pro absolventky středních škol, půlroční škola pro vedení domácnosti, škola kuchařská a škola pro pěstounky. Speciální školy měly ještě několik možných oborů ke studiu.⁹⁹ K výčtu těchto odborných škol je nutné přiřadit ústavy, které připravovaly dívky na dráhu učitelky na některé z uvedených škol. Ústavů pro vzdělání učitelek bylo více druhů – ústav pro vzdělání učitelek odborných škol pro ženská povolání, ústav pro vzdělání učitelek domácích nauk, lze k tomuto přehledu přidat také ústav pro vzdělání pěstounek mateřských škol.¹⁰⁰

Odborné dívčí školství směřovalo svou výukou k výchování ženy, která se dovedla postarat o domácnost a podobné činnosti. Již v období první světové války se na ženskou práci a na vzdělání ženy pohlíželi jinak, žena je plně zapojena do pracovního procesu, ženy mnohdy zastávaly činnosti, které pro ně dříve byly nepředstavitelné a zapojovaly se plně do pracovního procesu. Počátky odborného vzdělávání žen spadají do 19. století, ale až století 20. je symbolem rovných možností ke vzdělání, dívky se učí profesem, které je později živí.

---

⁹⁸ Šafránek, J. *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů*. Praha, 1913. s. 297

⁹⁹ Chlup, O. – Kubálek, J. – Uher, J. *Pedagogická encyklopedie*. s. 236 – 238

¹⁰⁰ Tetour, C. *Stručně a jasně o školách*. Praha, 1934. s. 65 – 66

5.1.4 Obchodní školství

Obchodní školství patří mezi nejmladší ze všech odvětví odborného školství. Na našem území se rozvíjí až v druhé polovině 19. století. Souvisí to především s postupem industrializace a rozvojem obchodu. Vzrostla poptávka po kvalifikovaných lidech, kteří znali jak domácí trh, tak zahraniční, orientovali se ve všech obchodních zákonitostech. Důraz byl kladen také na propojení teorie s praxí. Ve Vídni existovala obchodní akademie již od roku 1769, ale byla určena převážně synům vídeňských obchodníků.

Za vznikem obchodních škol stály většinou obchodní grémia či podobné spolky. Zásady zřizování takových škol upravovalo nařízení číslo 309/1850 říšského zákoníku. Ve stejném roce vzniklo první učiliště v Praze pro učně tzv. nedělní škola pro učně obchodních živností. Školu založilo pražské obchodní grémium. O šest let později vzniklo vyšší obchodní učiliště, škola byla tříletá a spravovalo jí obchodní grémium. Obě školy byly německé. Prvním českým obchodním učilištěm byla Československá obchodní akademie v Praze založená 1872, na počátku měla škola dvě třídy. Dívčí obchodní učiliště fungovalo při Ženském výrobním spolku v Praze. Ke konci 19. století vznikaly obchodní učiliště a akademie i v ostatních městech Čech, Moravy a Slezska. V roce 1888 vznikla odborná komise pro obchodní školství, která měla připravit potřebné reformy, novou organizaci. Komise také pomýšlela na udělení práva veřejnosti školám. Tyto snahy se staly skutečností v roce 1896.¹⁰¹

Po první světové válce hrozilo mnoha učilištím zrušení, protože nezbývaly finance na provoz škol. Během prvních let Československé republiky došlo k unifikaci obchodního školství na celém státním území. Reorganizace obchodního školství byla provedena nejprve prostřednictvím zákona číslo 292 z roku 1920, kdy stát začal zestátnovat školy, vznikly nové obchodní akademie a dvoutřídní obchodní školy. Druhým zákonem, který upravoval obchodní školství, byl zákon číslo 73 z roku 1922. Tento předpis upravoval vyučování na obchodních učilištích a jasně definoval rozdělení škol. Mimo jiné definoval pojem obchodní učiliště. Obchodním učilištěm se myslelo místo, kde se vyučuje kupeckým počtům, účetnictví, kupecké korespondenci, obchodní nauce, obchodnímu, živnostenskému a směnečnému právu a nauce o zboží. Obchodní učiliště mohla být buď veřejná, udržovaná státem nebo korporacemi nebo soukromá.

---

¹⁰¹ Národní archiv Praha, Ústředna živnostenských a obchodních komor v Praze, kar. 202, Učební osnovy živnostenských škol pokračovacích, 1934.

Veřejnými obchodními školami byly myšleny čtyřleté obchodní akademie, dvouleté veřejné obchodní školy s abiturientskými kurzy a jednoroční veřejné obchodní kurzy.

Obchodní školství spadalo do kompetence ministerstva školství a národní osvěty. Tři vybraní úředníci z ministerstva tvořili inspekci obchodního školství. Obchodní akademie měla za cíl poskytnout žákům odborné vědecké znalosti, ale i všeobecné vzdělání potřebné pro obchod. Pro obchodní akademie a veřejné obchodní školy platily odlišné osnovy. Na obchodní akademie se podle osnov vyučovaly povinné a nepovinné předměty. Povinné byly obchodní nauka a korespondence, účetnictví, nauka o podniku, kupecké počty, matematika, právní nauka, národohospodářská nauka, nauka o zboží, československý jazyk, němčina, relativně povinný cizí jazyk, dějepis, hospodářský zeměpis, těsnopis a krasopis. Nepovinné předměty se skládaly ze cvičení z nauky o zboží, těsnopisných cvičení rychlopisných, psaní na stroji, kroužků pro konverzaci v cizím jazyce a tělocviku. Stejný rozvrh předmětů platil pro německé obchodní akademie. Do prvního ročníku obchodní akademie byli přijímáni chlapci a dívky, kteří úspěšně zakončili studium na národní škole a dovršili čtrnácti let. Pro přijetí na školu bylo nutné složit přijímací zkoušky, které byly písemné a skládaly se z testu z matematiky a vyučovacího jazyka. Na doporučení zkoušejícího učitele mohl být žák zkoušen také ústně, o tom rozhodoval ředitel ústavu. Maturitní zkoušku zavádělo nařízení z roku 1919. Po složení maturitní zkoušky na obchodní akademii mohli studenti dále pokračovat ve studiu na vysoké škole obchodní.¹⁰²

Dalším typem veřejného učiliště byla veřejná obchodní škola. Tyto školy trvaly dva roky, měly podobné předměty jako obchodní akademie. U absolventů se nepředpokládalo, že budou ve studiu pokračovat na vysoké škole, ale půjdou rovnou do obchodní praxe. Pro přijetí ke studiu platily stejné podmínky jako na obchodní akademii, ale písemná zkouška se skládala místo z matematiky z počtů. Při obchodní akademii či veřejné obchodní škole byly zřizovány abiturientské kurzy. Tyto kurzy trvaly jeden rok a měly za tu dobu poskytnout absolventům středních škol potřebné znalosti k vykonávání obchodní živnosti. Na kurzech se vyučovalo těmto předmětům: kupecké počty, nauka obchodní a směnečná, korespondence a pisárenské práce, účetnictví a cvičná pisárna, obchodní a živnostenské právo a obchodní zeměpis a statistika. Z nepovinných předmětů si studenti mohli vybrat mezi korespondencemi různých světových jazyků, těsnopisem, naukou o zboží a zbožíznalectví a psaním na

---

¹⁰² Tamtéž

stroji. Veřejné jednorocní obchodní kurzy poskytovaly odborné vzdělání pro dorost a mládež, která se v budoucnu hodlala věnovat obchodu či příbuzným oborům. Do kurzů mohli jak chlapci, tak dívky, kteří dovršili 14. roku věku a úspěšně vychodili čtvrtý ročník měšťanské školy nebo měli minimálně dva roky praxe v obchodě a složili písemnou zkoušku z českého jazyka a počtů.¹⁰³

Dalším typem škol obchodního rázu byly kupecké školy pokračovací, které mohly být samostatné nebo přičleněné k obchodní akademii či veřejné obchodní škole. Studium na kupecké škole pokračovací bylo určeno učňům a pomocným pracovníkům obchodních živností. Studenti zde získali odborně technické a všeobecné vzdělání. Do tohoto typu školy byli přijímáni pouze učni obchodních živností, přijetí učně jiné živnosti se stávalo zřídka a pouze se souhlasem zaměstnavatele a školního výboru místní živnostenské školy pokračovací. Samostatné kupecké školy byly výnosem ministerstva školství z roku 1929 přiřazené k živnostenským pokračovacím školám. Přičleněné kupecké školy, dříve samostatné, existovaly tedy v rámci nějakého obchodního učiliště. K přičlenění kupecké školy docházelo pravděpodobně z důvodu čerpání výhod, které poskytovaly řádné obchodní školy. Pod tím si můžeme představit například využívání plnohodnotných učeben, kvalifikovaní pedagogové, používání odborných pomůcek a další. Kupecké školy pokračovací byly organizovány jako školy dvouleté. Učni se učili sedmi předmětům obchodní nauce, účetnictví, obchodní korespondenci, kupeckým počtům, nauce o zboží, zeměpisu a občanské nauce, nepovinné předměty nebyly žádné. Posledním druhem obchodní školy bylo soukromé obchodní učiliště. Ke zřízení soukromého učiliště bylo zapotřebí povolení od ministerstva školství, škola musela být zřízena do jednoho roku od vydání povolení. Správu na škole držel správce. Nadřazeným orgánem a zároveň dozorem nad školou byla ústřední inspekce obchodního školství, která měla povinnost vždy počátkem roku podat zprávu o průběhu vyučování a další náležitosti týkající se organizace školy. Na školu mohli být přijati pouze žáci, kteří dovršili 14. roku věku a úspěšně zakončili povinnou školní docházku. Podle vládního nařízení z roku 1932 stálo povolení pro zřízení soukromého učiliště 1 000 Kč, ostatní změny například organizační vycházely na 100 Kč.¹⁰⁴

---

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Národní archiv Praha, Ústředna živnostenských a obchodních komor v Praze, kar. 254, Reforma kupeckých pokračovacích škol, 1934.

Zákonem z roku 1922 zřídilo ministerstvo školství a národní osvěty při veřejných obchodních učilištích vydržovaných veřejnoprávními korporacemi kuratoria, kam vysílalo své zástupce. Kuratorium sloužilo jako dohlížecí orgán nad školou, své zástupce tam měly také obchodní a živnostenské komory, obchodní grémia a v neposlední řadě profesorský sbor a další, kdo svými finančními prostředky přispívali na chod školy. Funkční období jednotlivých zástupců trvalo tři roky, poté museli být obměněni, funkce byla čestná, tudíž členové kuratoria nebrali žádný plat. Vedle dohledu nad školou se kuratorium staralo o jednání s příslušnými úřady, spravovalo majetek školy a připravovalo a spravovalo rozpočet. Každý rok muselo kuratorium podávat podrobnou zprávu o hospodaření školy ministerstvu školství a národní osvěty.¹⁰⁵

5.2 Odborné školství na Kladensku a Slánsku

5.2.1 Průmyslové školství a živnostenské školství pokračovací

Vznik průmyslového školství v Kladně spadá do 80. let 19. století. Na zřízení Průmyslové školy pokračovací se usnesla místní školní rada dne 24. května 1880. Pokračovací škola našla přístřeší v prostorách měšťanské školy. První řádný ročník byl otevřen až po nějaké době. O nově otevřenou školu byl velký zájem. Ve školním roce 1884 – 1885 byli žáci z důvodu přeplnění rozděleni do přípravy a dvou postupných ročníků. V roce 1885 vznikla řemeslnická škola, do které byla původní průmyslová včleněna.¹⁰⁶

V říjnu roku 1888 získala škola vlastní budovu. Budova měla veškeré potřebné vybavení pro odbornou výuku. Na škole se daly studovat tři typy studia. Prvním byla řemeslnická škola pro chlapce od dvanácti let, studium trvalo tři roky a výuka probíhala každý den. Druhým typem byla pokračovací škola. Vyučování probíhalo večer, studium bylo doplňkové. Třetím typem byla veřejná kreslárna. V devadesátých letech přibyl ještě feriální kurz pro učitele řemeslnických škol. Kurz doplňoval vyučujícím znalosti. Řemeslnická škola se pravidelně účastnila výstav, kde prezentovala své výrobky.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Mates, P. – Průcha, P. – Svatoň, J. *Vývoj organizace a řízení středního odborného školství v Československu 1918 – 1987*. s. 15

¹⁰⁶ Veverková, I. Vznik odborného průmyslového školství v Kladně. In: *Slánský obzor*. 12. Slaný, 2005. ISSN 1214 – 3847. s. 69 – 72

¹⁰⁷ Veverková, I. Vývoj učňovského a odborného školství na pozadí regionální historie Kladenska a Slánska. In: *Slánský obzor*. 18. Slaný, 2010. ISSN 1214 – 3847. s. 83 – 84

Na počátku první světové války se C. k. státní řemeslnická škola přeměnila na C. k. průmyslovou státní školu. V roce 1915 se z od průmyslové školy odloučila všeobecná živnostenská škola pokračovací. Ve školním roce 1922/1923 měla škola již čtrnáct tříd, které navštěvovalo více než pět set žáků. V následujícím roce 1924 došlo k reorganizaci školy. Nyní si mohli příchozí žáci vybrat z následujících možností. První možnost byla trojtřídní všeobecná živnostenská škola pokračovací pro učně živností stavebních a různých, s výjimkou učňů živností mechanicko – technických, obuvnických, krejčovských, vlásenkářských a potravních. Ty byly totiž studovány samostatně a to jako tříletí odborná škola pokračovací pro učně živnosti obuvnické s odborným oddělením pro živnosti krejčovské a dvouletá odborná škola pokračovací pro učně živností potravinářských s odborným oddělením pro učně živnosti vlásenkářské.¹⁰⁸

V druhé polovině dvacátých let vypracoval školní výbor žádost o poskytnutí podpory na stavbu nové budovy živnostenské školy pokračovací. Obdobnou žádost zaslala také kladenská městská rada. K této žádosti se vyjádřilo ministerstvo školství a národní osvěty kladně, ovšem požadovalo projekt a plány budovy, rozpočet školy a seznam těch, kteří také přislíbili finančně školu podporovat. K žádosti se vyjádřil kladně také okresní školní výbor a okresní zemská správa. V prosinci 1926 vydalo ministerstvo školství a národní osvěty vyhlášku číslo 253 s účinností od 1. ledna 1927, kterou zřídilo Fond živnostenských pokračovacích škol pro udílení podpor na opatření vlastních budov živnostenských pokračovacích škol. Školní výbor zdůvodňoval žádost o stavbu nové školy tím, že Kladno bylo centrem pokračovacího školství a vždy řádně nejen finančně školy podporovalo. Zástupci společenstev zase žádali, aby bylo vyučování z odborného a žáci efektivně využívali nových prostor, tím se myslelo například více hodin strávených ve školních dílnách. Velký krok pro stavbu nové budovy učinilo samo město Kladno, když nabídlo pozemek na stavbu zcela zdarma. Školní výbor ještě zaslal do Kanceláře prezidenta republiky žádost, aby dala svolení, že škola ponese jméno Masarykova škola práce. V roce 1931 bylo veškeré učňovské školství sloučeno do jedné školy a to do Masarykovy školy práce.¹⁰⁹ Za důvod sloučení oborů živnostenských škol můžeme uvést především snahu školního výboru pokračovacích škol o lepší a důstojnější prostory pro učně. Přes tisíc učňů se muselo učit v místnostech místních

---

¹⁰⁸ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1948, kar. 1758, Souhlas ministerstva školství a národní osvěty s reorganizací Všeobecné živnostenské pokračovací školy v Kladně 1924.

¹⁰⁹ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1948, kar. 1757, Žádost o státní subvenci na výstavbu nové budovy 1926.

obecných a měšťanských škol. Vyučování však probíhalo až po řádném vyučování dané školy. Místnosti obecné nebo měšťanské školy neodpovídaly požadavkům na výuku pokračovací školy. Důležitý byl také nedostatek prostoru pro cvičné díly, které byly pro učně nezbytné. Škola nabízela vyučení se v živnostech obchodních, potravinářských, obuvních a mnoha dalších. Škála možností studia byla velmi široká a téměř každý si zde mohl najít obor, kterým se později mohl obstojně živit.

Průmyslová škola zůstala od roku 1915 samostatná, spadalo pod ní pouze studium živností kovovýrobních, pod které spadaly i živnosti elektrotechnické. Vyučování tedy probíhalo společně bez rozdílu. Žáci těchto oborů měli povinnost při zápisu složit zápisné ve výši 5 Kč, příspěvek na dílny 15 Kč, pojistné proti úrazu 3, 60 Kč a vkladné 10 Kč. Žáci, kteří z nějakého důvodu nemohli uhradit požadované částky, byli od této povinnosti oprostěni. Ve většině případů se jednalo o sirotky, děti, kdy otec nebyl schopný vydělávat dostatečný obnos peněz na živobytí nebo byl otec nezaměstnaný. Stejně jako proběhla reorganizace živnostenské školy, proběhly změny také na průmyslové škole. Ministerstvo školství a národní osvěty povolilo na žádost školy zřízení samostatné školy pro živnosti elektrotechnické. Snahy po reorganizaci trvaly již delší dobu, vedení školy také provedlo analýzu počtu studentů přiřčené školy a došlo k závěru, že na škole pro živnosti kovodělné se učilo přes čtyři sta učňů. Největší zastoupení měl obor zámečnický, poté soustružnický, mechanik, kovář, kotlář, slévač, vzorkař. V živnostech elektrotechnických byl na prvním místě elektrotechnik, pilníkář, klempíř, instalatér, hodinář, hudební nástrojař a obor vulkanisérství. Celkový počet žáků se léta neměnil, ale v elektrotechnických živnostech výrazně stoupal. K zřízení samostatné školy se vyjádřili kladně také samotní živnostníci z oboru. Zmíněným výnosem tedy škola vznikla, byl rozšířen pedagogický sbor a učebny. Škola měla tři třídy, školní rok trval od prvního října do 30. dubna. Vyučování probíhalo jednou týdně od 8 hodin dopoledne do 12 hodin a od 13 hodin odpoledne do 17 hodin. Přijímací zkoušky a další záležitosti týkající se organizace studia byly stejné jako na škole pro živnosti kovodělné. Škola měla pro první ročníky stejné osnovy jako škola živností kovodělných, rozdíl byl pak ve vyšších stupních. Schváleno bylo také z odbornění předmětů živnosti klempířské a instalatérské.¹¹⁰ Ke státní průmyslové škole přibyla ještě jedna škola a to mistrovská škola hornická. Škola byla určena žákům, kteří měli

---

¹¹⁰ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1948, kar. 1758, Žádost o reorganizaci Státní průmyslové školy v Kladně 1923.

minimálně tříletou praxi v uhelných či rudných dolech. Studium trvalo dva roky, absolventi byli připraveni zastávat místa odpovědných dozorců báňských závodů nebo samostatně vést malé doly. Na konci třicátých let vznikla vyšší škola strojnická pro absolventy mistrovských škol. Toto dvouleté studium bylo ukončeno maturitní zkouškou. Otevřen byl také první ročník denního studia vyšší průmyslové školy strojnické zakončený maturitní zkouškou. Studium tedy trvalo čtyři roky. První maturitní zkoušky proběhly v roce 1939.

Ve Slaném je situace odborného školství v mnohém podobná, ale protože byl Slánský kraj více zaměřen na zemědělství, ve větší míře se zde uplatnily zemědělské a lesnické školy. Při měšťanské škole existovaly nedělní opakovací hodiny pro učně. To ovšem nestačilo, a tak byla snaha zřídit řádnou řemeslnickou školu. První návrhy na zřízení školy padly už v šedesátých letech 19. století. Vyučování ale začalo až v roce 1879 na pokračovací škole průmyslové. Nicméně živnostenská pokračovací škola existovala také ve Slaném, učila podobným oborům jako v Kladně. Všechny živnostenské obory ovšem spadaly pod jednu školu, průmyslová škola byla samostatná jednotka. Školní rok začínal prvního září a končil 30. dubna. Podmínky přijímacího řízení byly obvyklé těmto typům škol. Nutné předchozí vzdělání z obecné školy a dostatečné vědomosti ve čtení, psaní a počítání, tyto schopnosti mohly být prověřeny zkouškou. Při vstupu na školu zaplatil žák zápisné. Zpočátku byla škola umístěna v prostorách místního gymnázia, řešila tedy podobné problémy jako škola v Kladně. Žádala tedy o státní subvenci na stavbu nové budovy.¹¹¹

Toto odvětví školství bylo rozvinuto hlavně v Kladně, vývoj však je de facto podobný pro všechny školy tohoto typu na území Čech. Kladenská průmyslová škola byla rozšířena o hornickou školu z důvodu velké koncentrace horníků a především dolů.

5.2.2 Zemědělské a lesnické školství

V Kladně nebylo hospodářské školství nijak rozvinuté. Toto odvětví školství bylo záležitostí Slaného. Snahy o založení zemědělské školy ve Slaném vyšly od soukromých osob, které chtěly především vzdělané úředníky a také samostatné rolníky. Již v 80. letech 19. století probíhají první pokusy o založení školy. Zimní hospodářská

---

¹¹¹ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1945, kar. 1916, Stanovy živnostenské školy pokračovací ve Slaném 1923.

škola byla otevřena 5. listopadu 1894, školu zřídilo místní kuratorium. Škola měla zpočátku velké problémy s prostory, město jí poskytlo jen dvě malé místnosti, které byly pro plnohodnotnou výuku nedostačující. Na počátku 20. století se s povolením zemského výboru a získáním dotace začalo se stavbou nové budovy. První školní rok, který se odehrával již v nových prostorách, byl rok 1907/1908. V tuto dobu existovala vedle hospodářské školy také letní hospodyňská škola pro dívky. Ke školní budově patřilo také pole, zahrada, vepřinec a drůbežárna. Zastoupení tedy měla jak teoretická výuka, tak praktická.¹¹²

Výuka se zaměřovala především na praktickou stránku. Délka studia byla dva školní roky, pořádány byly také exkurze do okolních hospodářských zařízení například do cukrovaru a mlékárny. Letní hospodyňská škola určená dívkám trvala šest měsíců (od dubna do začátku září). Dívky si mohly vybrat mezi čtyřmi obory – uklízečka, kuchařka, prادلena a zahradnice. Studentky se na letním kurzu naučily péči o rolnickou domácnost, domácím pracím jako péče o šatstvo, konzervování potravin, starost o dobytek, výroba mléčných výrobků. Nezbytnou součástí byla výuka zdravotní a vychovatelství.¹¹³

5.2.3 Odborné dívčí školství

Odborné dívčí školství bylo rozvinuto především na Kladensku, konkrétně v Kladně. Prvním ústavem pro dívky, které dovršily základního vzdělání, byl Soukromý učitelský ústav Marie Egemové. Původní záměr zakladatelky byl provozovat pouze krátkodobý pokračovací kurz. Marie Egemová podala žádost o zřízení soukromého ústavu učitelského ústavu na začátku roku 1904. Povolení ke zřízení ústavu dostala v září 1904, ke škole byla připojena také cvičná škola, kde získávaly studentky potřebnou praxi nutnou k vykonávání pedagogické činnosti. Během let si škola našla své postavení ve školském systému rakouské monarchie a získala tzv. právo veřejnosti. První maturitní zkoušky mohly skládat dívky již ve školním roce 1907/1908.

Po skončení první světové války se situace v ústavu změnila. Všem středním školám a soukromým ústavům bylo odňato právo veřejnosti, nezbylo než o něj znova

---

¹¹² Veverková, I. Vývoj učňovského a odborného školství na pozadí regionální historie Kladenska a Slánska. In: *Slánský obzor*. 18. s. 88 – 89

¹¹³ Kuchyňka, Z. a kol. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku*. Žehušice, 2005. s. 108 – 110

zažádat. Ovšem zakladatelka ústavu si o právo již nezažádala. V srpnu roku 1919 se rada horního města Kladna rozhodla převzít ústav od Marie Egemové. Na několik let započaly spory o vznik státního učitelského ústavu, které vyústily v roce 1921 v založení Státního ženského učitelského ústavu. Ústav byl určen výhradně pro dívky, což se nezamlouvalo ministerstvu, a tak se škola přeměnila na přelomu let 1923 – 1924 na Státní koedukační ústav učitelský. Paralelně s ní vznikla cvičná obecná koedukační škola s názvem Kladno, Státní československý učitelský ústav.

Vedle učitelského ústavu se mohly dívky vzdělávat v živnostenském podnikání. Odborné předměty se daly studovat na pokračovacích školách. Ve dvacátých letech proběhla změna a pro různé obory vznikly samostatné školy. V roce 1920 byly dívčí průmyslové školy přeměněny na dívčí školy rodinné a živnostenské, kam později přibyla také výuka vaření. Od roku 1922 fungovala odborná škola pokračovací pro učednice ženské živnosti oděvnické a modistické. Odborná škola fungovala v rámci živnostenské pokračovací školy. Ve stanovách se zavazovala učit dívky teoreticky a prakticky předmětům technického a uměleckého průmyslu a znalostem z řízení obchodu. Škola trvala dva roky a od svého vzniku neměla škola nouzi o žáčky, můžeme zde sledovat trend vymaňování se ženy ze stereotypního modelu ženy v domácnosti. Školní rok začínal na škole prvního října a končil 30. dubna, jeden ročník tedy trval sedm měsíců. Vyučování na odborné škole můžeme procentuálně shrnout, 75% výuky se věnovalo odbornému vyučování a 25% živnostensko – obchodnímu vyučování. Mezi odborné předměty se řadily odborné kreslení, odborné vyučování, nauka o látkách a krojích a mezi živnostensko – obchodnické předměty jako písemnosti a všeobecné předpisy živnostenské, počty, kalkulace a účetnictví.¹¹⁴

Dále existovala soukromá odborná škola pro ženská povolání školských sester de Notre Dame. Škola později přešla do rukou města, ale to finančně nezvládalo udržet chod školy, a tak se škola pokoušela o své zestátnění, které se povedlo až ve třicátých letech. Odborná škola pro ženská povolání trvala dva roky a připravovala dívky na další studium na odborné škole například na vyšší ženské odborné škole, škole pro pěstounky a vychovatelky a veřejné škole pro sekretářky. Připravovala dívky odrostlé povinné školní docházce také na výchovu dětí a vedení domácnosti. Praxi mohly dívky získat v živnostenské pracovně, kde se učily šít šaty a prádlo. V roce 1924 vznikla

---

¹¹⁴ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1945, kar. 1758, Stanovy Odborné školy pokračovací pro učednice ženské živnosti oděvnické a modistické 1925.

městská škola rodinná, která měla také dva ročníky. Škola nabízela široké spektrum předmětů jako vyučovací jazyk, kterým byla čeština, dějiny vzdělanosti, vychovatelství, zdravotěda a péče o dítě, nauka občanská, počty a účtování, kreslení, šití prádla a spravování prádla, kreslení střihů na prádlo, šití šatů a modistství, kreslení střihů na šaty, vyšívání a práce ozdobné, nauka o látkách, nauka o domácím hospodářství, nauka o potravinách, vaření, hospodářská cvičení, praní a žehlení, tělocvik a zpěv. Na rodinné škole se také pořádaly lidové kurzy pro vaření, šití prádla a šití šatů.¹¹⁵

Ve Slaném fungovala měšťanská dívčí škola. V rámci živnostenské pokračovací školy existovala také odborná živnostenská škola pokračovací pro učednice ženských živností oděvnických. Školní rok trval oproti kladenské škole o měsíc déle – od září do dubna. V předmětu šití prádla se dívky učily zacházet se šicím strojem, šít širokou řadu stehů a švů a dále šití prádla jako zástěry, ložní prádlo, dětské oblečení a další. Nechybělo samozřejmě kreslení střihů, nauka o krojích a nauka o látkách.¹¹⁶

Odborné dívčí školství mělo v obou sledovaných městech podobný vývoj, vždy se školy setkaly s nepříjemnou skutečností v podobě nevyhovujících prostor, protože vždy sídlily v měšťanské či obecné škole. Školy určené dívkám existovaly v obou městech z toho důvodu, že každá měla svůj "školní" okres, který k ní náležel, a z něhož si školy vybíraly své žákyně. Tato praxe byla podložena písemně ve stanovách té které školy.

5.2.4 Obchodní školství

Tak jako v ostatních městech je i v Kladně se vznikem obchodní školy úzce spojeno obchodní grémium složené převážně z kladenských obchodníků. Obchodní grémium se ustanovilo 15. srpna 1892. To se na jedné ze svých schůzí roku 1893 rozhodlo založit obchodní školu pokračovací. K zmíněnému kroku vedl skupinu obchodníků nedostatek kvalifikovaných učňů, kteří nedokázali držet krok s rychlým vývojem a postupem průmyslové revoluce. Na schůzi se grémium dohodlo na zřízení dvojtřídní pokračovací školy, školní výbor byl zvolen z kladenských obchodníků. Tento výbor zpracoval výzvu na pomoc při zakládání školy a to především s hledáním pedagogů a prostorů. Výzva apelovala hlavně na chlapecké měšťanské školy. Prvním

---

¹¹⁵ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1945, kar. 1758, Učebná osnova dvouleté školy rodinné v Kladně, 1925.

¹¹⁶ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1945, kar. 1916, Učebná osnova odborné živnostenské školy pokračovací pro učednice ženských živností oděvnických ve Slaném, 1923.

správce nové vzniklé obchodní školy se stal Jan Mrazík. Zázemí v podobě prostorů našla škola v tehdejší kladenské c. k. řemeslnické škole. O náklady na školu se tedy staralo obchodní grémium, které bylo současně hlavním sponzorem školy, dalšími byly zemský výbor, pražská obchodní komora, obecní zastupitelstvo, okresní výbor a okresní záložna. Výuka na škole začala 18. prosince 1893 a probíhala dva dny v týdnu vždy ve středu a v neděli, byla nepovinná a docházka učňů záležela jen na vůli příslušného obchodníka. V prvním ročníku bylo zapsáno 25 frekventantů z různých odvětví obchodu. Největší zastoupení měl koloniální obchod, ve kterém se učilo 16 učňů, poté se střížným zbožím po třech učních, v materiálním obchodě a v železářství oba po dvou učních. Posledním byl obchod s galanterním zbožím po jednom učni. První školní rok skončil v září 1894. V dalším školním roce již existovaly dva ročníky a výuka se prodloužila o jeden den. První ročník měl výuku v úterý a trvala tři hodiny, druhý ročník měl výuku v pátek a také trvala tři hodiny. V neděli se oba ročníky sešly a měly společnou výuku dvě a půl hodiny.¹¹⁷

I ve 20. století šla škola podobným vývojem jako ostatní školy tohoto typu, v roce 1919 se přeměnila na pokračovací školu obchodní, v roce 1928 na školu kupeckou pokračovací. Studium trvalo stále dva roky bez možnosti složení maturity nebo návštěvy obchodní akademie. V roce 1930 bylo veškeré učňovské školství spojeno do Masarykovy školy práce s výjimkou průmyslového, které zůstalo samostatné.¹¹⁸

Nelze pominout snahy zástupců města zřídit obchodní školu, jako byla ve Slaném. Písemná žádost o zřízení školy spařila světlo světa na konci roku 1922, kdy se na své schůzi městské zastupitelstvo usneslo na zřízení státní střední školy obchodní v Kladně. Hlavním argumentem pro vznik byl, že průmyslový a obchodní charakter Kladna si žádal tento typ školy. Zastupitelé si nechali udělat dotazníkové šetření mezi občany a shledali zřízení obchodní školy za nutné. Oficiální žádost o povolení zřízení školy se posílala na ministerstvo školství a národní osvěty, ovšem to přihlíželo k více stanoviskům různých organizací včetně slánské, pražské, berounské a rakovnické obchodní školy, protože do těchto škol žáci dojížděli za vyšším obchodním vzděláním. Nyní tedy přejdeme k vyjádřením různých organizací na zřízení obchodní školy ve Slaném. Kladného stanoviska se městu dostalo od ministerstva obchodu, ovšem za pár

---

¹¹⁷ Státní okresní archiv Kladno, Sběrka kronik, kronika č. 39, Kronika Obchodní školy pokračovací v Kladně, s. 1 - 2

¹¹⁸ Veverková, I. Vývoj učňovského a odborného školství na pozadí regionální historie Kladenska a Slánska. In: *Slánský obzor*. 18. s. 82

měsíců poslalo ministerstvo nové zamítavé stanovisko, jako důvod uvedlo nedostatek učitelů, kteří by byli schopní učit na obchodní škole. Dalším, kdo se vyjádřil zamítavě ke zřízení školy, byla Obchodní akademie v Berouně. Zástupci místního kuratoria uvedli fakt, že jen nepatrné množství žáků a žákyň z Kladna dojíždí na jejich školu, takže existenčně by kladenská škola tu berounskou neohrozila, přesto členové kuratoria upozornili na neschopnost absolventů dvouletých obchodních škol sehnat práci v oboru. Veřejná obchodní škola v Rakovníku uvedla jako důvod svého nesouhlasu se zřízením školy to, že by ročně ztratila 15 – 20 studentů, kteří dojíždějí na trase Kladno – Lužná – Lišany. Už zřízení slánské školy bylo pro ni zdrcující, co se týče úbytku počtu žáků. Kuratorium Veřejné obchodní školy ve Slaném se jednomyslně shodlo na zamítavém stanovisku ke zřízení obchodní školy v Kladně. Tento závěr je vcelku logický, členové kuratoria nechtěli, aby jejich škola ztratila velkou část žáků, kteří bydleli na pomezí kladenského a slánského okresu. Škola by také přišla o finanční podporu okresní správní komise, která přispívala právě na žáky, kteří dojížděli z nejbližších okresů, tedy i z toho kladenského. Kuratorium obchodní školy v Praze nepřistupovalo ke zřízení kladenské školy nijak záporně, naopak, vyslovilo se, že nemá žádných námitek ke zřízení školy, přesto si dovolilo upozornit na fakt, že by se mohlo stát, že nebude vždy dostatečný počet uchazečů vzhledem k zvýšeným požadavkům na předběžné vzdělání žáků a žákyň obchodních škol. Zástupci pražské školy se také shodli na tom, že v dané době bylo již dostatečné množství obchodních škol, a proto by zakládání nových raději omezili. Zastání nenašla městská rada se svým návrhem ani u místních politických organizací. Národně – demokratická strana, živnostensko – obchodní strana středostavovská, lidová a strana Čsl. Domova zásadně nesouhlasily se zřízením obchodní školy. Jako důvod svého rozhodnutí uvedly zmíněné organizace nezaměstnanost absolventů obchodních škol a dostatečný počet obchodních škol v okolí Kladna. Možná právě kvůli těmto zamítavým reakcím či jiným důvodům ministerstvo školu nepovolilo školu zřídit. Jisté však je, že díky této události můžeme konstatovat, že mezi školami panovala jistá nevraživost. Především ze strany slánského kuratoria. Každá škola bojovala o jednotlivého žáka, na kterého dostávala finanční podporu a dělala vše proto, aby o finance nepřišla například z důvodu zřízení nové školy v sousedním městě.

Kladenská městská rada prosazovala založení obchodní školy deset dlouhých let a nakonec z těchto plánů nebylo nic.¹¹⁹

Děti z kladenského okresu tedy musely volit variantu kupecké školy pokračovací nebo dojíždět do okolních měst. Kupecká škola pokračovací je hlavním zájmem výzkumu, proto je nutné uvést rozšiřující informace o její skrutkuře. "Obor" kupecká škola byl jedním z nejvyhledávanějších na Masarykově škole práce. Z níže uvedené analýzy vyplývá, že v každé třídě bylo více než 25 žáků. Školu navštěvovali dívky i chlapci bez nějakého rozdílu. Výuka probíhala standardně dva roky, školní rok trval deset měsíců. Kupecká škola měla svou specifickou roli, vychovávala budoucí obchodníky, podnikatele. Vedení školy, na které mělo vliv například místní obchodní grémium, dbalo na neustálé prolínání teorie s praxí, na zdokonalování výuky učňů.¹²⁰ Právě angažovanost soukromých obchodníků či různých uskupení ukazuje na to, že tito lidé měli vlastní zájem na tom, aby ze školy vycházeli kvalifikovaní pracovníci se širokým záběrem vědomostí.

Ve Slaném probíhal vývoj obchodního školství ze začátku velmi podobně jako v Kladně. I zde stálo při vzniku 2. listopadu 1892 první obchodní školy obchodní kuratorium, které vypracovalo stanovy a řídilo činnost školy. Během několika let si škola našla své místo v síti škol stejného typu a při první příležitosti získala právo veřejnosti, stalo se tak v roce 1922. Cesta k povolení zřízení veřejné obchodní školy nebyla samozřejmě tak jednoduchá. Zastupitelstvo města se od roku 1920 ucházelo u ministerstva školství a národní osvěty získat povolení ke zřízení veřejné obchodní školy. Ovšem ve zmíněné době bylo zoufale málo učitelů, kteří by na obchodních školách mohli učit. Tento argument použilo také ministerstvo, aby první pokus o povolení zamítlo. Problém byl také v postupném zestátnění odborných škol, ministerstvo se snažilo postupovat podle data, kdy školy podaly své žádosti o zestátnění, proto musela slánská škola čekat, až na ní dojde řada. Městská rada se však nevzdávala a stále bojovala za povolení pro vznik obchodní školy. Vypracovala podrobný plán, kde měla být škola prozatímně umístěna, měla být umístěna v budově obecné školy, kde postupem času získá celé jedno patro. Ministerstvo školství za dva roky od první žádosti povolilo zřízení veřejné obchodní školy, ale kladlo si přísné

---

¹¹⁹ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1945, kar. 1542, Kladno, žádost o povolení ke zřízení městské obchodní školy, 1922 – 1933.

¹²⁰ Státní okresní archiv Kladno, Výroční zprávy Masarykovy školy práce 1930 – 1937, č. D – V - 1, Výroční zpráva Masarykovy školy práce v Kladně 1931 – 1932, s. 24

podmínky. Nařídilo, aby škola každý rok otevřela pouze dva první ročníky o maximálním počtu 40 žáků ve třídě, kupecká škola pokračovací měla být organicky připojena k obchodní škole, na škole směli vyučovat pouze kvalifikovaní učitelé podle normální učební osnovy. Dále ministerstvo souhlasilo s umístěním školy do obecné školy a nařídilo městskému výboru hradit veškeré výdaje spojené s hospodařením školy, dokud nebudou jiné finanční možnosti. Kupecká škola pokračovací byla připojena k veřejné obchodní škole od 1. ledna 1923. Vyučování bylo zahájeno ve středu 5. září 1923. Veřejná obchodní škola měla při svém vzniku dvě třídy rozdělené dále na oddělení. Do první třídy do oddělení A i B bylo zapsáno celkem 65 žáků. Do druhé třídy byl zapsán stejný počet žáků. Celkem tedy 130 žáků a žákyň dohromady. Žáci se učili standartním předmětům předepsaným veřejným obchodním školám tedy obchodní nauce, obchodní korespondenci, československému a německému jazyku, zeměpisu, občanské nauce a dalším. Vyučování probíhalo od pondělí do soboty. Na škole vznikl také spolek pro podporu nemajetných žáků. Pro ty, kteří nebyli přijati ke studiu na obchodní škole, byly zřízeny pětiměsíční večerní kurzy obchodních nauk a jazykové kurzy. Přičleněná kupecká pokračovací škola se v roce 1935 přejmenovala na Odbornou školu pokračovací pro živnosti obchodní. O Kupecké škole ve Slaném lze říci, že se po sledovanou dobu její koncepce moc neměnila. Studium trvalo dva roky, nikdy nevzniklo více paralelních tříd v ročníku. V každém ročníku byla pouze jedna třída. Lze tvrdit, že děti, které měly Slaný spádovou oblastí, mířily také na veřejnou obchodní školu. Měly tedy větší výběr než děti z Kladna, kde bylo pokračovací školství sloučené do jedné instituce. Slanému se přesto podařilo zřídit veřejnou obchodní školu, kterou Kladno přes urputné snahy nezřídilo.¹²¹

Po trendu zakládání veřejných obchodních škol přišel na konci třicátých let trend přeměňovat obchodní školy na čtyřleté obchodní akademie. Vydržovatelé obchodních škol zahrnují ministerstvo svými žádostmi na zřízení obchodních akademií, proto si ministerstvo školství a národní osvěty nechalo udělat anketu u všech živnostenských komor, jak se k dané otázce staví. Ministerstvo školství také úzce spolupracovalo s ministerstvem obchodu, co se týkalo odborných škol zaměřených na obchod. Také od něho si nechalo udělat stanovisko k této problematice. Po vyhodnocení výsledků vydala Ústředna živnostenských a obchodních komor hromadné stanovisko, které bylo spíše

---

¹²¹ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1945, kar. 1566, Zřízení Veřejné obchodní školy ve Slaném, 1920.

zamítavé. Živnostenské a obchodní komory upozorňovaly na zhoršující se situaci absolventů obchodních škol, kteří stále hůře sháněli práci. V neposlední řadě uvedli členové komor zásadní argument, že by stávající obchodní školy přišly o potenciální studenty, a tudíž by mohly zaniknout. Nicméně komory se k návrhu zřízení obchodních akademií vyslovily spíše neutrálně, ani radikálně nezamítly návrh, ani nepodpořily. Na základě vyjednávání živnostenských a obchodních komor, ministerstva školství a obchodu došlo v mnoha oblastech ke zřízení obchodních akademií. Podle statistik, úsudků a plánů o stavu národního hospodářství k roku 1936 přistoupilo k tomuto rozhodnutí samo ministerstvo školství. Vyhledky v oblasti hospodářství se jevíly do budoucna pozitivní a předpokládalo se, že se zvýší i počet pracovních míst pro absolventy obchodních akademií. Podle dobových statistik nesehnalo práci devět měsíců po absolvování asi 20% absolventů.¹²²

Cesta ke zřízení obchodní akademie nebyla lehká, přesto ji radní města Slaný dotáhli do zdárného konce. Městská rada se na své schůzi 12. ledna 1937 usnesla na základě návrhu kuratoria Veřejné obchodní školy ve Slaném podat žádost na ministerstvo školství o povolení zřídit při zdejší obchodní škole obchodní akademii začátkem školního roku 1937/1938. Okresní výbor se po prozkoumání návrhu vyslovil jednomyslně pro zřízení školy. Hlavní motivací a především argumentem, který zdůvodňoval, proč by měla škola vzniknout, byla ta, že v celém kraji tvořeném politickými okresy Slaný, Kladno, Kralupy nad Vltavou a Louny nebylo žádné vyšší obchodní učiliště. Studenti proto museli za vyšším vzděláním dojíždět do Prahy, Berouna nebo až do vzdálených Teplic. Navíc město Slaný bylo ideálním místem pro zřízení obchodní akademie, obchod i průmysl byl rozšířen již z minulých dob, žilo zde poměrně dost lidí a dopravní spojení bylo vyhovující jak vlakové, tak silniční. Další bonus byl v podobě moderní budovy obchodní školy, která mohla okamžitě poskytnout dostatečný a plnohodnotný prostor pro novou školu. Stejně tak poskytla obchodní škola svůj kvalifikovaný profesorský sbor. Ministerstvo školství a národní osvěty se vyjádřilo k žádosti o povolení kladně, žádalo však vyjádření dalších ministerstev. Ty se vyjádřily kladně a neměly žádných námitek. V roce 1937 rozhodlo městské zastupitelstvo o udělení čestného občanství prezidentu Edvardu Benešovi a zároveň požádalo prezidentskou kancelář o povolení, aby nově vzniklá obchodní akademie nesla jeho

---

¹²² Národní archiv Praha, Ústředna živnostenských a obchodních komor Praha, kar. 353, sign. 8984, Obchodní učiliště, zřízení nových obchodních akademií a veřejných obchodních škol hlavně menšinových, 1936.

jméno ve svém názvu. Organizačně tedy platilo následující schéma obchodní akademie, ke které byla připojena stálá oddělení v podobě veřejné obchodní školy, odborné pokračovací školy pro živnosti obchodní a odborných kurzů. Ústav byl udržován městem Slaný s přispěním státu, země, okresu, Obchodní a živnostenské komory v Praze a dalších organizací. Přijetí žáci museli samozřejmě zaplatit školné. Zákonní zástupci žáků zaplatili roční školné na obchodní akademii 1 000 Kč, na veřejné obchodní škole 400 Kč, na kupecké škole pouze 40 Kč na pomůcky. Školné šlo rozdělit do dvou splátek, od školného byli osvobozeni žáci jen výjimečně a to za podmínek, které určovalo kuratorium.¹²³

Zápis do nově vzniklé školy proběhl 4. července 1937 a přijato bylo 60 žáků ze 159 přihlášených. Studium na obchodní akademii trvalo čtyři roky a zakončovalo se maturitní zkouškou. Obchodní akademie ve Slaném byla začleněna do systému obchodních akademií na území Československa.¹²⁴

---

¹²³ Národní archiv Praha, Ministerstvo školství 1918 – 1945, kar. 1566, Město Slaný, Žádost o zřízení obchodní akademie ve Slaném, 1937.

¹²⁴ Státní okresní archiv Kladno, Obchodní akademie dr. Edvarda Beneše ve Slaném, Zápisy z porad profesorského sboru 1923 – 1961, Zápis z porady profesorského sboru 1923 – 1937.

6. Regionální původ a sociokulturní znaky žáků

6.1. Regionální původ žáků Kupeckých škol Kladno a Slaný

V následující kapitole se budeme věnovat regionálnímu původu žáků obou kupeckých škol, který můžeme zjistit z údajů napsaných v katalogových listech.

Kupecká škola v Kladně se v roce 1930 stala součástí nově vzniklé Masarykovy školy práce. První školní rok v nové budově byl tedy rok 1930/1931. V tomto roce byly otevřeny dvě první třídy. Následující školní rok 1931/1932 byly otevřeny také dvě první třídy. V dalších rocích byly z důvodu velkého zájmu ze stran studentů otevřeny první třídy tři, ve školním roce 1936/1937 se otevřely první třídy čtyři. Vedení školy a vydržovatelé školy přistoupili k tomuto kroku z důvodu zvýšeného zájmu o studium ze strany studentů. Ve sledovaném období bylo nejméně studentů ve školním roce 1931/1932, kdy navštěvovalo třídu I. A a I. B dohromady 44 dětí. Tento školní rok bylo opět zamítnuto zřízení obchodní školy, mnoho rodičů potenciálních žáků také očekávalo ono zřízení veřejné obchodní školy, když se tak nestalo, vybrali si raději obchodní školu ve Slaném či v Praze. Nejsilnějším ročníkem byl ročník 1930/1931 s počtem 64 žáků.

Tabulky č. 1b – 7 zachycují místa narození žáků prvních tříd kupecké školy za sedm školních roků. V tabulkách je vedle místa narození uveden také počet narozených žáků. Ze všech uvedených míst narození mělo největší zastoupení město Kladno, kde se narodilo 115 žáků (20,9 %) z celkového počtu 549. V těsném závěsu za Kladnem byly Kročehlavy¹²⁵, kde se narodilo 78 žáků (14,2 %). Třetím v pořadí nejvíce narozených žáků kupecké školy je Rozdělov¹²⁶, zde se narodilo 34 žáků (6,2 %). Toto řazení platí pro celé sledované období. Toto zjištění je vcelku logické, protože ve stanovách každé školy bylo i rozdělení, pro které oblasti je primárně určena. Navíc kupecká škola byla jedinou možností, jak získat obchodní vzdělání a nemuset cestovat do jiného města. Další, spíše vedlejší důvod proč bylo nejvíce žáků z Kladna a okolí je, že v této oblasti byla největší koncentrace obchodníků z celého politického okresu. Studenti si také mohli zvolit variantu vyučení se v daném oboru a nemuseli jít za vzděláním do Prahy,

---

¹²⁵ Ve sledovaném období byly Kročehlavy samostatnou vsí u Kladna, od roku 1948 jsou natrvalo součástí města Kladna

¹²⁶ Rozdělov se stal součástí Kladna v roce 1947

kam bylo náročnější se dostat a splnit podmínky pro úspěšné absolvování. Okolními oblastmi se myslí místa, která byla vzdálena maximálně pět kilometrů od místa školy. Tyto oblasti se braly jako spádové pro vybranou školu. Deset žáků (1,8 %) dohromady ze všech sledovaných tříd se narodilo mimo Československo. Jeden žák pocházel z Jablunova v Podkarpatské Rusi, čtyři z Německa, jeden z Maďarska (Uhersko), jeden z rakouské Vídně a jeden žák z Krakova v Polsku. Dva z nich se narodili mimo Evropu, narodili se v USA. Rodiny dotyčných žáků odešli během 19. století do USA za účelem získání půdy nebo do velkých továrních měst, jako bylo například Chicago nebo Bridgeport, kde se dva žáci narodili. Během období první republiky a především po hospodářské krizi v roce 1929 se jich většina vrátila zpět do Československa.¹²⁷

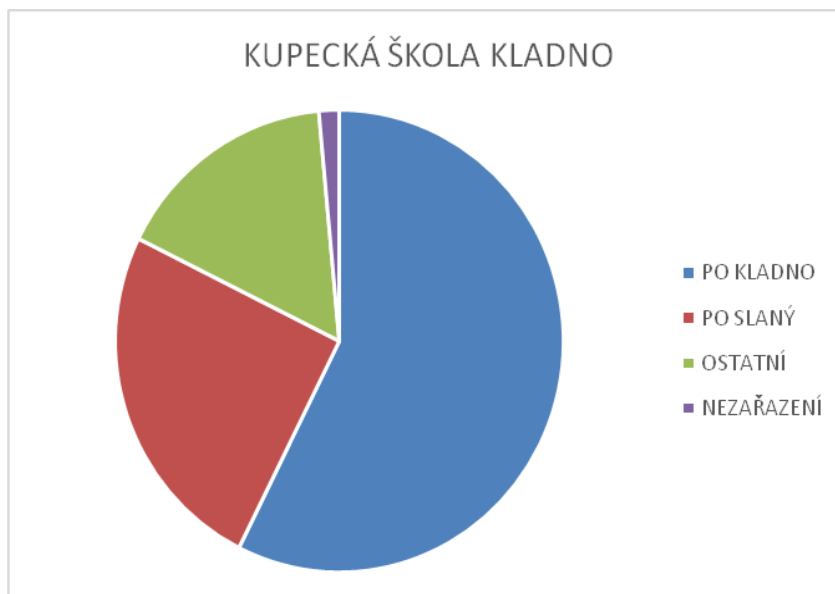
Pro upřesnění místa, kde měli studenti své místo narození, bylo nutné zařadit jednotlivé obce a města do politického okresu ke kterému příslušely. Přehled rozdělení míst narození podle politických okresů ukazují tabulky č. 8 – 14. Nejvíce zastoupena jsou místa z politického okresu Kladno. Celkem 315 (57,4 %) se narodilo na území kladenského politického okresu. Na území sousedního slánského politického okresu se narodilo 137 dětí (24,9 %). Do skupiny "ostatní" patří děti narozené v dalších politických okresech vzdálených od Kladna více než 15 kilometrů. Z uvedených politických okresů pocházel vždy pouze jeden student. Jednalo se o politický okres Rakovník, Praha, Kralupy nad Vltavou, Hořovice, Louny, Mělník, Litoměřice, Plzeň, Kolín, Liberec, Brno, Chomutov, Litvínov, Poděbrady, České Budějovice, Rokycany, Klatovy, Tábor, Blatná, Teplice, Trutnov, Ústí nad Orlicí, Sedlčany, Uherské Hradiště, Karviná, Havlíčkův Brod, Pelhřimov, Strakonice, Semily a Karlovy Vary (viz graf č. 1). Jedním z důvodů, jak se děti narozené v takto vzdálených místech dostaly do Kladna, byl, že se stěhovaly společně s rodiči, kteří sem přišli za prací. Rodiče, především tedy otcové, směřovali do kladenských hutí a dolů, kde byla široká nabídka pracovních míst. Snaha byla dostat děti do centra průmyslu a obchodu, ve kterém se mohly snáze uplatnit a vybírat z více možností, kde se bude dotyčný učit, tedy u kterého obchodníka. Můžeme také uvést fakt, že dostat se do školy v Kladně bylo snazší než do školy ve velkém městě jako například Praha. Děti z politických okresů v jižních Čechách volily tuto variantu také z toho důvodu, že oblast jižních Čech byla poměrně chudá na obchodní školy.

---

¹²⁷ Průcha, V. – Faltus, J. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. s. 65 - 66

Pro představu místa narození a místa školy (Kladno) slouží mapa č. 1. Na mapě jsou znázorněny pouze oblasti, které jsou vzdáleny maximálně deset kilometrů od Kladna. Kročehlavy, Rozdělův, Hnidousy, Motyčín, Vrapice a Dubí jsou dnes již součástí města Kladna, proto jsou na mapě vyznačeny a nadepsány počátečním písmenem.

Graf č. 1 Rozdělení míst narození podle politických okresů

Legenda pro graf č. 1: PO – politický okres

NEZAŘAZENÍ – politický okres místa narození nezjištěn

Mapa č. 1 Místa narození žáků Kupecké školy Kladno¹²⁸

¹²⁸ Wikipedia [cit. 2015-05-10]. URL: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Kladno >.

Vzhledem k faktu, že ne všichni studenti měli stejné místo narození a místo trvalého bydliště, bylo nutné provést analýzu shody či případné neshody. V tabulce číslo 1a je procentuálně vyjádřena shoda či neshoda místa narození a místa trvalého bydliště. Z uvedené tabulky můžeme sledovat, že výrazně převažovala shoda. Dále z tabulky vyplývá, že v šesti ze sedmi sledovaných tříd je shoda místa narození a bydliště více než 60 – ti procentní, pouze ve školním roce 1931/1932 je vysoký podíl případů, kde se neshoduje místo narození a místo bydliště rodičů (45, 5 %). V celkem šesti případech nebylo možné určit místo narození a případnou shodu s místem bydliště, protože nebyl záznam uveden nebo byl napsán nečitelně.

Tabulka č. 1a: Shoda místa narození žáků a bydliště jejich rodičů¹²⁹

KUPECKÁ ŠKOLA POKRAČOVACÍ V KLDNĚ							
ŠKOLNÍROK	CELKEM ŽÁKŮ	SHODNÉ		NESHODNÉ		NEZJIŠTĚNO	
		POČET	%	POČET	%	POČET	%
1930/1931	64	44	68,8	18	28,1	2	3,1
1931/1932	44	24	54,5	20	45,5	0	0
1932/1933	81	55	67,9	24	29,6	2	2,5
1933/1934	95	62	65,2	32	33,7	1	1,1
1934/1935	78	50	64,1	26	33,3	2	2,6
1935/1936	81	56	69,1	25	30,9	0	0
1936/1937	106	73	68,9	33	31,1	0	0

Při zjišťování místa bydliště je nutné přihlížet ke skutečnosti, že ne vždy trvalé bydliště znamenalo skutečný pobyt žáka. Po dobu studií mohli žáci využívat přechodné bydliště, které opouštěli spolu s odchodem ze školy. Přechodné bydliště využívali ti studenti, kteří neměli možnost každodenního dojíždění ze vzdálenějších míst. Vzhledem k tomu, že byla kladenská škola vyhledávaná žáky i z vesnic vzdálených přes 10 kilometrů, museli žáci hledat bydlení mimo svůj domov. Volba školy, a tudíž i případné bydlení, závisela především na financích dané rodiny nebo poručníka žáka, podíl na volbě měl také zaměstnavatel u kterého se žák učil. Téměř ve všech případech se žáci

¹²⁹ Sestaveno na základě Kadlec, P. *Střední školy a jejich studenti. K formování inteligence na severní Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. Ostrava, 2014. ISBN 9788074642531. s. 32

učili u obchodníků se sídlem v Kladně, proto byla volba kupecké školy v místě učení téměř jasná. Přechodné bydlení tedy mohli získat žáci u svého zaměstnavatele, příbuzných žáků, kteří v žili v místě školy, v soukromém bytě nebo škola zřizovala učňovský internát. Škola se zajímala o bydlení studentů a do jisté míry držela dohled nad ubytováním, zda není špatné a neomezuje žáka v řádném plnění svých studijních povinností. Učňovský internát fungoval také při kupecké škole. Internát měl čtyři ložnice se 30 lůžky, kuchyň, pekárnu a jídelnu.¹³⁰

Rodiče budoucích žáků tedy museli zvažovat všechny možné varianty, aby mohlo dítě bez problémů docházet do školy a nebylo zbytečně zatíženo. K přiblížení rozboru bydlišť žáků posloužilo jejich zařazení podle administrativního členění tedy, do kterého politického okresu dané místo patřilo. Provedena byla také analýza vzdálenosti bydliště od místa školy. (viz tabulky č. 22 – 35)

Z provedené analýzy vyplývá, že největší počet žáků měl trvalé bydliště na území kladenského a slánského politického okresu. Trvalé bydliště tu mělo dohromady 496 žáků, tedy 90,3 %. Z toho v kladenském okrese 364 (66,3 %) a v slánském okrese 132 (24 %). Do kategorie "ostatní" patří obce dvou sousedních okresů Rakovník, Praha a obce politických okresů, které byly vzdáleny více než deset kilometrů. Jen malé procento žáků z takto vzdálených okresů nemělo možnost dojíždět do školy a muselo volit variantu přechodného bydliště nejlépe v místě školy. Ve sledovaném období existovalo dobré železniční spojení, které mohli tito žáci využívat. Trvalé bydliště v politickém okrese Rakovník a Praha mělo 13 dětí (2,4 %). Grafy číslo 2 – 3 ukazují dominanci trvalých bydlišť v politickém okrese Kladno a vzdálenost trvalých bydlišť od místa školy. Z měst Rakovník a Praha mířili na kladenskou školu žáci, kteří se na nedostali na obchodní školy ve zmíněných městech.

Analýza tedy ukázala, že největší počet žáků pocházel z vesnic v bezprostřední blízkosti místa školy, z vesnic vzdálených do pěti kilometrů. Tento trend platí pro každý sledovaný školní rok. Podíl těchto dětí je na celkovém počtu více než 40 procentní. Z celkového počtu 549 dětí mělo trvalé bydliště v obcích a městech do pěti kilometrů od místa školy 227 žáků. Tyto žáky lze nazývat přespolní, protože je předpoklad, že do školy docházeli pěšky a nemuseli hledat přechodná bydliště či přespávat u svého zaměstnavatele. Jedním z důvodů největšího zastoupení přespolních studentů je, že

---

¹³⁰ Stání okresní archiv Kladno, Výroční zprávy Masarykovy školy práce v Kladně 1930 – 1937, č. D – V - 1, Výroční zpráva Masarykovy školy práce v Kladně 1931 – 1932, s. 26

v roce 1932 byly zrušeny všeobecné pokračovací školy v okolních městech, a tudíž se stalo Kladno spádovou oblastí pro celý kraj.¹³¹ Od tohoto roku narůstá počet žáků nastupujících do prvních tříd, kupecká škola otevřela třetí paralelní třídu.

Zastoupení žáků trvale bydlících v místě školy je druhé nejvyšší. V Kladně mělo trvalý pobyt 152 žáků (22,8 %). V obcích a městech nad deset kilometrů mělo trvalý pobyt 99 žáků, u těchto žáků je předpoklad, že měli přechodná bydliště v místě školy, nejčastěji přespávali u svého zaměstnavatele. V osmi případech nebylo možné určit trvalé bydliště žáků z důvodu neuvedení příslušného údaje či nečitelnosti textu.

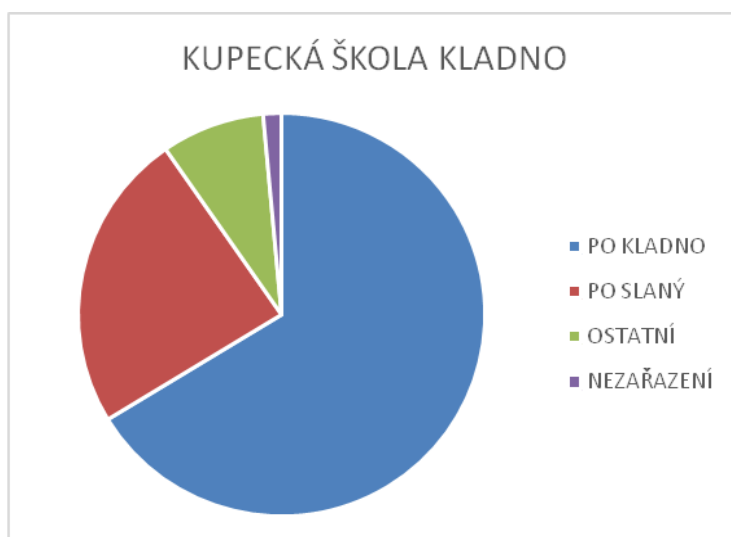
Celkově vysoký počet dětí nastupujících do prvních tříd dokládá významné postavení školy nejen ve společenském životě města. Podle výsledků analýzy trvalých bydlišť je možné říci, že Kupecká škola Kladno byla více vyhledávaná než slánská kupecká škola a směřovalo sem mnoho žáků z celého kraje. Do Slaného totiž mířili žáci spíše na veřejnou obchodní školu, kupeckou školu si vybírali výhradně žáci žijící přímo ve Slaném.

Pokud shrneme veškeré dostupné informace o místech narození a místech bydliště, dojdeme k závěru, že největší zastoupení měli studenti, pro které bylo Kladno spádovou oblastí, a do školy mohli denně docházet pěšky. Je to logické, protože každodenní dojíždění nebylo ve sledované době příliš rozšířené. Děti ze vzdálenějších oblastí přicházely do Kladna buď spolu s rodiči, nebo je rodiče samotné poslali do učení. Z analýzy sociálního původu a sociokulturních znaků se jednalo o velice homogenní složení žáků. Největší počet dětí pocházel z dolní vrstvy společnosti, otec byl horník či hutník, proto měli rodiče snahu, že pokud dítě školu dodělá, může se stát obchodníkem a na společenském žebříčku si "vylepšit" pozici. Předpokládalo se také, že jedinec ve městě zůstane i po skončení studií.

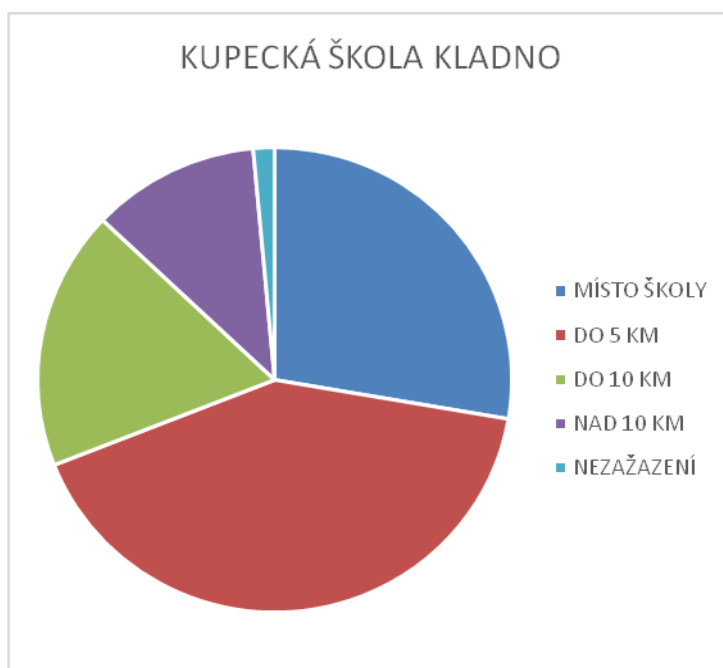
¹³¹ Tamtéž, s. 13

Graf č. 2 Rozdělení trvalých bydlišť žáků podle administrativního členění

Legenda pro graf č. 2: PO – politický okres, NEZAŘAZENÍ – politický okres místa narození nezjištěn

Graf č. 3 Rozdělení žáků podle vzdálenosti trvalého bydliště od místa školy

Kupecká škola byla jednou ze dvou složek Veřejné obchodní školy ve Slaném. Škola byla dvouletá bez možnosti složení maturitní zkoušky. Po celou sledovanou dobu otevírala škola pouze jednu první třídu v každém školním roce. Za nejpravděpodobnější důvod, proč nebylo otevřeno více prvních tříd, můžeme uvést nejen to, že škola nabízela jiné varianty studia, ale především nezájem zřizovatele školy na rozšíření paralelních tříd. Kuratorium a další organizace mající vliv na školu se soustředily spíše na veřejnou obchodní školu a později na obchodní akademii. Sem směřoval veškerý jejich zájem a snahy o další rozšiřování.

V průměru vycházel na jednu třídu 27, 8 žák. V prvních sledovaných rocích zaznamenáváme menší počet žáků než v rocích na konci sledované doby. Nejmenší počet žáků v první třídě byl ve školním roce 1931/1932.

Z provedené analýzy katalogových listů vyplývá, že nejvíce žáků se narodilo v místě školy, tedy ve Slaném. Z celkového počtu 165 žáků ho uvedlo jako své místo narození 56 dětí (33,4%). Slaný dominuje ve všech sledovaných školních rocích. Na druhém místě s největším počtem narozených je Kvíček¹³² se sedmi (4,2 %) žáky. Dalšími místy narození jsou okolní obce či města v politickém okrese Slaný vzdálené maximálně pět až deset kilometrů od místa školy (například Zvoleněves, Hradečno, Želevčice, Smečno, Svinařov) (viz tabulky č. 50 – 56).

Největší zastoupení měl tedy politický okres Slaný (viz tabulky č. 57 – 62). Ze sousedního politického okresu Kladno byl pouze jeden žák. Do kategorie "ostatní" patří 33 (20 %) žáků narozených v politických okresech vzdálenějších více než deset kilometrů od místa školy, jedná se o okres Praha, Žatec, České Budějovice, Teplice, Louny, Ústí nad Labem, Duchcov, Rakovník, Karlovy Vary, Náchod, Pelhřimov, Poděbrady, Roudnice, Strakonice, Most a Mnichovo Hradiště a další. Slánská škola byla pro tyto oblasti spádová, pokud nechtěli žáci zamířit na jiné typy škol či na školy s německým vyučovacím jazykem, volili tuto variantu. Také na slánské škole studovali žáci, kteří se narodili v zahraničí. Dva žáci se narodili ve Vídni v Rakousku, jeden žák v Obernalbu též v Rakousku, jeden žák se narodil v ruském městě Bijsk a jeden žák v německých Drážďanech. V jediném případě nebylo možné zjistit místo narození, protože byl zápis nečitelný. Graf č. 5 ukazuje rozdělení míst narození podle politických okresů, ukazuje jasnou převahu slánského politického okresu nad všemi ostatními.

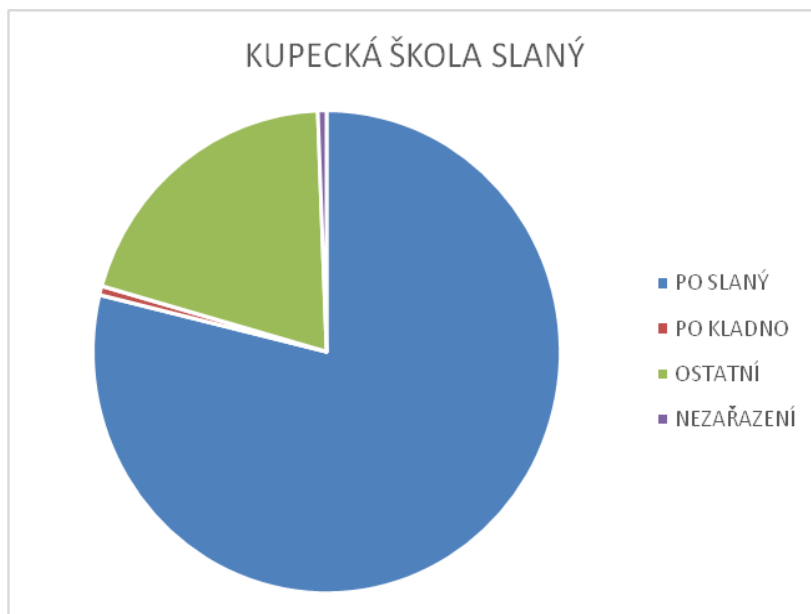
---

¹³² Kvíček je dnes již součástí města Slaný

Mapa č. 2 vyobrazuje místo školy a okolní obce či města, kde se žáci narodili. Opět se jedná o nejbližší okolí místa školy, odkud mohli žáci docházet denně pěšky.

Graf č. 5 Rozdělení míst narození podle politických okresů

Legenda pro graf č. 5: PO – politický okres, NEZAŘAZENÍ – politický okres místa narození nezjištěn

Mapa č. 2 Místa narození žáků Kupecké školy Slaný¹³³

¹³³ MMR. [cit. 2015-5-10]. URL: < <http://www.uur.cz/default.asp?ID=3633> >

Také u slánské školy můžeme říci, že převažovala shoda místa narození a místa trvalého bydliště. Jak ukazuje tabulka číslo 2a v šesti třídách ze sedmi sledovaných tříd, je shoda místa narození a místa trvalého pobytu více než 70 procentní, ve školním roce 1931/1932 převažuje neshoda místa narození a bydliště o 11,1 %. V tomto školním roce nastoupil do první třídy nejmenší počet žáků za celou sledovanou dobu. Totéž tvrzení platí pro druhou sledovanou školu v Kladně. Příčiny malého počtu nastupujících žáků byly možný dopad hospodářské krize v roce 1929, nízký počet narozených v předchozích letech. V jediném případě nebylo možné zjistit shodu či neshodu míst narození a bydliště, protože byl zápis napsán nečitelně.

Tabulka č. 2a Shoda místa narození žáků a místa bydliště jejich rodičů

KUPECKÁ ŠKOLA POKRAČOVACÍ VE SLANÉM							
ŠKOLNÍROK	CELKEM ŽÁKŮ	SHODNÉ		NESHODNÉ		NEZJIŠTĚNO	
		POČET	%	POČET	%	POČET	%
1930/1931	20	14	70	6	3	0	0
1931/1932	18	8	44,4	10	55,5	0	0
1932/1933	20	13	65	6	30	1	5
1933/1934	25	19	76	6	24	0	0
1934/1935	25	14	56	11	44	0	0
1935/1936	27	20	74,1	7	25,9	0	0
1936/1937	30	21	70	9	30	0	0

Stejně tak pro slánskou kupeckou školu platí, že ne všichni žáci pobývali na stejné adrese, jako měli trvalé bydliště (viz tabulky č. 64 – 70). Škola byla určená hlavně pro nejbližší oblasti, tedy obce a města vzdálená do pěti kilometrů. Z provedené analýzy vyšlo, že na školu přicházeli žáci i z oblastí vzdálených přes deset kilometrů, jedná se o oblasti situované na sever od Slaného - Bakov nad Jizerou, Duchcov, Kadaň, Louny a podobně. Žáci z obcí situovaných na jih od Slaného mířili na kladenskou školu. Žáci, kteří měli takto vzdálené trvalé bydliště, museli zvolit přechodné bydliště, nejčastější bylo bydlet u svého zaměstnavatele. Příčiny toho, proč mířili žáci z těchto měst na slánskou školu, byly velmi jednoduché. Žáci z uvedených měst si museli zvolit variantu Slaného, protože v jejich rodném městě nebyla možnost získat obchodní vzdělání.

V okolních politických okresech Louny, Žatec či Kralupy postrádali vyšší obchodní učiliště. Varianta Slaného či Kladna tedy byla jasná.

Nejvíce zaměstnavatelů mělo své sídlo přímo ve Slaném popřípadě v nejbližším okolí (Svinařov). Studenti mohli také využívat železniční spojení, to se ovšem odvíjelo od finanční situace rodiny žáka.

Provedená analýza administrativního členění místa bydliště a vzdálenosti bydliště od místa školy přinesla následující závěry. Tabulky č. 71 – 77 ukazují, že 86,7 % (143) žáků bydlelo na území slánského politického okresu. Zbýlých 22 (13,3 %) žáků uvedlo své trvalé bydliště v politických okresech vzdálených od místa školy více než deset kilometrů. Analýza vzdálenosti bydlišť od místa školy ukazuje, že 66 (40 %) žáků bydlelo v místě školy, druhé největší zastoupení měly oblasti vzdálené do deseti kilometrů od místa školy, z těch denně docházelo 40 (24,2 %) žáků (viz tabulky 78 – 84). Z těchto oblastí mohli žáci bez problému docházet denně do školy. Pravděpodobný důvod tohoto faktu je větší počet obcí ve zmiňované vzdálenosti. Z nejbližších oblastí vzdálených do pěti kilometrů od místa školy přicházelo na výuku 30 (18,2 %) žáků. Oblasti vzdálené více než deset kilometrů uvedlo jako své trvalé bydliště 28 (16,7 %) žáků, tito žáci většinou využívali možnost přechodného bydliště. Grafy číslo 6 - 7 ukazují rozdělení žáků podle administrativního členění a vzdálenosti od místa školy. U jednoho žáka nebylo možné zjistit místo bydliště, a tudíž ani politický okres a vzdálenost od místa školy, protože byl záznam nečitelný.

Pokud tedy shrneme všechny dostupné informace, které nám podávají dobové prameny, zjistíme, že stanovy obou sledovaných škol vysloveně určovaly, kteří žáci mají být primárně přijati. Tedy z jakých vzdáleností od místa školy. Vzdálenost zhruba do pěti kilometrů od školy byla určující pro přijetí žáka, poté se hledělo na politický okres. Tyto poznatky nám také potvrzují výsledky analýzy katalogových listů. Druhým hlediskem, proč si žáci volili danou školu, byly samozřejmě služby, které daná škola nabízela, především tedy vzdělání, které by v budoucnu dopomohlo k získání pracovního místa. V porovnání, jakou kupeckou školu si žáci a jejich rodiče vybírali, vede jasně kladenská škola. Na tu mířili žáci z kladenského politického okresu, ale v hojném počtu i ze slánského. To lze přiřknout tomu, že kladenská škola nabízela více míst ve třídě, takže pokud se žáci ze Slánska nedostali na školu do Slaného, automaticky jejich kroky mířily do Kladna. Navíc o slánské kupecké škole můžeme říci, že byla vysloveně regionální školou, protože děti z jiných měst mířily na veřejnou

obchodní školu a později na obchodní akademii. Počet uchazečů sledovaných škol se postupem let měnil v závislosti na hospodářské a sociální situaci. V prvním poválečném školním roce byl počet uchazečů u obou škol velmi nízký. Do kladenské školy mířilo něco kolem 21 žáků a do slánské ještě o něco méně. Po založení obchodní školy ve Slaném naopak kladenská škola v počtu uchazečů hlásila celkem slušný počet dětí, něco kolem 45, na slánskou školu mířilo zhruba 27 žáků, což byl přibližně průměr uchazečů za sledovanou dobu.

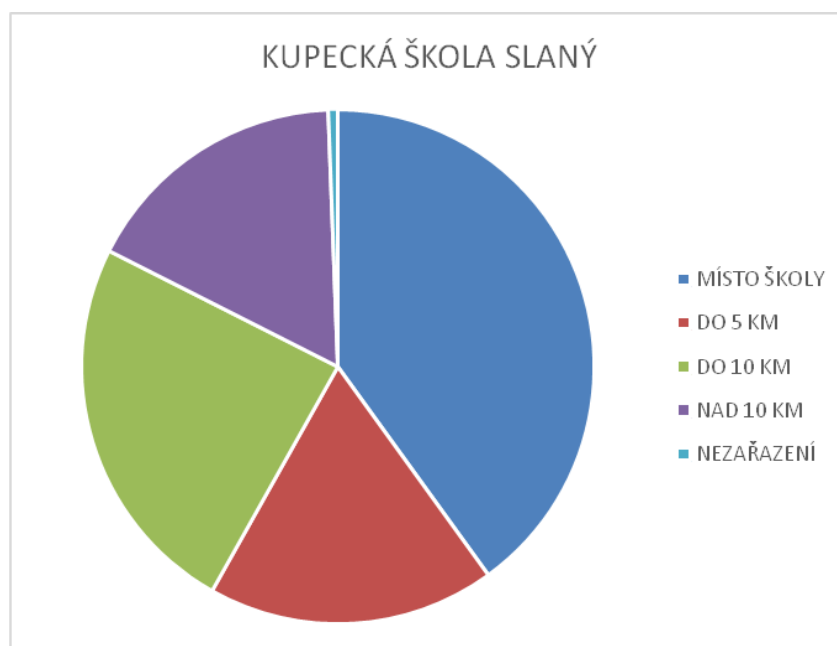
Graf č. 6 Rozdělení žáků podle administrativního členění trvalého bydliště

Legenda pro graf č. 6 - 7 : PO – politický okres

NEZAŘAZENÍ – záznam nezjištěn

Graf č. 7 Rozdělení žáků podle vzdálenosti trvalého bydliště od místa školy

6.2 Sociokulturní znaky žáků Kupeckých škol Kladno a Slaný

6.2.1 Vyznání

Údaj o vyznání žáků byl zapisován do katalogového listu každého žáka. Katalogové listy ze sledované doby uvádějí pouze, zda byl žák katolického nebo jiného vyznání. Bližší specifika nejsou uvedena. Stejný typ zápisu byl použit u všech tříd. Pouze u zástupců z řad evangelíků je uvedeno, že se hlásili k Českobratrské církvi evangelické. Jak vyplývá z celkového složení obyvatelstva, z hlediska vyznání, měla největší zastoupení katolická víra.¹³⁴ Z celkového počtu obyvatel 14 729 536 se ke katolickému vyznání hlásilo 5 324 452 obyvatel. Údaje jsou vytaženy ze statistik o vyznání obyvatel z roku 1930, celkový počet obyvatel zahrnuje Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a Podkarpatskou Rus.¹³⁵

Ve výčtu níže uvedených církví se nám objevuje nově vzniklá církev, to lze vysvětlit tím, že v nově utvořeném soustátí došlo k jakési náboženské "revoluci", kdy se katolická církev ocitla v krizi a spolu s Římem se stala de facto národním nepřítelem.

¹³⁴ Kadlec, P. *Střední školy a jejich studenti. K formování inteligence na severní Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. Ostrava, 2014. s. 150

¹³⁵ *Statistická ročenka republiky Československé*. Praha: 1931. s. 12

Nezřídka docházelo k otevřeným roztržkám a k ničení symbolů katolické víry.¹³⁶ Na počátku sledované doby uvedlo podle statistik československé vyznání 618 305 obyvatel Čech.

Také pro sledovanou školu platí, že největší zastoupení měla katolická víra. Z celkového počtu žáků bylo 292 (53,2 %) katolického vyznání. Ač mělo katolické vyznání největší zastoupení, nemůžeme mluvit o úplné dominanci a jasné převaze vůči ostatním vyznáním. V těsném závěsu za katolickou vírou se drželi žáci, kteří nevyznávali žádnou víru, byli tedy bez vyznání. Jak ukazují tabulky číslo 36 – 42 tvoří žáci bez vyznání průměrně 34,8 % z celkového počtu. Příčiny tohoto jevu můžeme hledat ve společenských a hospodářských změnách v 19. století, které někdy byly v rozporu s katolickou vírou. Další příčinou může být odvrácení se především od katolické víry, která připomínala vládu rakouské monarchie v českých zemích.¹³⁷ V Čechách obecně se vždy vyskytovalo méně věřících než například na Moravě či ve Slezsku.¹³⁸ Podobnou situaci můžeme vidět na reálném gymnáziu v Chomutově, kde se vyskytovalo vysoké procento bezvěrců.¹³⁹

Třetí nejvíce uváděnou vírou byla Československá církev husitská. Tato církev vychází z římskokatolické církve, odloučila se od ní v lednu 1920. Navazuje na učení Mistra Jana Husa a husitství. Příčiny vzniku této církve můžeme hledat opět v době před vznikem Československa. Nacionalismus, odvrácení se od Rakousko – Uherska a katolické víry, to vše lze brát jako příčiny vzniku nové církve. Také snaha v nově vzniklém státě mít národní církev, která by spojovala československé občany a navracela se k minulým tradicím v předrakouské době.¹⁴⁰

Počet hlásících se k Československé církvi husitské se v celé sledované době příliš neměnil, na tři první třídy připadá zhruba šest žáků tohoto vyznání. Celkově se k tomuto vyznání hlásilo 45 žáků (8,2 %).

Českobratrská církev evangelická navazovala na evangelickou církev augsburské a helvétské konfese. Své základy má také v české reformaci, husitském hnutí a Jednotě

---

¹³⁶MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*. Brno, 2005. ISBN 80-86263-57-6. s. 44 - 46

¹³⁷ Fiala, P. *Laboratoř Sekularizace*. Brno, 2007. ISBN 978 – 80 – 7325 – 141 – 3. s. 27 - 28

¹³⁸ Kadlec, P. *Střední školy a jejich studenti. K formování inteligence na severní Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. s. 148 - 153

¹³⁹ Mertová, K. *Studenti středních škol okresu Chomutov 1918 – 1938*. In: Macháčová, J. – Matějček, J. (eds.), *Studie k sociálním dějinám, 9*. Opava, 2002. ISBN – 8 – 86224 – 26 – 0. s. 55

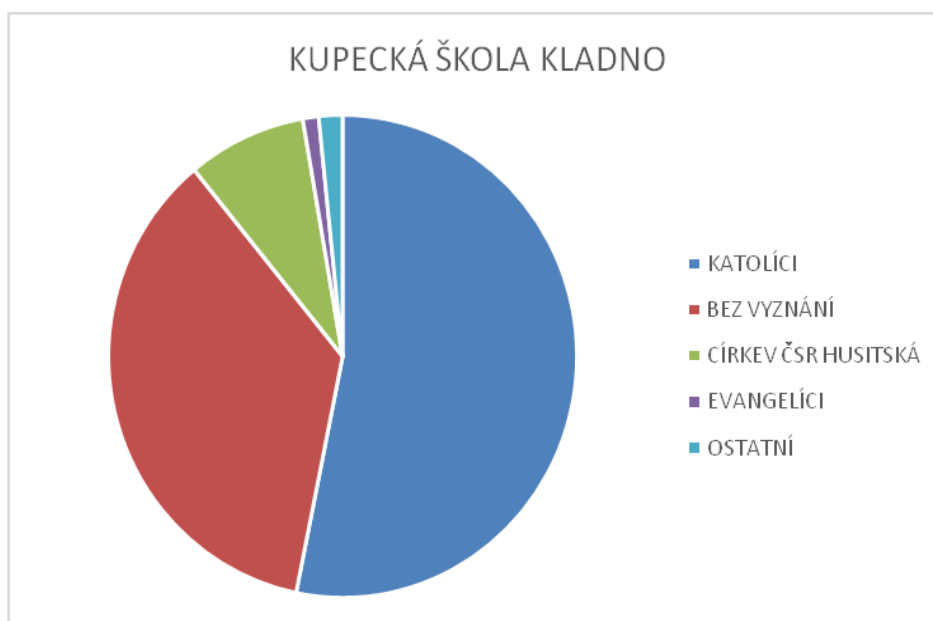
¹⁴⁰ MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*. Brno, 2005. s. 225

bratrské. Programově navazuje především na reformaci, jak v českých zemích, tak ve světě.¹⁴¹

Evangelická církev měla mezi žáky kupecké školy jen malé zastoupení. Ze všech sledovaných tříd se k této církvi hlásilo pouze šest žáků (1,1 %). Ve školním roce 1930/1931 a 1935/1936 se nikdo z žáků nehlásil k evangelické církvi.

Do kategorie "ostatní" jsou zařazeni žáci židovského vyznání a žáci, u kterých nebylo možné dohledat vyznání z důvodu neuvedení údaje či nečitelnosti textu. Židovské vyznání se objevuje pouze ve čtyřech případech, pět záznamů nebylo možné zjistit. Graf číslo tři vyjadřuje rozdělení žáků podle vyznání. Malé zastoupení židovského vyznání můžeme vzhledem ke sledovanému období vysvětlit tím, že ve společnosti vzrůstala antisemitská nálada a Židé se takovému prostředí raději vyhýbali. Silné zastoupení katolíků pozorujeme i na ostatních školách, pro srovnání použijí střední školy okresu Chomutov, kde se objevují v téměř 90 procentech případů.¹⁴²

Graf č. 3 Rozdělení žáků podle vyznání

Legenda pro graf č. 3: ČSR – československá

OSTATNÍ – židovské vyznání a vyznání nezjištěno

¹⁴¹ Tamtéž, s. 227 - 228

¹⁴² Mertová, K. Studenti středních škol okresu Chomutov 1918 – 1938. In: Macháčová, J. – Matějček, J. (eds.), *Studie k sociálním dějinám*, 9. Opava, 2002. s. 55 - 63

Také pro slánskou školu platí podobné závěry jako pro kladenskou. Údaje v tabulkách číslo 85 – 91 z katalogových listů ukazují jasnou převahu žáků s katolickým vyznáním. Opět nebyly v zápisech bližší specifika jednotlivých vyznání. U příslušníků evangelické církve byla uvedena Českobratrská církev evangelická.

Příslušnost ke katolické víře uvedlo 99 žáků, tedy 60 %, z celkového počtu 165 žáků. Oproti kladenské škole můžeme mluvit o zřetelné dominanci katolické víry. Druhou nejvíce uváděnou církví byla Československá církev husitská, kterou uvedlo 30 žáků (18, 2 %). V těsném závěsu za touto církví se drželi žáci, kteří nevyznávali žádnou církev, byli tedy bez vyznání, těch bylo 28 (16,9 %). Tento jev můžeme opět přisuzovat společenským a hospodářským změnám v 19. století a celkovému odvrácení se od křesťanství, ale tento jev se na slánské škole neprojevuje natolik jako na kladenské škole, pravděpodobně z důvodu menšího dopadu změn v 19. století na daný kraj a částečného zachování původního charakteru královského a především zemědělského města. Do roku 1888 také ve Slaném působil piaristický řád, který byl úzce spjatý se vzděláním, tento řád obnovil výuku na zdejším gymnáziu. Zástupců z řad evangelické církve bylo pouze pět (3 %). Do kategorie "ostatní" jsou zařazeni žáci židovského vyznání a žáci, u kterých nebylo možné dohledat vyznání z důvodu neuvedení údaje či nečitelnosti textu. Židovské vyznání se objevuje pouze ve dvou případech, jeden záznam nebylo možné zjistit. V poměrně vysokém počtu se u obou škol objevují žáci bez vyznání, dle statistik byl největší počet bezvěrců v oblasti Čech, z celkového počtu 14 729 536 obyvatel bylo bez vyznání v celém Československu 854 638. Z této částky bylo jen z Čech 727 916 obyvatel bez vyznání.¹⁴³

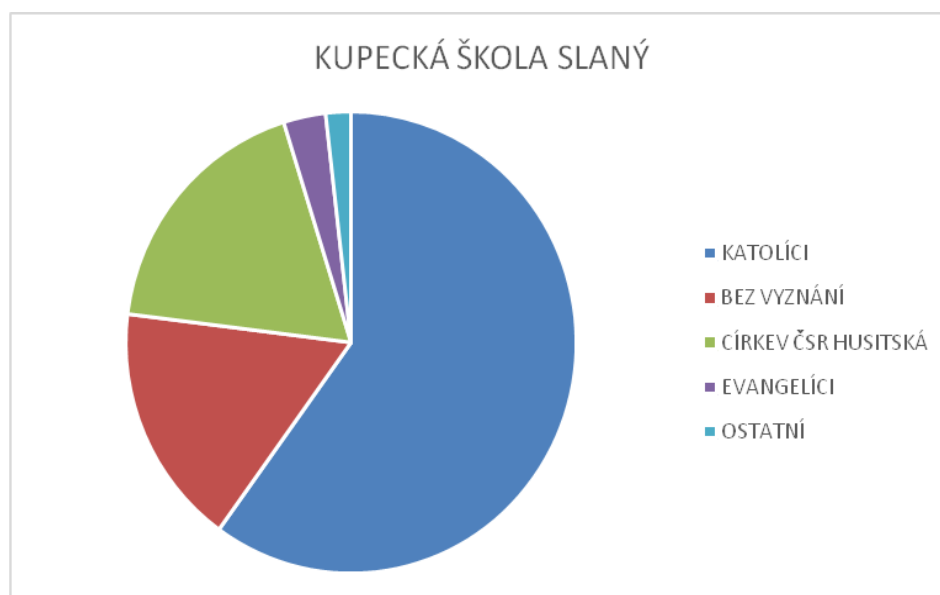
Ačkoliv se může zdát, že sledování náboženského vyznání žáka v období první republiky je bezvýznamné, protože již ve sledované době nebyl kladen takový důraz na tento fakt, je nutné jej uvést a to z důvodu jasnější představy profilu žáka Kupecké školy Kladno a Kupecké školy Slaný. Graf číslo osm vyjadřuje rozdělení žáků podle vyznání a ukazuje dominanci katolického vyznání mezi žáky.

---

¹⁴³ *Statistická ročenka republiky Československé*. Praha, 1936.

Graf č. 8 Rozdělení žáků podle vyznání

Legenda pro graf č. 3: ČSR – československá

OSTATNÍ – židovské vyznání a vyznání nezjištěno

6.2.2 Mateřská řeč

Mateřský jazyk žáků je opět jeden ze záznamů, který se zapisoval do třídních katalogů.

Vzhledem k tomu, že se pohybujeme v jádru středních Čech, je logické, že nejvíce dětí mluvilo česky, jejich mateřským jazykem byla čeština. Mezi sledovanými studenty měl zastoupení pouze český a německý jazyk, u třech žáků nebyl údaj uveden (viz tabulky č. 43 - 49). Z celkového počtu 549 dětí mělo češtinu jako mateřský jazyk 532 žáků (97 %), u zbylých 14 (2,5 %) byl uveden německý jazyk. Dominance českého jazyka je pochopitelná, protože převážná část žáků, se narodila a měla trvalé bydliště v Česku. I dva žáci, kteří se narodili v USA, uváděli jako svůj mateřský jazyk češtinu. Žáci, kteří uváděli německý jazyk jako svůj mateřský, byli z rodin českých Němců, kteří se přestěhovali z pohraničí do Kladna a okolí. Před nástupem na kupeckou školu chodili dotyční žáci na německé měšťanské školy. Rodiny se stěhovaly více do vnitrozemí pravděpodobně z pracovních důvodů. Jako důvod lze uvést i fakt, že přestěhováním se z pohraničí do středu, se zvyšovala možnost výběru školy s českým vyučovacím

jazykem. V katalogových listech je uvedena mateřská řeč, tedy nemusela to být nutně řeč, kterou žák a jeho rodina používala v běžné konverzaci.

Pro srovnání situace nám poslouží informace z rakouských statistik z konce 19. století, které uvádějí, že v Čechách převažovala jazykově česká populace. Ve středních Čechách nemůžeme mluvit o tak pestrém složení obyvatelstva z jazykového hlediska jako například ve Slezsku.¹⁴⁴ Dominantní zastoupení češtiny nad ostatními jazyky lze přiřknout faktu, že odborných škol s německým vyučovacím jazykem nebylo mnoho, pokud žáci chtěli takovou školu, museli dojíždět do dalších měst.¹⁴⁵

Výraznou převahu českého jazyka nad německým jazykem ukazuje graf číslo 4.

Graf č. 4 Rozdělení žáků podle mateřského jazyka

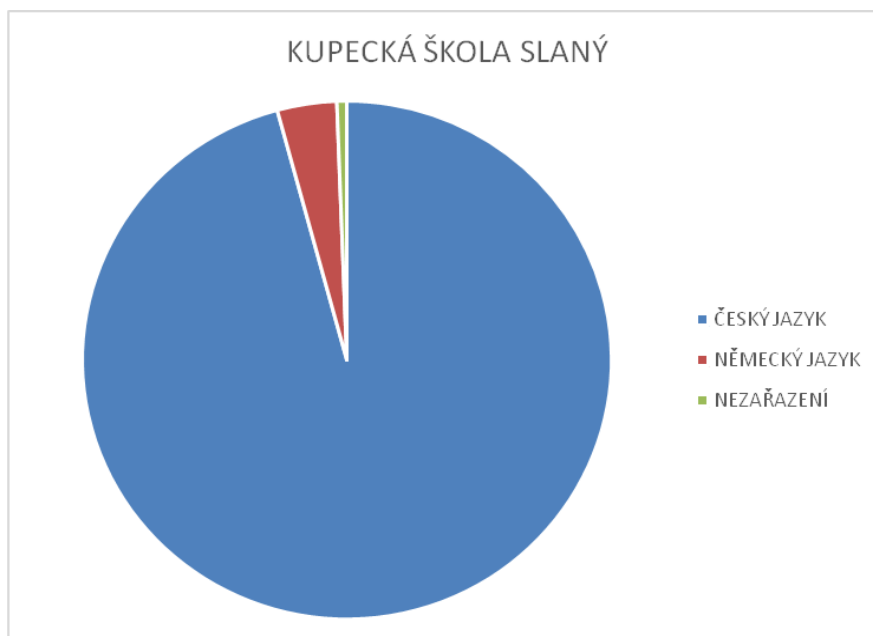
Pro slánskou školu platí v podstatě ty samé výsledky jako pro kladenskou školu. Tabulky č. 92 – 98 ukazují jasnou převahu češtiny jako mateřského jazyka nad všemi ostatními. Z katalogových listů můžeme vyčíst, že češtinu uvedlo jako svůj mateřský jazyk 158 žáků, tedy více než 95 %. Důvodem je fakt, že Slaný leží ve středních Čechách a vždy platilo, že většinu obyvatel tvořili česky mluvící Češi. Nutné je uvést zjištění o výskytu německého jazyka jako jazyka mateřského. Němčina se objevuje

¹⁴⁴ Kadlec, P. *Střední školy a jejich studenti. K formování inteligence na severní Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. Ostrava, 2014. s. 181 - 182

¹⁴⁵ Rosa, A. – Jindra, J. *Průmyslové a odborné školství v republice Československé*. Praha, 1928. s. 24 - 26

v šesti případech, všichni zmínění žáci pocházeli původem z pohraničních oblastí – Ústí nad Labem, Kadaň, Podmokly a Žatec. Jedna dívka z této skupiny bydlela u své poručnice a již měšťanskou školu navštěvovala ve Slaném, jeden chlapec byl syn obchodníka působícího v Berlíně, další chlapec byl syn židovského obchodníka z Žatce. Z toho vyplývá, že rodiče dotyčných žáků měli zájem na tom, aby jejich děti studovaly českou školu, ať už z národnostního hlediska či společenského. Tito žáci tvořili 3,6 % z celkového počtu žáků, pět žáků muselo volit variantu přechodného bydliště, bydleli u svého zaměstnavatele. Důvody většího procentuálního zastoupení němčiny můžeme hledat v tom, že Slané neleží extrémně daleko od zmiňovaných oblastí. Pokud nechtěli rodiče, aby šlo dítě na školu s německým vyučovacím jazykem, byla to jedna z prvních (nejbližší vzdálených) českých škol tohoto typu. V jednom případě nebylo možné zjistit mateřský jazyk, protože nebyl záznam čitelný. Pokud tedy na závěr shrneme dostupné informace z obou škol, dojdeme k závěru, že téměř všichni žáci byli Češi narození v Československu, nutné je také uvést skutečnost, že obě sledované školy měly českou vyučovací řeč, znalost češtiny byla tedy jedna z podmínek pro přijetí. Co se týče žáků z Žatecka a okolí, volili variantu slánské školy, protože to byla nejbližší česká obchodní škola. Graf číslo 9 opět ukazuje výraznou převahu češtiny nad němčinou, jiný jazyk mezi sledovanými žáky zastoupen nebyl.

Graf č. 9 Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle mateřského jazyka

7. Sociální původ žáků

7.1 Sociální původ žáků Kupeckých škol Kladno a Slaný

Při určování sociálního původu žáků je nutné přihlížet k různým faktorům, které na to měly vliv. Ve sledovaném období patřilo Kladno k místům s nejvíce rozvinutým průmyslem, tento trend nastal již v období 19. století. Za prací do místních dolů a hutí migrovali lidé ze všech oblastí Československa. Pokud bychom vytvářeli profil žáka Kupecké školy Kladno, došli bychom k závěru, že to byl česky mluvící katolík, který se narodil a žil v okrese Kladno a pocházel z hutnické či hornické rodiny. Toto je zřejmé také z obecného charakteru regionu.

Sociální původ žáků můžeme sledovat z údajů uvedených v katalogových listech. Tabulka číslo 99 se snaží přiblížit složení žáků podle sociálního původu. Zmiňované údaje v katalogových listech ale nejsou zcela konkrétní. U některých případů je napsáno povolání otce jen v obecné rovině například úředník bez bližšího určení. Pro určení sociálního původu žáků byl použit model tří vrstev společnost – dolní, střední a horní.¹⁴⁶

Oproti středním školám (gymnázia a reálky) přicházely na učňovské školy děti z nižších vrstev společnosti. To platí i pro kladenskou školu. Největší zastoupení měla dolní vrstva, kterou tvořili dělníci, hutníci, správci, zámečníci, horníci, krejčí, hokynáři, kováři, pracovníci na dráze (hradlář, údržbář), elektromontéři, strojníci, zedníci, kočí, železniční zřízenci, posluhovačky, šoféři, vozičky piva, zámečníci, sadaři, úředníci bez bližší specifikace, zahradníci, kotláři, soustružníci, obuvníci, služebné, sluhové, topiči, podomní obchodníci, dozorcí, prodavačky, domkáři, pokrývači, vrtači čediče, obecní zaměstnanci, lakýrníci, holiči, tesaři, hlídači, elektrikáři, kovodělníci, truhláři, mechanici, číšník, nástrojař, řidič, kamnář, sklář, hodinář a zlatník. Z této vrstvy společnosti pocházelo v celé sledované době 386 žáků, tvořili tedy více než 70 % z celkového počtu. Nejvíce uváděné povolání otce žáka byl horník. To je logické, protože kladenský průmysl, dá se říci, stál na tomto odvětví průmyslu. Otcovo povolání horník uvedlo 115 žáků (20, 9 %). Převaha povolání horník je patrná ve všech sledovaných školních rocích. Druhým nejčastěji uváděným povoláním byl hutník. Výroba železa byla vedle těžby uhlí dalším zásadním odvětvím průmyslu. V období

---

¹⁴⁶ Machačová, J. – Matějček, J. *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781 – 1914*. Praha: Carolinum, 2010. ISBN 978 – 80 – 246 – 1679 – 7. s. 145 - 377

první republiky došlo k největšímu rozmachu hutí a kladenská ocel se dovážela do celého světa. Právě práce v dolech a hutích byla nejčastějším důvodem, proč se sem rodiny stěhovaly a jejich děti mířily do učení. Žáků, kdy jejich otcem byl hutník, bylo 81 (14, 8 %).

Další povolání byla zastoupena jedním až dvěma lidmi. V několika případech je jako živitel uváděna matka žáka. Tyto matky vykonávaly většinou práci posluhovaček či služek v domácnostech. Přesto, že žáci z této sociální vrstvy patřili do nejnižších pater společnosti, rodiny stály o to, aby jejich děti úspěšně absolvovaly vyučení a měly kvalifikaci k dané práci. Pro nemajetné žáky zřizovala škola fond pro nemajetné žactvo, kterým jim odpouštěla školné, přispívala na ošacení či kupovala učební pomůcky a knihy.¹⁴⁷

Dále je v tabulce uvedena střední vrstva. Ta se od té dolní lišila tím, že do ní patřili lidé s vyšší kvalifikací například mistři nějakého řemesla, obchodníci, rolníci, osoby provozující pohostinství a další.¹⁴⁸ Z této vrstvy společnosti pocházelo 100 žáků (18, 2 %). U většiny žáků je uveden jako živitel otec, pouze v pěti případech je uvedena matka. Tyto matky se živily jako obchodnice a hostinské. Bližší specifikace v jakém odvětví obchodu pracovaly, nebyla uvedena. Z provedené analýzy vyplývá, že do této vrstvy byla zařazena následující povolání otců – skladník, obchodník, kontrolor, vyšší úředník, statkář, strážník, obchodní zástupce, rolník, strojmistr, hajný, nadstrážník, důlní dozorce, dílovedoucí, hostinský, střelmistr, pracovník městské spořitelny, trafikant, soukromník, strojvůdce, štábní kapitán, elektrotechnik a důlní. Jedná se tedy spíše o povolání technického směru, v některých případech se setkáváme s bližším určením dané pozice, ale pouze střípkovitě. Například u pozice kontrolor byla uvedena Poldina Huť, tedy dotyčný dělal kontrolora v Poldině Hutí. Z uvedené škály povolání byl nejvíce zastoupen obchodník, je tedy patrné, že otec chtěl, aby se jeho potomek vydal stejným směrem.

Z horní vrstvy, kam řadíme podnikatele, vysoké úředníky a vysokoškolsky vzdělané lidi, nepocházel žádný ze studentů Kupecké školy Kladno. Děti těchto rodičů většinou nesměřovaly na učňovské školy a navíc na školy bez možnosti zakončení maturitní zkouškou.

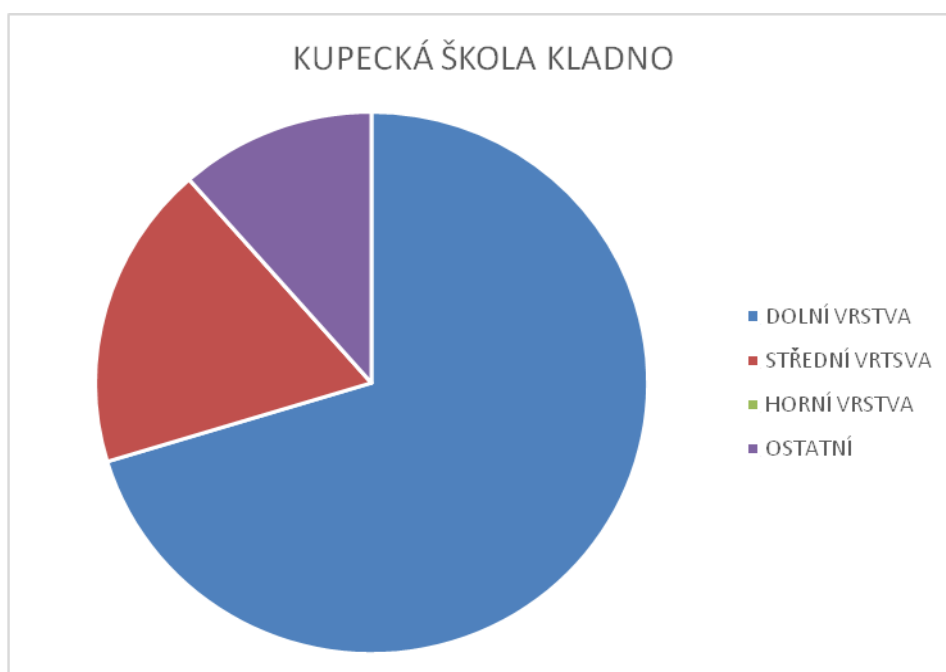
¹⁴⁷ Státní okresní archiv v Kladně, Výroční zprávy Masarykovy školy práce v Kladně 1930 - 1937, č. D – V – 1, Výroční zpráva Masarykovy školy práce v Kladně 1933- 1934, s 33

¹⁴⁸ Kadlec, P. *Střední školy a jejich studenti. K formování inteligence na severní Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. Ostrava, 2014. s. XCVII - CI

Do skupiny ostatní byli zařazeni vdovy, penzisté, ženy v domácnosti a ti, u kterých nebylo možné zjistit sociální původ z důvodu neuvedení záznamu či nečitelnosti zápisu. U vdov je přidán záznam, co jejich manželé vykonávali za povolání. Odpověď na otázku zda jim na živobytí stačila penze nebo zda měla i nějaké úspory je diskutabilní a plná spekulací. U žen v domácnosti je patrné, že musely mít nějaký zdroj příjmů, nejpravděpodobnější je tvrzení, že se podruhé vdaly a nevlastní otec mohl financovat studium žáka.

Graf číslo 10 rozděluje žáky podle toho, do které sociální skupiny patřili, a ukazuje největší zastoupení žáků z dolní vrstvy společnosti.

Graf číslo 10 Rozdělení žáků podle sociálního původu

Také sociální původ žáků slánské školy byl zjišťován z jejich katalogových listů. I v těchto záznamech se setkáváme s tím, že profesori, kteří zapisovali dané informace, nepsali bližší popis daného povolání. Neplatí to pro všechny případy a můžeme říct, že se to objevuje častěji než u záznamů z kladenské školy.

Tabulka číslo 100 se snaží přiblížit počty žáků pocházející ze třech sociálních vrstev. Opět bylo použito schéma rozdělení do tří vrstev – dolní, střední a horní. Do čtvrté skupiny byli zahrnuti ostatní. Z analýzy katalogových záznamů vyplývá, že ve

sledovaném období nemělo žádné povolání dominanci nad ostatními. Nemůžeme mluvit o jasné převaze toho či jiného povolání. O dominanci dolní vrstvy ovšem není pochyb. Z této vrstvy pocházelo 109 žáků, tedy 66,1% z celkového počtu. Oproti kladenské škole se nám zde objevuje více řemeslných povolání. Ze široké škály této vrstvy byla zastoupena následující povolání – zámečnický, železniční zřízenec, soustružník, pekař, dělník, krejčí, kotlář, obuvník, horník, kovář, železniční podúředník, zedník, domkář, kamnář, truhlář, hutník, mlynář, kartáčník, tesař, zahradník, strojník, hoblíř, sluha, řezník, šofér, sadař, povozník (kočí), noční hlídač, slévař, elektromontér, strojírenský pomocník, štěrkař a kožišník. Setkáváme se také s případy, kdy měl žák pouze matku, ty pracovaly jako dělnice, čalounice a pomocnice. Větší počet zástupců z řad řemesel byl způsoben tím, že slánské hornictví spíše upadalo a řemeslo bylo tradiční činností tohoto kraje spolu se zemědělstvím.

Ze střední vrstvy pocházelo necelých 30 % žáků (47). Do této skupiny spadají obchodníci, úředníci, hostinští, trafikanti, průvodčí vlaku, strojvedoucí, obchodní zástupci, knihkupci a cestující a rolníci. Právě počet rolníků je v této skupině největší. To vysvětluje skutečnost, že průmysl jako takový upadal a celý slánský okres zůstal zemědělským. Následují obchodníci, můžeme se setkat také s případy, kdy byl otec obchodníkem a jeho syn nebo dcera se u něho v krámě učila. U povolání úředník nebyla uvedena bližší specifikace, u některých je uvedeno, že byli úředníky v pojišťovně či v Československé Kolben – Daněk. U dětí z této vrstvy rodiče dbali na to, aby děti navštěvovaly školu a dobře se učily, na docházku žáka měl velký vliv zaměstnavatel, stávalo se tedy, že do školy žák nedocházel, ale to spíše výjimečně.

Zástupce z horní vrstvy se tu neobjevují v žádném z případů. Důvody budou podobné jako u kladenské školy. Děti z horní vrstvy společnosti můžeme zaznamenat až na obchodní akademii, která vznikla v roce 1937 a byla zakončena maturitní zkouškou.

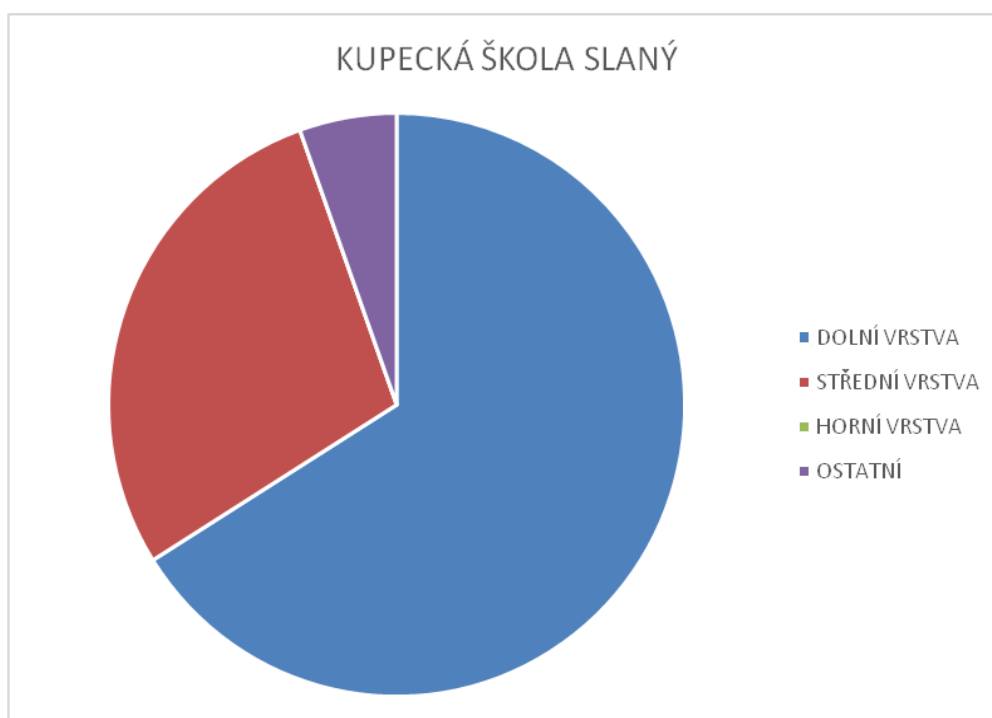
Skupina ostatní, tedy vdovy, penzisti, ženy v domácnosti a případy u kterých nebylo možné sociální původ určit, je zastoupena pouze v devíti případech tedy něco málo přes pět procent. Sociální původ studentů úzce souvisel s ekonomickou situací daného regionu. Ve sledované době ve slánském politickém okrese stále vedlo řemeslo a zemědělství, hutě a doly byly otázkou 19. století a byly výsadou kladenského okresu. Na území slánského okresu také působila řada továren, která zaměstnávala místní obyvatele. Při porovnání se studenty ze středních škol konkrétně z gymnázií a reálků pozorujeme rozdíly v sociálním původu. Oproti žákům z pokračovacích škol je u

studentů ze středních škol mnohem více zastoupena střední a horní vrstva. Z toho vyplývá, že rodiče těchto dětí byli vzdělanější, to se také promítlo ve vzdělání jejich dětí. Můžeme říci, že tento model platí obecně pro odborné a střední školy v celé zemi.¹⁴⁹

Může se zdát sporné, kam jaké povolání zařadit, přesto byly výše uvedené údaje zařazovány podle obecného modelu sociálních vrstev J. Machačové a J. Matějčka. Vzhledem k faktu, že kupecké školy byly pouze učednické, to znamená bez možnosti složit v závěru studia maturitní zkoušku, objevují se zde žáci především z dolních vrstev společnosti. Studium na kupecké školy nebylo z finančního hlediska nijak náročné, navíc učeň se učil u mistra a za to mohl pobírat mzdu, měl tedy možnost přivýdělku.

Graf číslo 11 ukazuje rozdělení žáků podle sociálních vrstev.

Graf č. 11 Rozdělení žáků podle sociálních vrstev

¹⁴⁹ Steinbachová, V. Sociální původ studentů gymnázia v Domažlicích a ve Stříbře v letech 1918 – 1938. In: Machačová, J. – Matějček, J. (eds.). *Studie k sociálním dějinám*, 7. Opava, 2001. ISBN 80 – 86224 – 24 – 4. s. 130 - 135

8. Role škol v regionu

Desatero přikázání pro mladé snaživé lidi

1. *Cti ve svém nitru svého učebného pána, který ti má dopomoci k úctyhodnému postavení v životě, a poslouvej ho!*
2. *Nenech se nikdy proti svému mistru popouzeti!*
3. *Co se děje v dílně tvého mistra, o tom povídej jen tehdy, když ti to svědomí přikazuje!*
4. *Neprojevuj nikdy pošetilou snahu, ukazovati se moudřejším svého mistra*
5. *Pracuj s rozumem, nejsi stroj, nýbrž člověk!*
6. *Nepracuj proto, že musíš, nýbrž proto, že chceš!*
7. *Nezanedbávej nikdy bez vážné příčiny vyučování v živnostenské škole!*
8. *Čti ve volné chvíli jmenovitě ony knihy, které tobě pro tvé povolání jsou užitečny!*
9. *Dej najevo všude, kam přijdeš, že chceš býti dokonalým mužem: nestrp urážky své vlasti, svého mateřského jazyka, své lásky k rodičům, atd.*
10. *Měj stále na mysli jediný cíl, státi se jednou samostatným mistrem!*

*Kde je pevná vůle, tam je i cesta i skutek.*¹⁵⁰

Zmíněné desatero směřovalo ke všem žákům kupeckých škol. Po absolvování měšťanské či obecné školy vyvstala pro děti i jejich rodiče otázka kam dál, jak se dítě profesně zaměří. Ve sledovaném období panovaly již odlišné poměry než v předchozím 19. století a děti měly větší možnosti výběru škol. Vzdělávání už také nebylo otázkou pouze mužského světa, dívky pronikaly do těchto sfér a stávaly se jejich součástí. Pokud děti nemířily na střední školy, směřovaly do učení. Při výběru školy se spíše nehledělo na vůli či zájmy dítěte, situaci určovaly finanční možnosti rodiny, sociální postavení a další. U sledovaných škol můžeme mluvit také o rodinné tradici, otec byl mistrem či obchodníkem, a aby řemeslo či obchod nezanikl s jeho odchodem, byla profesní dráha jeho potomka jasná.

---

¹⁵⁰ Státní okresní archiv Kladno, Výroční zprávy Masarykovy školy práce v Kladně 1930 – 1937, č. D – V - 1, Výroční zpráva školy Masarykovy školy práce 1932 – 1933. s. 4

Pro vysvětlení příčin zvýšeného zájmu o studiu na odborných školách můžeme použít model historika Gary B. Cohena. Gary B. Cohen ve své knize uvedl faktory mající vliv na příliv studentů na střední školy v 19. století. Růst počtu obyvatel, hospodářský a společenský vývoj, pracovní příležitosti, postoj státu a dalších organizací ke vzdělání, zájmy místních organizací na vzniku škol a podpoře studentů a nutnost kvalifikovaných pracovníků.¹⁵¹ U sledovaných škol můžeme pozorovat především zájem organizací, místních spolků apod. V organizaci odborných a pokračovacích škol se angažoval nejen stát, ale také obchodní a živnostenské komory. Obě sledované kupecké školy spadaly pod Obchodní a živnostenskou komoru v Praze, která byla ze všech nejvýznamnější, převahu v ní měli Češi. Ve školní radě měla komora vždy dva zástupce z řad obchodníků. Cílená reklama a různé rozdělování peněžních podpor a podpora nemajetných žáků těchto škol v sobě nesly prvky hospodářského nacionalismu.¹⁵²

Můžeme tedy říci, že nejen požadavky stále se rozvíjejícího průmyslu a obchodu nutily zástupce těchto organizací, státu, obcí apod. zřizovat školy za účelem produkce kvalifikovaných pracovníků, ale také zvyšující se napětí mezi českými a německými členy těchto organizací. Ve sledovaném období můžeme mluvit o všeobecném vzrůstu napětí mezi českým a německým obyvatelstvem.

Nyní se podíváme na organizaci studia a na další aktivity na sledovaných školách. Sledovaní žáci prvních tříd kupeckých škol se po úspěšném přijetí museli zapsat. Zápis probíhal na začátku září. Poté už probíhala výuka a vedle toho se žák učil u svého mistra. Důraz byl kladen především na propojení teorie s praxí. Vedle běžné výuky se žáci účastnili výstav, jezdili na různé exkurze a návštěvy do ostatních škol, na škole byla zřízena také učenická besídka. Při příležitostech významných dnů, například 28. říjen, se pořádaly oslavy, které se také snažily udělat škole reklamu a přilákat tak více potenciálních žáků ke studiu. Zmiňované exkurze pořádala škola především do závodů, které se v daném městě nenacházely.

---

¹⁵¹ Cohen, G. B. *Education and Middle Class Society in Imperial Austria 1848 – 1918*. West Lafayette, 1996. ISBN13 – 978 – 1557530875. s. 62

¹⁵² Jiránek, T. Česko – německé spory v obchodních a živnostenských komorách v době habsburské monarchie: etnické spory nebo hospodářský nacionalismus? In: Háje, J. – Jančík, D. – Kubů, E. (edd.). *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*. Praha, 2009. s. 175 – 176

Při zkoumání toho, co dělali žáci ve svém volném čase, musíme uznat, že oproti studentům ze středních škol nemuseli tolik času trávit přípravou do školy. Studenti středních škol trávili učením a školní přípravou téměř všechnen volný čas.¹⁵³

Co se týče pedagogického sboru, na počátku vzniku školy vyučovali učitelé z místních chlapeckých škol, později už měla škola svůj vlastní pedagogický sbor. Do výběru pedagogů kupecké školy zasahovaly i podpůrné organizace. Ve sledované době se mezi vyučujícími objevují také ženy, které učily především praktická cvičení.

Nyní se podíváme na jednotlivé předměty žáků obou škol a další školní aktivity. Kupecké školy byly dvouleté školy, kde žáci získali znalosti především v drobném obchodě. Školní rok začínal na obou školách vždy v září a končil v červnu. Před samotnou výukou se museli žáci nejprve zapsat. Žáci měli ve svém učebním plánu povinné i nepovinné předměty, nepovinné předměty se staly součástí výuky až později. Ze začátku kladly učební osnovy důraz na kupecké počty. Ve sledované době, tedy ve třicátých letech, dochází k velké reorganizaci učební osnovy kupeckých škol, které protěžují větší zastoupení praktických předmětů respektive jejich zařazení do rozvrhu hodin. Jaké tedy měli žáci ve sledované době předměty na kupeckých školách ve sledovaných regionech? Především stejné, protože pro obě platily osnovy, které vydalo ministerstvo školství pro všechny obchodní školy jednotné. V prvním ročníku navštěvovali žáci hodiny obchodní nauky, obchodní korespondence, kupeckých počtů, zeměpisu, občanské nauky a úpravy písemností. Ve druhém ročníku přibýlo účetnictví a nauka o zboží. Na kladenské škole se také objevuje výuka němčiny, na slánské nikoli. Ve druhé třídě pak probírali žáci ty samé předměty. Školní rok trval deset měsíců. Kupecké školy fungovaly většinou při měšťanské škole, neměly tedy své prostory. To se ovšem ve 30. letech 20. století rychle měnilo, městské rady začaly shánět finanční prostředky na stavbu nových moderních učeben. Stejně tomu bylo v Kladně a ve Slaném. Zvýšila se také konkurence mezi školami, které bojovaly o každého žáka. Dá se říci, že slánská škola dostala svého cíle v podobě zřízení veřejné obchodní školy, neměla proto potřebu více se soustředit na kupeckou školu. Navíc Kladnu bylo zřízení veřejné obchodní školy zamítnuto, což bylo pro slánskou školu svým způsobem také

---

¹⁵³ Řezníčková, K. *Študáci a kantoři ze starého Rakouska. České střední školy v letech 1867 – 1918.* Praha, 2007. s. 119

výhodné. Slaný tedy nevyvíjelo iniciativu na další rozšiřování kupecké školy. Jinak tomu bylo v Kladně. Vzhledem k tomu, že zde nevznikla jiná obchodní škola, zaměřili se všichni na kupeckou školu. Školní výbor pokračovacích škol v Kladně se na své schůzi konané 20. dubna 1932 usnesl požádat o povolení rozšířit dosavadní dvouroční kupeckou školu pokračovací s desetiměsíčním školním rokem na školu tříletou. Pádým důvodem pro rozšíření o jeden ročník uvedl školní výbor, že třetí ročník by byl zcela zaměřen na praktické předměty.¹⁵⁴ Toto podporovali i zaměstnavatelé učňů a učnic. Jednalo se o předměty aranžování výkladních skříní a moderní reklama, prodavačská nauka, národní hospodářství a německá konverzace. Ministerstvo školství a národní osvěty za jasných podmínek, že navržená učební osnova je pouze prozatímní a až po zkušební době se uvidí, zda se stane definitivní, návrhu vyhovělo. Ministerstvo navíc připravovalo nové jednotné učební osnovy pro kupecké školy pokračovací. Vyučování trvalo pět hodin týdně, ročník byl rozdělen na dva semestry pátý a šestý. Tento učební plán fungoval v prozatímním režimu zhruba dva roky, poté vydalo ministerstvo školství a národní osvěty definitivu. Ministerstvo sice bylo tou nejvyšší institucí, která o všem rozhodovala, ale před vnesením závěrečného ustanovení zhodnotila návrhy a připomínky ostatních organizací spojených s obchodním školstvím. Těmi ostatními organizacemi jsou myšleny především obchodní a živnostenské komory, jejich stanovisko bylo velmi důležité, protože představitelé komor znali poměry v obchodu a nejnovější trendy. Z toho důvodu také přispěli svým názorem na připravovanou reformu učebních osnov kupeckých škol v roce 1934. Obchodní a živnostenské komory sdružené v Ústředně živnostenských a obchodních komor se vyjádřily k připravované reorganizaci vcelku kladně. Zavedení nových praktických předmětů (nauka o prodeji, úprava výkladních skříní, národní hospodářství a zdravotnictví) se setkalo s vřelým přijetím. Někteří se však rozcházelí v názorech na počtu vyučovacích hodin těchto předmětů. Jedni tvrdili, že jedna hodina tak obtížné látky nemůže stačit a druzí, že těmto předmětům nesmí být kladena až tak velká váha. Po zhodnocení všech názorů, zkušeností a výsledků žáků rozhodlo ministerstvo školství a národní osvěty zavést následující učební osnovu. Návrh schválilo v roce 1934. Ta byla pro všechny odborné pokračovací školy pro živnosti obchodní jednotná. Nová osnova

---

¹⁵⁴ Státní okresní archiv Kladno, Masarykova škola práce 1930 – 1937, č. D – V - 1, Výroční zpráva 1931 – 1932, s. 25 – 26

zaváděla specializaci vyučování pro jednotlivá odvětví obchodu. Podle nové osnovy se odborné školy pokračovací pro živnosti obchodní organizovaly jako školy se čtyřmi pětíměsíčními semestry. První třídu tvořil první a druhý semestr a druhou třídu tvořil třetí a čtvrtý semestr. Kladenská škola měla ještě třetí třídu, kde se vyučovaly praktické předměty, které se jinde vyučovaly ve druhém ročníku. Normální počet vyučovacích hodin byl stanoven na osm za týden, později přibyla ještě německá konverzace, tak se celkový počet hodin zvýšil na deset. Osnova brala v úvahu také počet žactva, který ovlivňoval počet tříd a jejich uskupení. Při malém počtu žáků různých obchodních odvětví se organizovaly dvě třídy, kde probíhalo vyučování společně, výuka ve II. až IV. semestru se upravila podle toho, které předměty byly důležité pro většinu žactva. V případě, že se zapsalo více než deset žáků stejného obchodního odvětví do zmíněných ročníků, probíhala výuka odděleně ve skupinách. Pokud se zapsalo více než dvacet dětí stejného obchodního zaměření, zřídila se zvláštní třída. Počet žactva ve třídě byl maximálně čtyřicet, v předmětech nauka o prodeji a úprava výkladních skříní se připouštělo maximálně dvacet žáků. V tabulce je uveden přehled vyučovaných předmětů a počet vyučovacích hodin.

Předměty	První třída		Druhá třída	
	I. sem.	II. sem.	III.sem.	IV.sem.
Nauka o zboží	2	2	--	--
Nauka o prodeji	--	2	2	--
Úp. výkl. skř.	--	--	--	2
Ob. nauka a písemnosti	2	2	2	2
Kup počty	2	2	--	--
Účetnictví	--	--	2	2
Občanská nauka	--	--	1	--
Národní hospodářství	--	--	--	2
Hospodářský zeměpis	2	--	--	--
Zdravotnictví	--	--	1	--
CELKEM	8	8	8	8

V následujícím přehledu se podíváme na podrobnou náplň jednotlivých předmětů. Předměty lze rozdělit do dvou skupin – odborné nauky a hospodářské nauky. Mezi odborné nauky patří nauka o zboží, nauka o prodeji a úprava výkladních skříní. Pod hospodářské nauky se řadily obchodní nauky a písemnosti, kupecké počty, účetnictví, občanská nauka, národní hospodářství a hospodářský zeměpis. Zdravotnictví či zdravotní věda a německá konverzace stály samostatně.

1. Odborné nauky

Nauka o zboží

Předmět prvního ročníku měl za účel žáky naučit poznat zboží podle jeho charakteristických vlastností, jeho použití. Dále podle jeho druhů, původu, surovinách, způsobu jeho výroby, využití, přechovávání, balení, ceně a dalších důležitých vlastnostech. Při vyučování používal učitel opravdové zboží, jako se vyskytovalo v obchodě. Žáci se museli naučit poznávat zboží různými způsoby. Nejdůležitějším způsobem jak poznat zboží, bylo podle smyslů. V tom byli žáci cvičeni a zkoušeni nejčastěji.

V prvním semestru vykládal učitel obecný úvod o zboží, které se vyskytovalo v jednotlivých odvětvích obchodu. Ve druhém semestru se pak podle potřeb specializoval na různé druhy zboží. Nyní k náplni výuky nauky o zboží, která se ve druhé půlce ročníku rozdělila podle vybraných skupin.

První semestr se tedy věnoval pojmu zboží, jeho vlastnostem, rozdělení a stupni zpracování. Dále se žáci učili zkoušení čistoty, pravosti a porušování zboží. Výuka se zaměřovala na první pohled nejasné předměty, jako znalost vody, minerálních vod, stavebních hmot – sádra, vápno, cement. Probírala se také kuchyňská sůl, soda, střelný prach, umělá hnojiva, borax, bělicí pomůcky a zápalky. Žáci se učili poznávat barvy nerostů, učili se o zboží ze skla, hliněném zboží a uhlí. Probírány byly také výrobky vzniklé procesem suché destilace černého uhlí: koks, svítiplyn a další dehtové výrobky, zvláště dezinfekční pomůcky, dále dřevěné uhlí, výrobky z ropy: benzin, petrolej, mazadla, vazelína, parafín. Nutná byla znalost papíru a různých laků. Záběr učiva v první půlce prvního ročníku byl tedy velmi široký.

Druhý semestr už se dělil podle druhů zboží:

- Skupina A: poživatiny – Tím se myslely samozřejmě potraviny, jejich přehled a celkové zhodnocení. Nedílnou součástí bylo uchování potravin jako například konzervace. Mezi probírané druhy potravin patřily luštěniny, pečivo, těstoviny, škroby, obilí, brambory, cukry, ovoce, med, líh a alkoholické nápoje, droždí, ocet, maso a výrobky z masa, konzervy, mléko a mléčné výrobky, sýry, vejce, tuky, koření, káva, čaj, kakao a čokoláda.
- Skupina B: železářské zboží – zde se učitelé zaměřili na nejdůležitější kovy a jejich slitiny, zboží lité, kované a válcované. Nechyběl ani výklad o oxidaci kovů, čisticích prostředcích na kovy, bruskách a brouscích. Nedílnou součástí výuky byly potřeby na pájení a svařování kovů, sportovní potřeby vyráběné z kovu a elektrotechnické zboží: akumulátory, suché baterie, žárovky, elektrické vařiče a žehličky. Vzhledem k potřebě ochrany při vykonávání práce s kovy a výrobků z nich byla přednášena prevence před úrazy například zásah elektrickým proudem.
- Skupina C: zboží textilní – V této skupině měla náplň výuky velmi blízko ke skupině se zbožím galanterním a módním. Nicméně textilní zboží bylo samostatné odvětví hojně zastoupené mezi žáky. Probírala se zde jednotlivá předeiva, příze, tkaniny, pleteniny, stuhy, prýmky, krajky a podobně. Mezi textilní zboží se řadily také klobouky, oděvní zboží, kožešiny a další ozdobné prvky. Probíralo se též čištění skvrn a čisticí prostředky.
- Skupina D: zboží módní a galanterní – Tato skupina se pak dále dělila podle druhu zboží. Ten, kdo si vybral toto odvětví, musel znát mnoho druhů zboží tohoto odvětví obchodu. Učeň či učnice si mohli zvolit vybraný druh zboží či ho mezi sebou kombinovat. Ve sledované době se ve více případech objevuje pouze jednosměrné zaměření žáka tohoto odvětví obchodu. Okruhy zboží, které spadaly pod tuto skupinu, byly následovné. Prvním druhem zboží v tomto odvětví jsou výrobky z kůže. To vyžadovalo znalost všech druhů usní a výrobků z nich a samozřejmě kůže samotné, tedy postup výroby kůže, způsob zpracování a další. Poté následovaly výrobky z bižuterie. Tady se předpokládala znalost všech možných ozdobných kamenů, jablonecké bižuterie, důležitá byla znalost postupu při zpracování a konečný výsledek. U sledovaných škol se nám v malém množství objevují žáci, kteří se zaměřili na

obchod s parfémy či voňavky. V tomto směru se učilo rozpoznat různé kolínské vody, francovku, voňavky, pasty a mýdla a mnoho dalších věcí. Probírala se také líčidla, manikúra, pěstování vlasů a dobré pleti či barviva na vlasy a pomůcky k holení. Řada žáků si jako svoje obchodní zaměření vybrala papírnictví. Také tomu byla přizpůsobena osnova, která definovala, co by takový obchodník v papírnictví měl znát. Nezbytná byla znalost všech druhů a formátů papíru, drobného zboží z papíru, školních a kancelářských potřeb a ostatních předmětů prodávajících se v tomto obchodě.

To byly specializované skupiny, na které se výuka zaměřovala v druhém semestru prvního ročníku. Ve sledovaných školách si vybíralo nejvíce žáků koloniální obchod, druhým nejčastěji uváděným byl smíšený obchod a třetím galanterní obchod.¹⁵⁵

Nauka o prodeji

Tento předmět se stal součástí rozvrhu ve druhém a třetím semestru. Jednalo se o předmět velmi důležitý, neboť správná komunikace mohla zajistit spokojenost zákazníka, a tudíž jeho opětovný návrat do krámu pro vybrané zboží. Jaký byl tedy hlavní účel výuky nauky o prodeji? Žáci se měli naučit především jistotě a hbitosti v prodejním styku. K tomu musel žák výborně zvládnout psychologii prodeje a prakticky cvičit prodávání, aby došlo k stoprocentnímu uspokojení zákazníka. Podstatné tedy bylo cvičení prodeje ve škole, což vyžadovalo vhodné prostory, které byly upraveny jako normální krám. Zákazníka předváděl ve většině učitel, někdy si také posloužili žáci mezi sebou. Všechno nejprve učitel ukázal a vysvětlil, poté se do samotného aktu pustili žáci. Žáci se trénovali ve všech možných frázích správného obchodníka, ukázky probíhaly se skutečným zbožím. Na konci se všichni posadili a zhodnotili ukázkou, případně ji provedli znova, pokud shledali ukázkou špatnou. Jedna hodina měsíčně se věnovala volným rozpravám žáků a učitele. Zaměřme se nyní na náplň jednotlivých semestrů. Na počátku druhého semestru čekalo žáky vysvětlení všech možných pojmů, významu úspěšného prodávání pro celkový hospodářský život, zásady úspěšného prodeje. Nezbytné byly také vlastnosti dobrého obchodníka, které zajistily dobrý chod prodeje. Vlastnosti dobrého obchodníka se daly rozdělit do dvou skupin tělesné a duševní či povahové. Mezi tělesné vlastnosti se řadila péče o zevnějšek

---

¹⁵⁵ Okresní archiv Kladno, Kupecká škola pokračovací, Katalogové listy žáků Kupecké školy Kladno 1934 – 1935.

a uchování zdraví. Péčí o zevnějšek se myslela především čistota těla, prádla, oděvu, držení těla, mluva a výraz obličeje. Mezi duševní a povahové vlastnosti můžeme zařadit zájem obchodníka o samotné povolání, vzdělání všeobecné i odborné, jeho charakter, poctivost, odvahu, důvěru v úspěch, vytrvalost, soustředěnost a sebevědomí. Vysvětlován byl také pojem slušného chování a jeho význam pro prodavače nejen v podniku. Žákům byly vštěpovány mnohé další vlastnosti jako zdvořilost, vlídnost, úslužnost, takt a úcta ke stáří. Prodavač či obchodník se musel také naučit znát psychologii zákazníka tedy, co ho přivádí do obchodu, lidské povahy, zásady obsluhy jednotlivých typů zákazníků a samozřejmě umět si snadno poradit s komplikovanějším zákazníkem. V dalším semestru se pak výuka zaměřila na samotné řízení obchodu, jeho účel, čistotu a zásady úklidu, osvětlení, výzdobu a úpravu výkladní skříně. Žáci se učili správně přivítat zákazníka, zjistit jeho účel nákupu a dalších informací nutných ke správné obsluze. Pokud se jednalo o obchod s textilem či módním zbožím, musel prodavač zjistit velikosti a míry zákazníka. Nutné bylo zákazníka umět zaujmout předkládaným zbožím a nadchnout ho k jeho koupi. Umět také pohotově odpovídat na dotazy zákazníka. V případě, že by si zákazník nevybral, snažit se mu nabídnout jiné zboží. Důležitá byla samozřejmě práce s pokladnou, řešení reklamací nebo případných krádeží.

Úprava výkladních skříní

Poslední z řady odborných předmětů byla úprava výkladních skříní. Jednalo se o předmět ryze praktický, teorie se probrala jen v kostce a za velmi krátkou dobu. Poté, co žáci zvládli psychologii prodeje a zásady dekorace prodejny, mohli se učit, jak správně a především účelně upravit výkladní skříně (výlohy), aby přilákali co nejvíce zákazníků. První co se museli žáci naučit, bylo vhodně napsat jednotlivá písmena, ze kterých utvářeli nápisy do výloh. Zvláštní důraz byl kladen na psaní číslic. Na psaní si musel dát obchodník záležet, musel volit vhodnou barvu a velikost písma, které odpovídalo charakteru daného zboží. Žák se musel naučit také stříhat a lepit písmena a číslice. Žáci mohli pracovat samostatně s použitím vhodných předloh nebo náčrtků učitele. Praktická úprava výkladních skříní probíhala ve zvláštních kójiích zařízených na způsob výkladní skříně se skutečným zbožím. Všechny ukázky předvedl nejprve učitel a poté žáci. Učitel musel neustále pozorovat žáky a upozorňovat je na případné chyby. Žáci ve většině postupovali při zdobení podle svých náčrtů, některé náčrty byly doporučeny

obchodníkovi k použití v praxi. Dobré bylo si také všimnout všech možných výloh a zkusit navrhnout úpravu či vylepšení. Jednou měsíčně probíhala volná rozprava.

2. Hospodářské nauky

Hospodářské nauky, mezi něž se řadily obchodní nauka a písemnosti, kupecké počty, účetnictví, občanská nauka, národní hospodářství a hospodářský zeměpis, byly svým způsobem čistě teoretické předměty, které ovšem zastupovaly důležitou roli ve vzdělání obchodníka. Bez perfektního ovládnutí kupeckých počtů či účetnictví mohl obchodník jen těžko vést obchod sám.

Obchodní nauka a písemnosti

Tento předmět měli žáci po celé dva roky studia. Účelem tohoto předmětu bylo ukázat žákům celkový obraz obchodních zařízení, poučit je o zákonných normách vztahujících se k obchodu. Obchodník potřeboval komunikovat nejen ústně, ale hlavně písemně. Každý úřední dopis, žádost a podobně se vyřizoval písemně, proto se žáci museli naučit všechny zákonitosti ohledně obchodních písemností. Žáky bylo nutné vést k podnikavosti, povzbuzovat je, aby se v budoucnu osamostatnili a založili si obchod. Při vyučování o písemnostech musel učitel nejprve objasnit, proč se daná listina či dopis musí psát, její stručný obsah a další body. Žáci si vyzkoušeli psát pár stránek nanečisto, později dostali normalizovaný papír na danou písemnost a psali oficiálně. Učitel poté písemnosti vybral a opravil po stránce mluvnické i stylistické.

V prvním semestru se výuka zaměřovala na obchod jako takový a jeho zaměření. Jeho význam a zákonná úprava obchodních živností a jejich druhy. Probíralo se také postavení učně a prodavače, jejich role, jejich práva a povinnosti či rozdělení prací v obchodě. Dále například zásady písemného dorozumívání, vyřizování pohledávek, objednávek a reklamací. Ve druhém semestru již žák získal hlubší znalosti například používání různých přístrojů při obchodním styku – telefon, telegraf apod. Důležitá byla také doprava zboží a způsoby placení zboží. Ve třetím semestru se pak přistoupilo k samotnému nákupu zboží samostatně či za pomoci jiné osoby. Učilo se zásadám správného obchodního jednání, povinnostem kupujícího a prodávajícího, jak postupovat v případě zrušení či změny objednávky

a mnoho dalších operací v případě nákupu zboží. V posledním semestru se žáci učili přijímat zboží a manipulovat s ním. Důležitý byl také sklad a jeho údržba.

Vytváření reklamy, pokusy o samostatné sestavení písemných inzertů, nekalá soutěž, výprodeje, ochranné známky a patenty, to vše patřilo do učiva obchodní nauky. Obchodní nauka se zaměřovala speciálně na vnitřní chod obchodu, tedy na udržování rovnováhy v podniku a následky jejího narušení. Nedílnou součástí byly znalosti právních úkonů v případě špatného hospodaření obchodníka – insolvence, konkurz či zánik obchodu.

Kupecké počty

Kupecké počty se vyučovaly pouze v prvním ročníku. Účelem tohoto předmětu bylo naučit žáky jistotu a hbitost v jednoduchých počtech, se kterými se setkali v praxi. Příklady počtů volil vyučující podle obchodních odvětví zastoupených ve třídě, žáci při výpočtech používali údaje aktuálních cen. Vyučující se snažili vést žáky k samostatnému myšlení při řešení příkladů, počítání z paměti a vytváření přibližného výsledku.

V prvním semestru žáci z paměti trénovali výpočty používané při prodeji různých druhů zboží v obchodě. Součástí výuky bylo také vytváření účtenek ke zboží a postup počítání od jednoduchých početních úkonů až po ty složitější. Vedle počítání museli zvládat také vážení a měření prodávaného zboží, k tomu byla zapotřebí znalost přístrojů jako automatické váhy a podobně. Nutné bylo také pohotově umět vypočítat procenta, srážky a přírážky, počítání úroků na prostých příkladech a orientace v sazebnících a tabulkách. Druhý semestr už byl otázkou podrobnějších početních operací, které probíhaly za běžného provozu obchodu. Žáci se učili nákupním kalkulacím, výpočtu procent a daně z obratu. Učila se také znalost prodejní kalkulace ceny za hotové, na úvěr či splátky. Žák si jako budoucí obchodník musel umět poradit se situací, kdy zákazník platil cizí měnou. V neposlední řadě se žáci učili používat početní pomůcky a ovládat počítačové stroje.

Účetnictví

Tento předmět přibyl k ostatním až v posledním ročníku školy. Šlo v něm především o to, aby si žáci vštípili řádné účetní záznamy a způsob, jak je provádět, aby záznamy poskytovaly přehled o stavu a pohybu majetku i výsledku podnikání, a tím si usnadnili rychlé pořízení daňového přiznání. Příklady volili učitelé podle oborů zastoupených ve třídě. Výuka se také zaměřovala na to, aby si žáci pečlivě ukládali účetní doklady a dodržovali pořádek. Na tabuli pak vyučující ukazoval správné vedení účetních zápisů v účetních knihách. Dodržování zásad dobrého vedení účetních knih bylo nesmírně důležité pro správné vedení obchodu.

V první polovině druhého ročníku bylo učivo velmi obsáhlé. Žák se naučil obsluhovat pokladnu, manipulaci s penězi či pokladními bloky. S obsluhou pokladny souvisela také tržba a její zajišťování, kontrola pokladny a zamezení nepoctivosti při pokladní službě. Žák se dále naučil vytvořit účetní záznamy o tržbě, statistické záznamy o pohybu tržby, rozdělení tržby podle druhů prodaného zboží, záznamy o hotových výdajích a pokladní doklady a jejich řádnou úschovu. Manipulace s penězi se promítala snad v každé vyučovací hodině účetnictví. Budoucí obchodník se musel naučit nejen zajistit pokladní hotovost a kontrolu správnosti pokladní služby, ale také vybrat si peníze pro vlastní potřebu a počítat schodek či přebytek v pokladně. Vydělané peníze pak musel umět obchodník dobře uschovat, aby nedošlo k jejich odcizení či ztrátě. Ve výuce o účetnictví se probírala také expedice zboží až ke koncovému spotřebiteli. Učeň musel ovládat účtování prodeje zboží na dobírku a úvěr, úhradu zboží či účtování dodatečných slev zákazníkovi. Naučit se musel též sám si vést záznamy o dodávkách zboží, jakým způsobem zaplatil, kdy mají splatnost jeho dluhy a kontrolovat výpisy z účtů.

Ve druhé polovině ročníku se pak žáci učili evidenci zásob zboží (číselnou i časovou), zjištění zásob zboží, inventuru, popis jmění. Dále se učilo znalostem vedení záznamů o pohybu zásob, vyšetření nejmenšího stavu zásob a nejvyššího ve skladu, výpočet průměrné doby, po kterou bylo zboží na skladě uloženo. Při výuce vyučující soustavně trénoval příklady z jednotlivých oborů obchodu, psaní daňového přiznání a upozorňoval na lhůty k placení daní. Zmínil se také o různých formách účetnictví v drobném obchodě.

Občanská nauka

Tento zásadní předmět v celkovém vzdělání se vyučoval pouhou jednu hodinu týdně. Pravděpodobně z důvodu jeho čistě teoretického charakteru mu nebyla věnována větší pozornost. Do značné míry se jednalo o předmět výchovný, který připravoval žáka k občanské spolupráci.

Základy občanské nauky si přinášeli žáci již z předchozí školy. Hlavním účelem tohoto předmětu bylo, aby žák pochopil souvislosti jeho budoucí obchodní činnosti se společenskými a státními institucemi, o jeho povinnostech k nim a právech z nich plynoucích. Celá nauka se v podstatě vztahovala přímo k žákovu zaměstnání. Hlavní v tomto předmětu bylo pochopení účelu společenských a státních institucí, jejich nezbytnosti a působení.

Jaká se probírala v občanské nauce učební látka? Vyučující se stručně věnoval ústavě Československé republiky, poté přešel k hlavním ustanovením živnostenského zákona o obchodních živnostech a jejich druzích, co je průkaz způsobilosti či opověď živnosti. Vysvětlil pojmy veřejnoprávní obchodní korporace: grémia, společenstva, pomocnické hromady a obchodní komory. Dále se zaměřil na roli ministerstva obchodu, státní péče o obchodní podnikání, roli zemské rady živnostenské, ústavů pro zvelebování živností a sociálně politickou ochranu zaměstnaných. Další pojmy ze zákonných norem byly pracovní doba, práce žen, práce nedospělých a zákon o obchodních pomocnících. Pro budoucího obchodníka byla nutná spolupráce se živnostenskou inspekcí, musel vědět, jakou má úlohu a co vykonává. Dodržování zdravotních předpisů při prodeji a u potravin zvláště. V rámci výuky se žáci dozvěděli také, jaké mají možnosti podpory v případě ztráty zaměstnání či nenalezení pracovního místa po studiu. Probírala se také otázka sociálního pojištění, ochrana státního pořádku a občanů politickými úřady, soudní řízení a samotná obrana státu.

Díky tomuto předmětu žáci mohli nabýt všeobecných znalostí ze všech možných oblastí hospodářství, humanitních věd a celkově života. V případě, že obchodník neznal zákonné normy vztahující se k jeho živnosti, nemohl za žádných okolností vykonávat svoji práci dobře a mohl se snadno dopustit porušení pravidel nebo obětí nekalé konkurence.

Národní hospodářství

Účelem této nauky bylo objasnit žákům, v jakém hospodářském vztahu jsou zájmy jednotlivce k národnímu hospodářskému celku, jaké jsou podmínky národního hospodářského vývoje a zda může jednotlivec přispět k jejich zlepšení. Právě proto nebylo hlavním účelem hromadění vědomostí, klasifikace a definování pojmů či podrobné probírání hospodářské soustavy, nýbrž hlavním cílem bylo jasné logické myšlení o hospodářských otázkách vlastního oboru a národního celku. Vyučující využívali při přednášení články z novin s národohospodářskou problematikou. Větší váhu kladl vyučující samostatné domácí přípravě žáků a následnému přednesu před třídou. Zvláštní zřetel byl věnován také otázkám týkajících se obchodních odvětví.

Výuka se věnovala:

- základním národohospodářským pojmům: potřeby, statky, hospodaření
- pracovní organizace k výrobě statků: uzavřené hospodářství rodinné a městské, národní a světové hospodářství, soukromé a veřejné hospodářství
- rozdělení činnosti hospodářské: zemědělská a průmyslová výroba statků, rozdělení výtěžku, spotřeba
- výrobní činitelé: práce a kapitál
- snahy o zdokonalení výroby: 1. využití přírodního bohatství, vodní síly, elektrifikace
- 2. zdokonalení pracovních metod: vědecké řízení práce, dělba práce, specializace, hromadná výroba, sdružování podniků
- 3. větší využití kapitálu: velkovýroba,

malé a velké podniky

- vedoucí činitelé ve výrobě: soukromníci a veřejné korporace a charakteristika jejich hospodaření, podniky obchodních společností a družstev
- oběh statků: tvoření cen, zákon nabídky a poptávky, zákon výrobních nákladů, měna, inflace, deflace, úvěr a peněžní ústavy, vnitřní a vnější trh, národní důchod a jmění, obchodní a platební bilance
- rozdělení výtěžku výrobní činnosti: podíl práce a kapitálu, reformní snahy o docílení spravedlivého rozdělení výtěžku výrobní činnosti

Hospodářský zeměpis

Na tento předmět opět nebyl brán moc velký zřetel. Výuka probíhala pouze v prvním semestru prvního ročníku. Hlavním účelem předmětu bylo seznámit žáky s výrobními a odbytovými středisky a obchodními cestami. Opět se přihlíželo k obchodním odvětvím zastoupených ve třídě. Učební látka se tedy skládala ze samotného pojmu hospodářský zeměpis, co je to a proč je nutnost mít v něm alespoň zběžný přehled, vztah člověka a přírody, přírodní, nerostné, rostlinné a živočišné bohatství. Dále průmyslová výroba zboží, trhy a cesty evropského a světového obchodu, jejich "jízdní" řád, účast Československé republiky na zámořském obchodě a přehled obchodních států a jejich vzájemné hospodářské vztahy.

Zdravotnictví

Ač by se mohlo zdát, že zdravotnictví či spíše zdravotní věda nijak nesouvisí s provozováním obchodní živnosti, není tomu tak. Základním účelem tohoto předmětu bylo v kostce shrnout potřebné zdravotnické pokyny a poučení o situacích, kdy se mohli setkat se zdravotnictvím ve své živnosti. Letmo žáci probírali skladbu lidského těla, vyučování probíhalo za pomoci názorných příkladů na modelech a za použití diagramů.

Další náplní předmětu byly podmínky správného tělesného a duševního vývoje, správná životospráva, příčiny nemocí, nejčastěji se vyskytující nemoci, nakažlivé nemoci, sociální choroby a ochrana proti nemocem. Důležitou součástí výuky však byla znalost možných pracovních úrazů v živnostenském podnikání, poučení o jejich předcházení a zdravotní opatření v obchodech. V případě, že došlo k úrazu na pracovišti či jinde, musel si umět žák poradit s podáním první pomoci raněnému. Důležitá byla také znalost zdravotnických zařízení, na které se mohl v případě potřeby obrátit.

Zdravověda nebyla nesmyslným předmětem v rozvrhu žáka kupecké školy, naopak, pro zajištění bezpečnosti v obchodě byla velmi důležitá. Bez znalosti možných poranění by přeci nemohl obchodník zařídit ze stavebního hlediska bezpečný obchod.

Německá konverzace

Zavedení němčiny do učebních osnov se nesetkalo s přílišným nadšením, snad z důvodu, že čeští zástupci obchodních organizací neviděli s nadšením pronikání cizího kapitálu. Navíc ve sledované době se stupňuje napětí mezi německým a českým obyvatelstvem. Ve sledovaných městech to nebylo až tak patrné. Němčina se nikdy nevyučovala na kupecké škole ve Slaném. Výuka němčiny probíhala pouze na veřejné obchodní škole a později také na obchodní akademii. V Kladně zavedena byla, protože kupecká škola byla jediná obchodní škola ve městě.

Účelem německé konverzace bylo seznámit žáky s potřebnými slovními i větnými výrazy, aby si je během studia dovedli osvojit a později se domluvit s německy mluvícími zákazníky. Slova a vazby se cvičily praktickými rozhovory, formou otázek a odpovědí. Mluvnická pravidla probíral učitel pouze prakticky, to znamená rozhovorem napodobováním, teoretické výklady se snažil omezit na nejnnutnější jazykové zvláštnosti. Hlavní důraz byl kladen na rozhovor. Rozhovory se cvičily od jednoduchých až po složitější slovní obraty. Žák se musel naučit také hbitě používat slovník. Při čtení i mluvení se dbalo na správnou výslovnost. Témata k rozhovorům volil vyučující ze samotné obchodní praxe a skutečného života, tedy například přivítání zákazníka. Žáci většinou volili rozhovor, kdy jeden byl prodavač a druhý zákazník v nějakém obchodě. Žák v roli prodavače musel být schopný v německém jazyce předkládat a nabízet zboží, vyvracet námítky zákazníka, uvést cenu a smlouvat. Pokud nebylo zboží na skladě, musel se umět omluvit a nabídnout jinou alternativu. Poté přišlo na řadu placení a rozloučení se se zákazníkem. Žáci si mezi sebou zkoušeli také rozhovor na téma výměny a vrácení zboží, obchodník na cestách (vlakem, automobilem), na nádraží, v restauraci, v hotelu nebo při návštěvě jiného obchodníka. Zkoušel se také telefonický rozhovor obchodníka a přivolání pomoci v případě onemocnění, úrazu či nebezpečí.

Znalost němčiny byla důležitá také z hlediska obchodního, protože obchodník mohl obchodovat se zahraničními dodavateli a tím zajistit větší výběr zboží ve svém obchodě. Nyní se podíváme na náplň učiva v jednotlivých semestrech.

V prvním semestru se žáci učili číst německá slova, německý pravopis a výslovnost. Žáci cvičili hlavně na slovech všeobecně známých jako například Zucker, Kaffee, Stoff, Flasche, a tak dále. Důležité byly také číslovky, ke kterým pro lepší zapamatování přidávali žáci podstatná jména různé tematiky – nádoby (1 Flasche, 2 Flaschen), míry a váhy (1 Liter, 2 Liter), peníze (1 Kč, 2 Kč) a další. Dále se žáci učili názvy zboží, barvy, jiné vlastnosti vyjádřené přídavnými jmény a s tím spojený člen určitý a neurčitý. Zájmena shodná se členem neurčitým (mein, sein, unser, ...). Slovesa v čase přítomném, způsob oznamovací, tázací a rozkazovací. V neposlední řadě probíral vyučující skloňování podstatných jmen v prvním a čtvrtém pádě a předložky se čtvrtým pádem.

V druhém semestru se učivo rozšířilo o číslovky řadové, které většinou spojovali se známými podstatnými jmény, jako der erste Tisch, die zweite Tür, das dritte Fenster a tak dále. Dále se probírala přídavná jména, příslovce a jejich stupňování. Skloňovat se také učili podstatná jména v druhém a třetím pádě a vlastní jména. Na závěr semestru se dostali k dalším druhům číslovek, předponám sloves a složeným podstatným jménům.

V předposledním semestru se výuka opět o něco prohloubila a žákům přibyla podstatná jména zdobná, přívlastek s členem určitým a neurčitým, skloňování zájmen, příslovce her a hin, herunter, hinunter, atd. Přibyla také nepravidelná slovesa, časování přítomného času se změnou kmenové souhlásky (er liest, er isst...) a sloveso werden s podstatným a přídavným jménem. Přednášen byl také čas budoucí.

V posledním čtvrtém semestru čekala žáky již poměrně složitá učební látka. Žáci museli umět napsat dopis, objednávku, potvrzení o přijetí peněz, žádost o místo, inzerát či telegram. Dále se žáci učili čas minulý a souminulý slabých a silných sloves s praktickými příklady z obchodní frazeologie, přičestí, trpný rod, konjunktivy, jež se používaly při rozhovoru a vedlejší věty.¹⁵⁶

Podle uvedené učební osnovy lze říci, že ministerstvo školství a národní osvěty, obchodní a živnostenské komory měly zájem na tom, aby byl žák kupecké školy schopný propojit teorii s praxí. Oproti obchodním školám zavedla osnova praktické předměty a vybízela vyučující k předvádění názorných příkladů

---

¹⁵⁶ Národní archiv Praha, Ústředna živnostenských a obchodních komor, Praha, kar 254, sign 8944, Organizace a učební osnova odborných pokračovacích škol pro živnosti obchodní 1934.

v hodinách, vše probíhalo s autentickými předměty a v autentickém prostředí. Z uvedeného přehledu vyplývá, že sledované školy vychovávaly obchodníky drobného obchodu.

Jaká tedy byla role sledovaných škol v regionu? Hospodářské a sociální změny, které přineslo 19. století, de facto vygradovaly v období první republiky. Jednotlivá odvětví průmyslu a obchodu se postupně osamostatnila a s tím souvisel také vývoj odborných škol, které si našly svou pevnou pozici ve školském systému. Vlajkovou lodí tohoto typu škol byly bezpochyby školy průmyslové. Vývoj si žádal co největší zvyšování průmyslové výroby, čerpání přírodních a nerostných zdrojů a jejich zpracování. Bylo třeba vzdělávat společnost hlavně v oblasti ekonomiky. Ruku v ruce s průmyslem šel obchod, který se v městských centrech rozvíjel.

Z výše provedené analýzy vyplývá, že v samotných místech škol se pohybovalo nejvíce žáků. Žáci se tedy stali součástí města a tím i potenciálními zákazníky. Vedle placení nájemného za byt si museli studenti obstarávat jídlo, ošacení a další podobné věci. Škola tedy neměla pouze funkci vzdělávací, kulturní, ale z hlediska její přítomnosti ve městě také ekonomickou. Žáci se také zúčastňovali všech možných městských akcí a naopak obyvatelé města podporovali akce konané školou.

9. Závěr

Odborné školství bylo dlouhou dobu minimálně o krok pozadu za středním školstvím. Jít do učení bylo spíše za trest.¹⁵⁷ Přesto bylo nutné odvětví tohoto školství institucionalizovat, protože rapidně stoupal počet pracovních míst s odborným zaměřením, podniky musely čelit silné zahraniční i domácí konkurenci. Odborné školy kladly důraz na propojení teorie s praxí. Obchodní školy se dočkaly veřejného zájmu až jako poslední. Tyto školy, stejně jako ostatní odborné, vznikaly z iniciativy soukromých osob či organizací, stát se zapojil až v pozdější době. V hierarchii zmíněných organizací stály nejvýše obchodní a živnostenské komory vzniklé v 19. století. Ve městech pak působila obchodní grémia. Tyto organizace chránily zájmy obchodníků a po získání místa ve sněmovně zastupovaly jejich zájmy také na politické rovině. V komorách však vedle Čechů působili také Němci, v některých komorách měli převahu. Právě sledovaná doba je obdobím sporů mezi členy, s tím souvisí mimo jiné snaha každé strany zakládat odborné školy ve svém rodném jazyce. Bylo také běžné, že jedna strana nechtěla podpořit návrh na vznik odborné školy. Můžeme tedy říci, že důvodem k zakládání škol nebyla jen snaha získat co nejvíce zdatných lidí do obchodu, ale národnostní důvody – hospodářský nacionalismus. Obchodní a živnostenská komora také byla jedním z podporovatelů škol a podílela se na jeho chodu a výběru učitelů. Na oplátku vedení školy zdatně propagovalo svého podporovatele a zůstávalo vždy loajální. Tato situace platí také pro Slaný a Kladno. Těmto informacím se hrubě věnuje uvedená literatura, bližší poznání a faktické fungování škol a především rivalitu mezi školami podávají pouze prameny.

První dvě kapitoly nám podávají obraz o vývoji hospodářství, zmíněn je také vývoj obchodu. Kapitola o hospodářství Kladna a Slaného nastiňuje fakt, že zpočátku byl hospodářský vývoj podobný, objevní ložisek uhlí, těžba a úpadek zemědělství, to ovšem neplatí pro sledovanou dobu. Kladno se stalo doslova průmyslovou velmocí, kam přicházeli za prací obyvatelé z celého Československa. Přizpůsobeno tomu bylo také školství, po průmyslových školách vznikají hornické a hutnické školy. Průmyslová škola také jako jediná zůstala po roce 1930¹⁵⁸ samostatná. Z vývoje kladenského odborného školství můžeme říci, že byl kladen důraz na vyučení, poté následovala

---

¹⁵⁷ Lenderová, M. – Rýdl, K. *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80 – 7185 – 647 – 9. s. 241

¹⁵⁸ Sloučení všech odborných a pokračovacích škol do jedné pod názvem Masarykova škola práce

samostatná praxe. To dokazuje také zřízení třetího ročníku kupecké školy v roce 1932, kde měli žáci ještě více praxe. Až po druhé světové válce mohli studenti skládat na odborných školách maturity. Ve Slaném tomu bylo jinak. Kupecká škola fungovala v rámci veřejné obchodní školy a v roce 1937 k nim přibyla Obchodní akademie Edvarda Beneše. Tedy první odborná škola, kde bylo možné složit maturitu a odkud studenti dále mířili na vysoké školy. Koncepce kupecké školy zůstala zachována po celou sledovanou dobu.

Jak tedy vypadalo odborné a především obchodní školství ve sledovaných regionech? O obchodním školství lze říci, že se zpočátku vyvíjelo v obou městech podobně. Na konci 19. století z iniciativy místních obchodníků vzniká škola, která měla připravit učně na obchodní praxi. Místní obchodníci se sdružili v obchodní grémium a z toho pak ustanovili komisi, která dohlížela nad školou. Vzhledem k tomu, že nějaká obchodní škola vznikla téměř v každém městě, byly prvotní představy zřizovatelů škol, že jsou určeny pro místní žáky. To je jeden ze společných znaků všech odborných škol. Dalším společným prvkem je místo, kde školy poprvé našly své prostory. Ve většině případů se pokračovací školy zřizovaly při měšťanských či obecných školách. Ustanovený školní výbor pak při slavnostním aktu otevření pozval řadu významných osobností ve svém oboru. Obchodníci a měšťtí zastupitelé si svým zájmem zřídit obchodní školu zajišťovali dohled nad budoucími obchodníky. Než se hlavní role ujal stát a sjednotil učební osnovy, mohli si výuku a samotný chod školy v plné míře zajišťovat místní členové obchodního grémia a další.

Literatura o odborném školství mnohdy neuvádí důvody vzniku škol, ve většině se zmiňuje pouze o tom, že škola vznikla z popudu obchodního grémia, které na ni také dohlíželo. Z literatury se také nedozvíme, k čemu taková obchodní škola vedla své učně a co se učili za předměty. Dobové prameny uvádějí, že hlavním úkolem těchto škol bylo vštěpovat mládeži potřebné odborné vědomosti a vést je k mravnému chování, aby se z nich stali řádní obchodníci, řádní občané a dobří vlastenci.¹⁵⁹

Po vzniku Československa spadá veškeré školství pod nově vzniklé ministerstvo školství a národní osvěty. Ministerstvo povolovalo zřízení veřejných obchodních škol, založilo fond pro pokračovací školy a ve sledované době připravilo a vydalo v platnost

---

¹⁵⁹ Státní okresní archiv Kladno, Sběrka kronik, kronika č. 39, Kronika Obchodní školy pokračovací v Kladně, s. 5

reorganizaci učební osnovy. Tato změna byla důležitá v tom, že od této doby měly všechny pokračovací školy jednotné osnovy.

Právě v prvních letech Československa se vývoj slánské a kladenské školy rozchází. Jak je patrné z archivních pramenů, město Slaný se již od roku 1920 domáhalo povolení zřízení veřejné obchodní školy. Zástupci okresní politické správy a dalších organizací ve zmíněném roce nepodpořili vznik nové školy, jako důvod tohoto rozhodnutí uvedli všichni, že byl nedostatek učitelů pro tento typ školy. S tímto problémem se potýkala řada škol, nicméně odborné školy na tom byly o poznání hůř než například gymnázia či reálky. Rada města Slaného se však ohradila vůči tomuto rozhodnutí a poslala nový návrh i s podrobným popisem, proč by bylo dobré školu zřídit. Rok 1920 si rada města nevybrala z ničeho nic, zvolen byl proto, že sídlo severozápadní župy mělo být umístěno právě zde. To se však nestalo, a proto se městská rada rozhodla požádat alespoň o povolení zřízení školy. Návrh měla již zpracovaný, protože rozšíření o obchodní učiliště bylo jedním ze slibů zastupitelstva. Navíc v nejbližším okolí neexistovalo žádné podobné učiliště, žáci museli dojíždět do Prahy či do Berouna. Prvotní snahy o zřízení tedy byly zamítnuty, nicméně ministerstvo si nechalo žádost v "aktuálním" stavu s tím, že při první možné příležitosti bude znovu prozkoumána. To netrvalo dlouho a ministerstvo žádosti vyhovělo. Ministerstvo si však kladlo přísné podmínky. Město se po dobu tří let od vzniku nesmělo domáhat vyšší státní hmotné podpory a do desíti let nesmělo podat žádost o postátnění. Právě z tohoto důvodu pak v roce 1937 požádalo o vznik obchodní akademie. Při řízení veřejné obchodní školy si zastupitelé vyzkoušeli, jaké bylo udržet chod školy, a poté si troufli na akademii. Město muselo hledat vhodné prostory pro novou školu. K tomu došlo v roce 1931, kdy byly schváleny návrhy na stavbu nové budovy. Rok 1931 opět nebyl zvolen nahodile. Obecní zastupitelstvo přikročilo k tomuto kroku, aby v Kladně nevznikla také obchodní škola a Slaný nepřišlo o své žáky. V tomto tvrzení lze najít neskutečnou rivalitu mezi školami. Slaný do jisté míry těžilo ze své zeměpisné polohy, protože sem mířili také žáci ze severních a kusu západních Čech, kde byl nedostatek obchodních škol s českým vyučovacím jazykem.

Kladenská kupecká škola si i po vzniku Československa jela v zajetých kolejích, změnilo se pouze některé vyučovací předměty. Kladenští zastupitelé poprvé žádali o vznik obchodní školy v roce 1922. Z toho se dá usoudit, že se svým návrhem přišli poněkud pozdě. Jako hlavní argument pro vznik uvedla rada, že do měst Slaný, Beroun

a Praha neexistovalo dobré železniční spojení a ne všichni rodiče žáků by si jej mohli dovolit. Tento argument se zdál být v záplavě žádostí doslova chabý, proto také povolení nebylo schváleno. Navíc zástupci škol ze zmíněných měst se vyjádřili zásadně proti zřízení školy. Důvodem byl opět konkurenční boj mezi školami. Kladnu ani nenahrávala jeho zeměpisná poloha, protože bylo obchodními školami v podstatě obklopeno. Ani dalším návrhům nebylo vyhověno. Problém byl také s prostory pro školu.

Kladenské pokračovací školství přesto čekala velká změna a to když bylo sjednoceno do jedné budovy na přelomu 20. a 30. let. Kancelář prezidenta republiky souhlasila s jejím pojmenováním Masarykova škola práce. Od školního roku 1930/1931 se žáci učili již v nových prostorách.

Po shrnutí celkového vývoje obchodních škol ve sledovaných regionech lze říci, že počáteční vývoj mají společný. Pozdější politické, sociální a hospodářské změny se samozřejmě promítly i sem. Kladno v podstatě doplatilo na přemíru absolventů obchodních škol na přelomu 20. a 30. let. Slaný naopak při první příležitosti využilo možnosti zřídit školu, protože k tomu mělo dobré podmínky. Není ani překvapivé, že místa narození a místa bydliště žáků se nacházela ve většině v těsné blízkosti školy. Děti si školu vybíraly v první řadě podle vzdálenosti od místa bydliště.

Tato tvrzení lze v podstatě uplatnit na všechny školy s výjimkou škol v pohraničí. Tam je nutné přihlížet ke stále vyhrocenějším situacím v podobě národnostních bojů Čechů a Němců ve sledované době.

Hlavním cílem práce bylo sledovat regionální, sociální původ a sociokulturní znaky žáků kupeckých škol. Ač by se mohlo zdát, že zkoumat regionální původ žáků ve dvou městech středních Čech je nezáživné a nepříliš zajímavé, opak je pravdou. Z provedené analýzy vyplývá, že největší počet žáků se narodil a trvale žil v politických okresech sledovaných škol nebo přímo v místě školy. O žácích ze vzdálenějších míst (do 10 km) můžeme říci, že dané město pro ně bylo stále spádové, mohli do školy docházet denně, ale to je spíše málo pravděpodobné, a tak přespávali u svého zaměstnavatele. Žáci, kteří se narodili úplně mimo Kladno a okolí nebo Slaný a okolí, museli řešit otázku přechodného bydlení, hlavní byla finanční situace dané rodiny, zda si mohla tuto službu dovolit. Nejpravděpodobnější tedy bylo, že žák přespával u svého zaměstnavatele po celý školní rok. Nezřídka se stávalo, že dítě přišlo do města spolu s rodiči, kteří zde hledali nebo už měli zajištěnou práci.

Mezi sociokulturní znaky řadíme vyznání a mateřskou řeč. Při analýze vyznání žáků bylo nutné přihlížet k náboženské situaci v celozemském kontextu. Není překvapením, že největší zastoupení mezi žáky měla katolická víra, při srovnání se středními školami dojdeme ke stejnému závěru. Katolická víra měla převahu na celém území Československa. Setkáváme se však s mnohými rozdíly oproti bývalému Rakousku – Uhersku. Jedním z nich je velké procento lidí bez vyznání. Po vzniku Československé republiky došlo k jakési církevní krizi ve státě.¹⁶⁰ Katolická víra ztrácela svou pevnou pozici, školskými reformami z 19. století ztratila dohled nad vzděláváním, Češi v ní viděli symboly "starých" poměrů. Evangelická církev se vyskytuje velmi zřídka. Rokem 1920 vygradovaly snahy Jednoty o zreformování stávající katolické víry, a tak vznikla nová církev československá. Tato církev měla mezi sledovanými žáky poměrně hojné zastoupení. Výskyt jiné církve než katolické nebo dokonce bezvěrectví souvisí s postupnou sekularizací po vzniku nového státu, sekularizace byla ve městě četnější než na venkově. Židovské náboženství uvedlo zanedbatelné množství žáků. Ve srovnání se středními školami je to opravdu velmi malé zastoupení.

Mateřská řeč nutně neznamenal, že to byla řeč, kterou žák používal v běžném životě. Škola vyučovala v českém jazyce, takže každý žák musel znát češtinu a mluvit jí. Český jazyk se také objevuje ve většině případů, u některých žáků je uvedena němčina, ovšem nemůžeme s jistotou říci, že jí používali. Někteří žáci byli z rodin českých Němců žijících v pohraničí, kteří poslali svého potomka na učení do města. Jiný jazyk se mezi žáky neobjevuje. Jedním z důvodů proč je zastoupena vedle češtiny pouze němčina, je geografická poloha obou měst. Děti z německy mluvících rodin mířily spíše na německé školy.

Poslední částí výzkumu byl sociální původ studentů. Celkově můžeme říci, že na odborné pokračovací školy mířili žáci z dolních vrstev společnosti. Pro zkoumané školy to platí stoprocentně. Na kladenskou kupeckou školu mířili nejvíce žáci hutníků a horníků, toto zjištění je logické, protože ve sledovaném období byl kladenský průmysl na vrcholu, z Kladna se vyvážely výrobky do celého světa. Naopak u Slaného je zastoupeno celé spektrum řemesel. Žáci, kteří vychodili oba ročníky kupecké školy, měli velkou možnost stát se samostatnými mistry s provozovnou a tím se mohli dostat

---

¹⁶⁰ Marek, P. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918 – 1924)*. Olomouc, 2005. ISBN 80 – 86263 – 57 – 6

do vyšší vrstvy společnosti. Získali také stupeň vzdělání, který jejich rodiče neměli. Z provedené analýzy sociálního původu vyplývá, že oproti středním školám, navštěvovaly odborné školy děti méně vzdělaných lidí. V některých případech se setkáváme s tím, že se dítě učilo u svého rodiče, je zde tedy patrná snaha zachovat kontinuitu rodinné tradice.

Závěrem tedy můžeme říci, že ač byly školy pouze s možností vyučení, své místo mezi odbornými školami si vydobýly. Na stoupajícím počtu žáků je vidět stála potřeba odborně vzdělaných lidí ve sledované době. Počet hlásících se ke studiu na kupecké školy byl v průměru stabilní. Nejmenší počet žáků zaznamenaly sledované školy těsně po první světové válce.

Odborné školy v Rakousku – Uhersku a pozdějším Československu vznikly z národní potřeby. Z počátku se vyvíjely bez jakéhokoliv programu. Vše kolem toho si přizpůsobily místní organizace, které stály za vznikem odborných škol ve městech. Základy odborných škol lze hledat ve školách reálných. Vlajkovou lodí odborných škol se staly průmyslové školy.

Z důvodu nezpracování fondu obou kupeckých škol je pramenná základna omezená. Je téměř jisté, že pokud bude v budoucnu fond zpracovaný a badatel bude mít přehled, co vše se o školách dochovalo, může objevit další a další prameny, které více přiblíží sledovanou problematiku a zasadí ji do širšího kontextu. Práce může posloužit jako odrazový můstek k dalšímu bádání a případné komparaci.

10. Seznam literatury a pramenů

Prameny

Státní okresní archiv Kladno:

Fond Kupecká škola pokračovací Kladno NAD 1263

- Katalogové listy Kupecké školy Kladno žáků prvních tříd 1930 – 1937
- Sběrka kronik, kronika č. 39, Kronika Obchodní školy pokračovací v Kladně
- Zápisy z porad profesorského sboru

Fond Obchodní školy pokračovací Slaný NAD 227

- Katalogové listy Kupecké školy Slaný žáků prvních tříd 1930 – 1937
- Zápisy z porad profesorského sboru Kupecké školy Slaný

Fond Masarykova škola práce NAD 1897

- Výroční zprávy Masarykovy školy Práce 1930 – 1938

Národní archiv Praha

Fond Ministerstvo školství, Praha NAD 371

- Karton číslo 1758 – inv. č. 1649 – Záležitosti jednotlivých odborných škol 1919 – 1944
- Karton číslo 1759 – inv. č. 1650 – Záležitosti jednotlivých odborných škol 1919 – 1944
- Karton číslo 1916 – inv. č. 1850 – Záležitosti jednotlivých odborných škol 1919 – 1944
- Karton číslo 1542 – inv. č. 1632 – Různé záležitosti týkající se obchodních škol a akademií 1919 – 1944
- Karton číslo 1566 – inv. č. 1653 – Různé záležitosti týkající se obchodních škol a akademií 1919 – 1944

Fond Ústředna živnostenských a obchodních komor, Praha NAD 374

- Karton číslo 202 – inv. č. 52 – Nové učební osnovy živnostenských škol pokračovacích
- Karton číslo 254 – inv. č. 53 – Reforma kupeckých pokračovacích škol
- Karton číslo 353 – inv. č. 55 – Zřizování nových obchodních akademií a obchodních škol

Literatura

Průcha, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992. 1. díl období 1918 – 1945*. Brno, 2004. ISBN 80 – 7239 – 147 – X.

Mertová, K. Studenti středních škol okresu Chomutov 1918 – 1938. In: Macháčová, J. – Matějček, J. (eds.), *Studie k sociálním dějinám*, 9. Opava, 2002. ISBN – 8 – 86224 – 26 – 0. s. 49 – 135

Brabencová, Jana – Vývoj živnostenského pokračovacího školství a jeho místo v systému průmyslového vzdělávání v Čechách v letech 1850–1914 In: *Studie k sociálním dějinám. Konference Sociální dějiny českých zemí v 18., 19. a 20. století (Praha, 10. a 11. 10. 2000)*. Kutná Hora: Cleo 6, 2001. ISBN 80 – 86224 – 15 – 5. s. 240 – 242

Steinbachová, V. Sociální původ studentů gymnázia v Domažlicích a ve Stříbře v letech 1918 – 1938. In: Macháčová, J. – Matějček, J. (eds.). *Studie k sociálním dějinám*, 7. Opava, 2001. ISBN 80 – 86224 – 24 – 4. s. 132 – 157

Macháčová, J. – Matějček, J. *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781 – 1914*. Praha: Carolinum, 2010. ISBN 978 – 80 – 246 – 1679 – 7.

Jiránek, T. Česko – německé spory v obchodních a živnostenských komorách v době habsburské monarchie: etnické spory nebo hospodářský nacionalismus? In: Háje, J. – Jančík, D. – Kubů, E. (edd.). *O hospodářskou národní državu. Úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*. Praha, 2009. ISBN 978 – 80 – 246 – 1391 – 8. s. 167 – 178

Lenderová, M. – Jiránek, T. – Macková, M. *Z dějin české každodennosti*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978 – 80 – 246 – 1863 – 4.

Jiránek, T. – Kubeš, J. *Dítě a dětství napříč staletími. 2. Pardubické bienále. 4. – 5. dubna 2002. Pardubice*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. ISBN:80–7194-515–3
Žídek, J. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň, 2007. ISBN 978 – 80 – 7380 – 035. s. 127 – 133

Akoš, P. *Průmyslová revoluce. O původu moderní techniky*. Praha, 2002. ISBN 80 – 86642 – 02 – X.

Průcha, V. – Faltus, J. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: VŠE, 2003. ISBN 80 – 245 – 0499 – 5.

Davies, N. *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80 – 200 – 1334 – 2.

Hlavačka, M. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2013. sv. XI. b 1792 – 1860. ISBN 978–80-7432–348-5.

Bělina, P. – Hlavačka, M. – Tinková, D. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2013. sv. XI. a 1792 – 1860. ISBN 978 – 80 – 7432 – 347.

Urban, O. *Československé dějiny 1848 – 1914 I. Hospodářský a sociální vývoj*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

Gruber, J. *O vývoji živnostenského zákonodárství v Rakousku a o cílech reformy živnostenské*. Praha, 1904.

Randa, A. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Praha: VŠAP, 2008. ISBN 978 – 80 – 86775 – 14 – 2.

Lacina, V. – Pátek, J. *Dějiny hospodářství českých zemí od počátků industrializace do současnosti. Období první Československé republiky a německé okupace 1918 – 1945*. Praha, 1995. ISBN 80 – 7184 – 051 – 3

Semotanová, E. a kol. *Historický atlas měst České republiky Kladno. Sv. 17*. Praha: HÚ AV, 2007. ISBN 978–80-7286–109-5.

Kuchyňka, Z. a kol. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku*. Žehušice, 2005. ISBN 80–86699-25–0.

Dvořáková, Z. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: MÚ Slaný, 1994.

Žemlička, J. a kol. *Historický atlas měst České republiky Slaný. Sv. 6*. Praha: HÚ AV, 1999. ISBN 80–85268-80–9

Černohorský, Z. *Vývoj učňovského školství v Československu*. Praha, 1973.

- Cach, J. *Střední školství a jeho pedagogika pod zorným úhlem historie*. Praha, 1974.
- Placht, O. – Havelka, F. *Příručka školské a osvětové správy*. Praha, 1934.
- Chlup, O. – Kubálek, J. – Uher, J. *Pedagogická encyklopedie. Díl první*. Praha, 1938.
- Mates, P. – Průcha, P. – Svatoň, J. *Vývoj organizace a řízení středního odborného školství v Československu 1918 – 1987*. Praha, 1987.
- Morkes, F. *Historický přehled postavení maturitní zkoušky a analýza jejích funkcí*. Praha, 2003. ISBN 80 – 211 – 0438 – 4.
- Veveřková, I. Vznik odborného průmyslového školství v Kladně. In: *Slánský obzor*. 12. Slaný, 2005. ISSN 1214 – 3847. s. 67 – 78
- Veveřková, I. Vývoj učňovského a odborného školství na pozadí regionální historie Kladenska a Slánska. In: *Slánský obzor*. 18. Slaný, 2010. ISSN 1214 – 3847. s. 78 – 92
- Šustová, M. – Franklová, Z. *Odborné školy: tradice a současnost*. Praha, 2011. ISBN 978–80–87063–36–1.
- Bahenská, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80 – 7277 – 241 – 4.
- Lenderová, M. a kol. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978–80–7106–988–1.
- Tetour, C. *Stručně a jasně o školách*. Praha, 1934.
- Krajník, F. – Pospíšil, Z. *Kladensko*. Praha, 1985.
- Kadlec, P. *Střední školy a jejich studenti. K formování inteligence na severní Moravě a ve Slezsku ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. Ostrava, 2014. ISBN 978 – 80 – 7464 – 253 – 1.
- Marek, P. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*. Brno, 2005. ISBN 80–86263–57– 6.
- Fiala, P. *Laboratoř Sekularizace*. Brno, 2007. ISBN 978 – 80 – 7325 – 141 – 3.

Rosa, A. – Jindra, J. *Průmyslové a odborné školství v republice Československé*. Praha, 1928.

Cohen, G. B. *Education and Middle Class Society in Imperial Austria 1848 – 1918*. West Lafayette, 1996. ISBN13 – 978 – 1557530875.

Řezníčková, K. *Študáci a kantoři ze starého Rakouska. České střední školy v letech 1867 – 1918*. Praha, 2007. ISBN 978 – 80 – 7277 – 163 – 9

Statistická ročenka republiky Československé. Praha: Státní úřad statistický, 1931.

Statistická ročenka republiky Československé. Praha: Státní úřad statistický, 1934.

Statistická ročenka republiky Československé. Praha: Státní úřad statistický, 1936.

Buchtela, R. – Štědrý, B. *Řád živnostenský I*. Praha: Československý kompas, 1924.

11. Seznam tabulek

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle místa narození

- Tabulka číslo 1b
- Tabulka číslo 2b
- Tabulka číslo 3
- Tabulka číslo 4
- Tabulka číslo 5
- Tabulka číslo 6
- Tabulka číslo 7

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle administrativního členění místa narození

- Tabulka číslo 8
- Tabulka číslo 9
- Tabulka číslo 10
- Tabulka číslo 11
- Tabulka číslo 12
- Tabulka číslo 13
- Tabulka číslo 14

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle místa trvalého bydliště

- Tabulka číslo 15
- Tabulka číslo 16
- Tabulka číslo 17
- Tabulka číslo 18
- Tabulka číslo 19
- Tabulka číslo 20
- Tabulka číslo 21

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle administrativního členění jejich trvalého bydliště

- Tabulka číslo 22
- Tabulka číslo 23
- Tabulka číslo 24
- Tabulka číslo 25
- Tabulka číslo 26
- Tabulka číslo 27

- **Tabulka číslo 28**

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle vzdálenosti trvalého bydliště od místa školy

- **Tabulka číslo 29**
- **Tabulka číslo 30**
- **Tabulka číslo 31**
- **Tabulka číslo 32**
- **Tabulka číslo 33**
- **Tabulka číslo 34**
- **Tabulka číslo 35**

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle jejich vyznání

- **Tabulka číslo 36**
- **Tabulka číslo 37**
- **Tabulka číslo 38**
- **Tabulka číslo 39**
- **Tabulka číslo 40**
- **Tabulka číslo 41**
- **Tabulka číslo 42**

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle jejich mateřského jazyka

- **Tabulka číslo 43**
- **Tabulka číslo 44**
- **Tabulka číslo 45**
- **Tabulka číslo 46**
- **Tabulka číslo 47**
- **Tabulka číslo 48**
- **Tabulka číslo 49**

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle místa narození

- **Tabulka číslo 50**
- **Tabulka číslo 51**
- **Tabulka číslo 52**
- **Tabulka číslo 53**
- **Tabulka číslo 54**
- **Tabulka číslo 55**
- **Tabulka číslo 56**

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle administrativního členění místa narození

- **Tabulka číslo 57**
- **Tabulka číslo 58**
- **Tabulka číslo 59**
- **Tabulka číslo 60**
- **Tabulka číslo 61**
- **Tabulka číslo 62**
- **Tabulka číslo 63**

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle místa trvalého bydliště

- **Tabulka číslo 64**
- **Tabulka číslo 65**
- **Tabulka číslo 66**
- **Tabulka číslo 67**
- **Tabulka číslo 68**
- **Tabulka číslo 69**
- **Tabulka číslo 70**

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle administrativního členění trvalého bydliště

- **Tabulka číslo 71**
- **Tabulka číslo 72**
- **Tabulka číslo 73**
- **Tabulka číslo 74**
- **Tabulka číslo 75**
- **Tabulka číslo 76**
- **Tabulka číslo 77**

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle vzdálenosti trvalého bydliště od místa školy

- **Tabulka číslo 78**
- **Tabulka číslo 79**
- **Tabulka číslo 80**
- **Tabulka číslo 81**
- **Tabulka číslo 82**
- **Tabulka číslo 83**
- **Tabulka číslo 84**

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle jejich vyznání

- **Tabulka číslo 85**
- **Tabulka číslo 86**
- **Tabulka číslo 87**
- **Tabulka číslo 88**
- **Tabulka číslo 89**
- **Tabulka číslo 90**
- **Tabulka číslo 91**

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle jejich mateřského jazyka

- **Tabulka číslo 92**
- **Tabulka číslo 93**
- **Tabulka číslo 94**
- **Tabulka číslo 95**
- **Tabulka číslo 96**
- **Tabulka číslo 97**
- **Tabulka číslo 98**

Sociální původ žáků Kupecké školy Kladno a Kupecké školy Slaný

- **Tabulka číslo 99**
- **Tabulka číslo 100**

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle místa narození

Tabulka číslo 1b

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931, TŘÍDA I. A I.B		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	HŘEBEČ	1
	MOTYČÍN	3
	DUBÍ	2
	KLADNO	18
	KROČEHLAVY	11
	DŘETOVICE	3
	SVINAŘOV	3
	MALÉ HOLETICE	1
	JABLUNOV	1
	KNĚŽEVES	1
	BRIDGEPORT	1
	LIBUŠÍN	2
	MINICE	1
	CVRČOVICE	1
	DOKSY	1
	KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
	PODOLÍ	1
	ÚJEZD POD KLADNEM	2
	SASKÁ KAMENICE	1
	GREIZ	1
	RÖCKLINOHAUSEN	1
	HNIDOUSY	1
	PRAHA	2
NEZAŘAZENÍ	2	
CELKEM ŽÁKŮ 64		

Tabulka číslo 2b

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932, TŘÍDA I. A I.B		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	HŘEBEČ	1
	MOTYČÍN	2
	DUBÍ	3
	KLADNO	8
	KROČEHLAVY	6
	ROZDĚLOV	2
	ČERVENÁ ŘEČICE	1
	VINAŘICE	2
	ŽILINA	1
	NOVÁ DŘÍŇ	1
	KOLEČ	1
	LIBUŠÍN	2
	VODŇANY	1
	PCHERY	1
	STARÉ VYKLANTICE	1
	KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
	DOBRÁ	1
	STARÉ STRAŠNICE	1
	CHICAGO	1
	HNIDOUSY	1
	SMEČNO	1
	SÁRVÁŠ	1
	VÍDEŇ	1
	ÚSTÍ NAD LABEM	1
BLEVICE	1	
BOZKOV	1	
	CELKEM ŽÁKŮ 44	

Tabulka číslo 3

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933, TŘÍDA I. A I.B I.C		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	PRAHA	2
	MOTYČÍN	4
	ÚJEZD POD KLADNEM	4
	KLADNO	27
	KROČEHLAVY	9
	ROZDĚLOV	12
	TŘEBICHOVICE	2
	VINAŘICE	2
	CHUDEŘÍN	1
	KAMENNÝ ÚJEZD	1
	KOLEČ	1
	LIBUŠÍN	3
	TUCHLOVICE	1
	KRAKOW	1
	KRCHLEBY	1
	BUŠTĚHRAD	1
	BOHUMÍN	1
	STEHELČEVES	2
	DROZDOV	1
	HNIDOUSY	4
	NEZAŘAZENÍ	1
	CELKEM ŽÁKŮ 81	

Tabulka číslo 4

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934, TŘÍDA I. A I.B I.C		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	HŘEBEČ	1
	MOTYČÍN	3
	DUBÍ	1
	KLADNO	23
	KROČEHLAVY	13
	ROZDĚLOV	4
	TUCHLOVICE	2
	VINAŘICE	2
	BUŠTĚHRAD	2
	STEHLEČEVES	1
	KOLEČ	1
	DŘETOVICE	1
	SRBY	1
	PCHERY	2
	SVINAŘOV	1
	KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
	DOBRÁ	1
	CVRČOVICE	2
	ÚJEZD POD KLADNEM	2
	HNIDOUSY	3
	PODMOKLANY	1
	NEBOVIDY	1
	ICKERN	1
	PŘÍVORY	1
	TŘEBUSICE	2
	CHOMUTOV	1

MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	LOUNY	1
	TÝNEC	1
	RADEŠÍN	1
	LUCEK	1
	TOCHOVICE	1
	NESUCHYNĚ	1
	VLČTÝN	1
	VRAPICE	1
	HUMNY	1
	MŠENÉ	1
	TURSKO	1
	TĚNĚ	1
	OTVOVICE	1
	ČÍČOVICE	1
	MLADÁ VOŽICE	1
	SUŠICE	1
	ČILÁ	1
	PECÍNOV	1
	KRÁLOVO POLE	1
	OLŠANY	1
NEZAŘAZENÍ	1	
	CELKEM ŽÁKŮ 95	

Tabulka číslo 5

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935, TŘÍDA I. A I.B I.C		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	MOTYČÍN	4
	DUBÍ	1
	KLADNO	19
	KROČEHLAVY	10
	SVINAŘOV	1
	DOKSY	1
	ÚJEZD POD KLADNEM	2
	HNIDOUSY	1
	PRAHA	1
	ROZDĚLOV	4
	VINAŘICE	1
	PCHERY	2
	DOBRÁ	4
	SMEČNO	1
	TŘEBICHOVICE	1
	TUCHLOVICE	2
	STEHELČEVES	1
	VELKÉ PŘÍTOČNO	2
	NOVÉ STRAŠECÍ	1
	HOŘOVICE	1
	RADOUŇ	1
	MILOSTÍN	1
	BRATRONICE	1
	LIBOC	1
	POŘÍČÍ	1
	ZLONICE	1

MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	KRALUPY NAD VLTAVOU	1
	BRANDÝSEK	1
	HLUK	1
	ZVOLENĚVES	1
	STARÝ HARCOV	1
	VELTĚŽE	1
	KOLÍN	1
	CHYLICE	1
	NEZAŘAZENÍ	4
	CELKEM ŽÁKŮ 78	

Tabulka číslo 6

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936, TŘÍDA I. A I.B I.C		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	MOTYČÍN	3
	DUBÍ	1
	KLADNO	18
	KROČEHLAVY	11
	SVINAŘOV	3
	DOKSY	1
	ÚJEZD POD KLADNEM	1
	HNIDOUSY	3
	PRAHA	3
	ROZDĚLOV	8
	VINAŘICE	3
	PCHERY	3
	SLANÝ	1

MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SMEČNO	3
	STRÍŽOVICE	1
	BUŠTĚHRAD	2
	STEHELČEVES	2
	CVRČOVICE	2
	MŠENÉ	1
	RADIMOV	1
	VRAPICE	1
	MILITICE	1
	KAMENNÉ ŽEHROVICE	2
	HRACHOLUSKY	1
	KAMENICE	1
	LIBUŠÍN	1
	DUCHCOV	1
	DŘETOVICE	1
	KAČICE	1
	CELKEM ŽÁKŮ 81	

Tabulka číslo 7

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937, TŘÍDA I. A I.B I.C I.D		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	MOTYČÍN	8
	DUBÍ	3
	KLADNO	20
	KROČEHLAVY	18
	SVINAŘOV	2
	ÚJEZD POD KLADNEM	1
	HNIDOUSY	2
	PRAHA	6
	ROZDĚLOV	4
	VINAŘICE	6
	PCHERY	3
	SLANÝ	1
	OLŠANY	1
	TŘEBICHOVICE	1
	BUŠTĚHRAD	1
	STEHELČEVES	2
	VLČÍ U LOUN	1
	BRAŠKOV	1
	HUMNY	2
	CHLUMÍN	1
	BLEVICE U KRALUP	1
	KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
	PECÍNOV	2
	ŠEDIVEC	1
	VELKÉ PŘÍTOČNO	1
	BĚLEČ	1

MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	LEDCE	1
	PODĚBRADY	1
	DOBRÁ	1
	ŘEVNIČOV	1
	RYNHOLEC	1
	DŘÍŇ	1
	UHERSKÝ OSTROH	1
	VOTICE	1
	DVŮR KRÁLOVÉ /LABEM	1
	BRANDÝSEK	1
	ŽILINA	1
	KAČICE	1
	LIBUŠÍN	1
	DUCHCOV	1
	DŘETOVICE	1
	CELKEM ŽÁKŮ 106	

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle administrativního členění místa narození

Tabulka číslo 8

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. A I. B	
PO KLADNO	40
PO SLANÝ	11
OSTATNÍ	11
NEZAŘAZENÍ	2
CELEKM ŽÁKŮ	64

PO – politický okres

Tabulka číslo 9

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. A I. B	
PO KLADNO	21
PO SLANÝ	13
OSTATNÍ	10
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	44

Tabulka číslo 10

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. A I. B I. C	
PO KLADNO	58
PO SLANÝ	14
OSTATNÍ	8
NEZAŘAZENÍ	1
CELEKM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 11

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. A I. B I. C	
PO KLADNO	50
PO SLANÝ	22
OSTATNÍ	22
NEZAŘAZENÍ	1
CELEKM ŽÁKŮ	95

Tabulka číslo 12

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. A I. B I. C	
PO KLADNO	46
PO SLANÝ	16
OSTATNÍ	12
NEZAŘAZENÍ	4
CELEKM ŽÁKŮ	78

Tabulka číslo 13

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. A I. B I. C	
PO KLADNO	46
PO SLANÝ	26
OSTATNÍ	9
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 14

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. A I. B I. C I. D	
PO KLADNO	54
PO SLANÝ	35
OSTATNÍ	17
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	106

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle místa trvalého bydliště

Tabulka číslo 15

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931, TŘÍDA I. A I.B	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
MOTYČÍN	5
DUBÍ	1
KLADNO	20
KROČEHLAVY	11
SVINAŘOV	2
DOKSY	1
ÚJEZD POD KLADNEM	3
HNIDOUSY	2
HŘEBEČ	2
ROZDĚLOV	3
BEROUN	1
CHOMUTOV	1
JABLUNOV	1
KNĚŽEVES	1
MIKOVICE U KRALUP	1
VOKOVICE	1
KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
LIBUŠÍN	3
DŘETOVICE	2
NEZAŘAZENÍ	2
	CELKEM ŽÁKŮ 64

Tabulka číslo 16

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932, TŘÍDA I. A I.B	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
MOTYČÍN	3
DUBÍ	3
KLADNO	7
KROČEHLAVY	8
SVINAŘOV	1
DOKSY	1
ÚJEZD POD KLADNEM	1
HNIDOUSY	2
HŘEBEČ	2
ROZDĚLOV	1
VRAPICE	1
ŽILINA	1
VINAŘICE	1
ČERVENÁ ŘEČICE	1
PECERADY	1
BUŠTĚHRAD	1
KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
LIBUŠÍN	2
DOBRÁ	1
KATEŘINKY	1
KRALUPY NAD VLTAVOU	1
BLEVICE	1
NEZAŘAZENÍ	2
	CELKEM ŽÁKŮ 44

Tabulka číslo 17

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933, TŘÍDA I. A I.B I.C	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
MOTYČÍN	4
TŘEBICHOVICE	1
KLADNO	28
KROČEHLAVY	16
TUCHLOVICE	1
KRCHLEBY	1
ÚJEZD POD KLADNEM	2
HNIDOUSY	3
LIDICE	1
ROZDĚLOV	12
DROZDOV	1
STEHELČEVES	1
VINAŘICE	3
UNHOŠŤ	1
BUŠTĚHRAD	1
KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
LIBUŠÍN	3
NEZAŘAZENÍ	1
	CELKEM ŽÁKŮ 81

Tabulka číslo 18

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934, TŘÍDA I. A I.B I.C	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
MOTYČÍN	6
DUBÍ	2
KLADNO	24
KROČEHLAVY	16
KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
VELKÉ PŘÍTOČNO	1
ÚJEZD POD KLADNEM	2
HNIDOUSY	3
HŘEBEČ	1
ROZDĚLOV	6
VRAPICE	1
BRANDÝSEK	1
VINAŘICE	2
PCHERY	2
PŘÍVORY	1
BUŠTĚHRAD	2
TŘEBUSICE	2
LIBUŠÍN	1
TÝNEC	1
TUCHLOVICE	1
TŘEBICHOVICE	2
PRAHA	1
CVRČOVICE	2
HOŘOVICE	1
HRDLÍV	1
DRUŽEC	1

TURSKO	1
OTVOVICE	1
ČÍČOVICE	1
KOLEČ	1
BOŽEJOV	1
OLŠANY	1
SUŠICE	1
ČILÁ	1
PECÍNOV	1
NESUCHYNĚ	1
NEZAŘAZENÍ	1
	CELKEM ŽÁKŮ 95

Tabulka číslo 19

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935, TŘÍDA I. A I.B I.C	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
MOTYČÍN	2
DUBÍ	1
KLADNO	23
KROČEHLAVY	16
DOBRÁ	3
DOKSY	1
ÚJEZD POD KLADNEM	1
HNIDOUSY	3
PLETENÝ ÚJEZD	1
ROZDĚLOV	3
DŘÍŇ	1

BRANDÝSEK	2
VINAŘICE	1
PCHERY	2
STEHELČEVES	1
BUŠTĚHRAD	1
BRATRONICE	1
LIBUŠÍN	1
HOSTOUŇ	1
TUCHLOVICE	2
TŘEBICHOVICE	1
POŘÍČÍ U PŘIBYSLAVI	1
STOCHOV	1
SVINAŘOV	1
HLUK	1
DŘETOVICE	1
HARZDORF (HARCOV)	1
VELTĚŽE	1
SÁNY	1
NEZAŘAZENÍ	2
CELKEM ŽÁKŮ 78	

Tabulka číslo 20

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936, TŘÍDA I. A I.B I.C	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
MOTYČÍN	6
STRÍŽOVICE	1
KLADNO	22
KROČEHLAVY	11
KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
KAČICE	1
ÚJEZD POD KLADNEM	2
HNIDOUSY	4
DOKSY	1
ROZDĚLOV	8
VRAPICE	2
DŘÍŇ	1
VINAŘICE	3
PCHERY	2
SVINAŘOV	1
BUŠTĚHRAD	3
SMEČNO	2
MŠENĚ	1
MILETICE	1
STEHELČEVES	2
HRACHOLUSKY	1
MERBOLTICE	1
CVRČOVICE	2
LOVOSICE	1
DŘETOVICE	1
	CELKEM ŽÁKŮ 81

Tabulka číslo 21

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937, TŘÍDA I. A I.B I.C I.D	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
MOTYČÍN	11
DRUŽEC	1
KLADNO	28
KROČEHLAVY	16
KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
KAČICE	1
ÚJEZD POD KLADNEM	1
HNIDOUSY	6
DOKSY	1
ROZDĚLOV	7
TŘEBICHOVICE	1
OLŠANY	1
VINAŘICE	3
PCHERY	2
SVINAŘOV	1
BUŠTĚHRAD	1
DUBÍ	4
LIBUŠÍN	1
BRANDÝSEK	1
STEHLEČEVES	1
CHLUMÍN	1
OTVOVICE	1
BRAŠKOV	1
PECÍNOV	1
KYŠPERK (LETOHRAD)	1
PLETENÝ ÚJEZD	1

BĚLEČ	1
LEDCE	1
PODĚBRADY	1
ŘEVNIČOV	1
ŽILINA	1
KAČICE	1
PRAHA	1
VOTICE	1
SLATINA U KRALUP	1
SRBY	1
UHERSKÝ OSTROH	1
	CELKEM ŽÁKŮ 106

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle administrativního členění jejich trvalého bydliště

Tabulka číslo 22

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. A I. B	
PO KLADNO	43
PO SLANÝ	13
OSTATNÍ	6
NEZAŘAZENÍ	2
CELEKM ŽÁKŮ	64

Tabulka číslo 23

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. A I. B	
PO KLADNO	29
PO SLANÝ	8
OSTATNÍ	5
NEZAŘAZENÍ	2
CELEKM ŽÁKŮ	44

Tabulka číslo 24

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. A I. B I.C	
PO KLADNO	62
PO SLANÝ	16
OSTATNÍ	2
NEZAŘAZENÍ	1
CELEKM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 25

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. A I. B I.C	
PO KLADNO	62
PO SLANÝ	21
OSTATNÍ	11
NEZAŘAZENÍ	1
CELEKM ŽÁKŮ	95

Tabulka číslo 26

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. A I. B I.C	
PO KLADNO	54
PO SLANÝ	16
OSTATNÍ	6
NEZAŘAZENÍ	2
CELEKM ŽÁKŮ	78

Tabulka číslo 27

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. A I. B I.C	
PO KLADNO	52
PO SLANÝ	23
OSTATNÍ	6
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 28

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. A I. B I. C I. D	
PO KLADNO	62
PO SLANÝ	35
OSTATNÍ	9
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	106

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle vzdálenosti trvalého bydliště od místa školy

Tabulka číslo 29

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. A I. B	
MÍSTO ŠKOLY	20
DO 5 KM	25
DO 10 KM	11
NAD 10 KM	6
NEZAŘAZENÍ	2
CELKEM ŽÁKŮ	64

Tabulka číslo 30

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. A I. B	
MÍSTO ŠKOLY	7
DO 5 KM	18
DO 10 KM	11
NAD 10 KM	6
NEZAŘAZENÍ	2
CELKEM ŽÁKŮ	44

Tabulka číslo 31

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. A I. B I. C	
MÍSTO ŠKOLY	28
DO 5 KM	39
DO 10 KM	11
NAD 10 KM	2
NEZAŘAZENÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 32

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. A I. B I. C	
MÍSTO ŠKOLY	24
DO 5 KM	37
DO 10 KM	17
NAD 10 KM	16
NEZAŘAZENÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	95

Tabulka číslo 33

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. A I. B I. C	
MÍSTO ŠKOLY	23
DO 5 KM	29
DO 10 KM	17
NAD 10 KM	7
NEZAŘAZENÍ	2
CELKEM ŽÁKŮ	78

Tabulka číslo 34

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. A I. B I. C	
MÍSTO ŠKOLY	22
DO 5 KM	32
DO 10 KM	17
NAD 10 KM	10
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 35

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. A I. B I. C I. D	
MÍSTO ŠKOLY	28
DO 5 KM	47
DO 10 KM	15
NAD 10 KM	16
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	106

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle jejich vyznání

Tabulka číslo 36

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. A I. B	
KATOLÍCI	39
EVANGELÍCI	0
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	5
BEZ VYZNÁNÍ	17
OSTATNÍ	3
CELKEM ŽÁKŮ	64

Tabulka číslo 37

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. A I. B	
KATOLÍCI	25
EVANGELÍCI	2
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	6
BEZ VYZNÁNÍ	11
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	44

Tabulka číslo 38

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. A I. B I. C	
KATOLÍCI	40
EVANGELÍCI	1
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	12
BEZ VYZNÁNÍ	27
OSTATNÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 39

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. A I. B I. C	
KATOLÍCI	50
EVANGELÍCI	1
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	6
BEZ VYZNÁNÍ	36
OSTATNÍ	2
CELKEM ŽÁKŮ	95

Tabulka číslo 40

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. A I. B I. C	
KATOLÍCI	35
EVANGELÍCI	1
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	5
BEZ VYZNÁNÍ	35
OSTATNÍ	2
CELKEM ŽÁKŮ	78

Tabulka číslo 41

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. A I. B I. C	
KATOLÍCI	45
EVANGELÍCI	0
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	3
BEZ VYZNÁNÍ	33
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 42

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. A I. B I. C I. D	
KATOLÍCI	58
EVANGELÍCI	1
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	8
BEZ VYZNÁNÍ	38
OSTATNÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	106

Rozdělení žáků Kupecké školy Kladno podle jejich mateřského jazyka

Tabulka číslo 43

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. A I. B	
ČESKÁ	60
NĚMECKÁ	1
NEZAŘAZENÍ	3
CELKEM ŽÁKŮ	64

Tabulka číslo 44

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. A I. B	
ČESKÁ	44
NĚMECKÁ	0
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	44

Tabulka číslo 45

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. A I. B I. C	
ČESKÁ	76
NĚMECKÁ	5
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 46

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. A I. B I. C	
ČESKÁ	93
NĚMECKÁ	2
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	95

Tabulka číslo 47

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. A I. B I. C	
ČESKÁ	75
NĚMECKÁ	3
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	78

Tabulka číslo 48

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. A I. B I. C	
ČESKÁ	79
NĚMECKÁ	2
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	81

Tabulka číslo 49

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. A I. B I. C I. D	
ČESKÁ	105
NĚMECKÁ	1
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	106

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle místa narození

Tabulka číslo 50

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931, I. TŘÍDA		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SLANÝ	8
	HRADEČNO	1
	ZVOLENĚVES	2
	JEMNÍKY	2
	DRÁŽĎANY	1
	KVÍČEK	2
	BAKOV	1
	ŽELEVČICE	1
	SMEČNO	1
	PLCHOV	1
		CELKEM ŽÁKŮ 20

Tabulka číslo 51

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932, I. TŘÍDA		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SLANÝ	3
	BOHUMÍN	1
	ÚSTÍ NAD LABEM	1
	SVINAŘOV	2
	HOLEŠOVICE	1
	VRANÝ	1
	BAKOV	1
	ŠLAPANICE	1
	ČERNČICE	1
	LOM	1
	ŽELEVČICE	1
	TUROV	1
	KADAŇ	1
	PODMOKLY	1
	DRNOV	1
	CELKEM ŽÁKŮ 18	

Tabulka číslo 52

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933, I. TŘÍDA		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SLANÝ	5
	BILICHOV	1
	ZVOLENĚVES	1
	PŘELÍC	1
	DŘÍNOV	1
	ROKYTNÍK	1
	ŽELEVČICE	1
	MALÍKOVICE	1
	KROČEHLAVY	1
	PACOV	1
	KAMENNÉ ŽEHROVICE	1
	ÚMYSLOVICE	1
	PÁLEČ	1
	KOUNOV	1
	KVÍČEK	1
	NEZAŘAZENÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ 20		

Tabulka číslo 53

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934, I. TŘÍDA		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SLANÝ	9
	PÁLEČ	1
	BILICHOV	1
	ŽATEC	1
	VÍDEŇ	2
	PŘELÍC	1
	TŘEBÍN	1
	ŽELENICE	1
	PRAHA	1
	KOLEČ	1
	LUKOV	1
	KVÍČEK	1
	HONICE	1
	BYSEŇ	1
	NETOVICE	1
	OLŠANY	1
		CELKEM ŽÁKŮ 25

Tabulka číslo 54

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935, I. TŘÍDA		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SLANÝ	5
	HRADEČNO	1
	LOUNY	1
	PÁLEČ	1
	BIJSK (RUSKO)	1
	BEŘOVICE	2
	BLAHOTICE	1
	SMEČNO	1
	KVÍČEK	2
	DUCHCOV	1
	TUŘANY	1
	PRAHA	1
	PŘELÍC	1
	ÚSTÍ NAD LABEM	1
	LEDCE	1
	KNOVÍZ	1
	JEŠÍN	1
	KRÁLOVICE	1
	VELKÉ BŘEZNO	1
		CELKEM ŽÁKŮ 25

Tabulka číslo 55

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936, I. TŘÍDA		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SLANÝ	16
	HRADEČNO	1
	PODLEŠÍN	1
	TOUŽETÍN	1
	OBERNALB (RAKOUSKO)	1
	CHUDEŘÍN	1
	VRBIČANY	1
	VRANÝ	1
	SMEČNO	1
	KŘEŠÍN	1
	SVINAŘOV	1
	BLATNÁ	1
	CELKEM ŽÁKŮ 27	

Tabulka číslo 56

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937, I. TŘÍDA		
MÍSTA NAROZENÍ A POČET NAROZENÝCH	SLANÝ	10
	STUDENĚVES	2
	CHLUMÍN	1
	HOŘEŠOVICE	2
	PRAHA	1
	TUŘANY	1
	TŘEBUSICE	1
	HOSPOZÍN	1
	JEDOMĚLICE	2
	SMEČNO	1
	KVÍČEK	1
	TŘEBÍZ	1
	STARÁ ROLE	1
	KUTROVICE	2
	PCHERY	1
	LIBOVICE	1
	ČERNOVICE (RUMUNSKO)	1
	CELKEM ŽÁKŮ 30	

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle administrativního členění místa narození

Tabulka číslo 57

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	18
PO KLADNO	0
OSTATNÍ	2
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 58

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	10
PO KLADNO	0
OSTATNÍ	8
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	18

Tabulka číslo 59

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	14
PO KLADNO	1
OSTATNÍ	4
NEZAŘAZENÍ	1
CELEKM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 60

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	19
PO Kladno	0
OSTATNÍ	6
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 61

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	19
PO Kladno	0
OSTATNÍ	6
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 62

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	22
PO Kladno	0
OSTATNÍ	5
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	27

Tabulka číslo 63

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	26
PO Kladno	0
OSTATNÍ	4
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	30

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle místa trvalého bydliště**Tabulka číslo 64**

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931, I. TŘÍDA	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
SLANÝ	9
HRADEČNO	2
ZVoleněves	2
JEMNÍKY	1
BILICHOV	1
KVÍČEK	3
BAKOV	1
SMEČNO	1
	CELKEM ŽÁKŮ 20

Tabulka číslo 65

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932, I. TŘÍDA	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
SLANÝ	9
HOSPOZÍN	1
VRANÝ	1
BEŘOVICE	1
SVINAŘOV	1
KVÍČEK	1
BAKOV	1
SMEČNO	1
KADAŇ	1
PODMOKLY	1
	CELKEM ŽÁKŮ 18

Tabulka číslo 66

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933, I. TŘÍDA	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
SLANÝ	6
ZLONICE	1
ZVOLENĚVES	1
PŘELÍC	1
ŘISUTY	3
DŘÍNOV	2
ROKYTNÍK	1
KROČEHLAVY	1
PACOV	1
PÁLEČ	1
KOUNOV	1
NEZAŘAZENÍ	1
	CELKEM ŽÁKŮ 20

Tabulka číslo 67

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934, I. TŘÍDA	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
SLANÝ	12
TŘEBÍZ	2
PÁLEČ	1
ŽATEC	1
VINAŘICE	1
PŘELÍC	1
ŽELENYCE	1
PRAHA	1
KOLEČ	1
ŽELEVČICE	1
ZLONICE	1
NETOVICE	1
OLŠANY	1
	CELKEM ŽÁKŮ 25

Tabulka číslo 68

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935, I. TŘÍDA	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
SLANÝ	10
KVÍČEK	3
ZLONICE	1
HRADEČNO	1
OTVOVICE	1
SMEČNO	1
DUCHCOV	1
TUŘANY	1
JEDOMĚLICE	1
PŘELÍC	1
BERLÍN	1
BEŘOVICE	1
LEDCE	1
PCHERY	1
	CELKEM ŽÁKŮ 25

Tabulka číslo 69

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936, I. TŘÍDA	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
SLANÝ	16
KVÍČEK	1
BLATNÁ	1
PODLEŠÍN	1
LOUNY	1
VRBIČANY	1
DUCHCOV	1
ZLONICE	1
NOVÁ VES	1
PRAHA	1
PERUC	1
SVINAŘOV	1
	CELKEM ŽÁKŮ 27

Tabulka číslo 70

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937, I. TŘÍDA	
BYDLIŠTĚ	POČET STUDENTŮ
SLANÝ	12
KVIČEK	1
KUTROVICE	1
CHLUMÍN	1
STUDENĚVES	2
SMEČNO	2
HOŘEŠOVICE	2
PRAHA	1
JEDOMĚLICE	1
TUŘANY	1
TŘEBUSICE	1
DOLNÍ	1
TŘEBÍZ	1
STARÁ ROLE	1
KNOVÍZ	1
LIBOVICE	1
	CELKEM ŽÁKŮ 30

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle administrativního členění trvalého bydliště

Tabulka číslo 71

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	19
PO KLADNO	0
OSTATNÍ	1
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 72

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	16
PO KLADNO	0
OSTATNÍ	2
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	18

Tabulka číslo 73

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	15
PO KLADNO	1
OSTATNÍ	3
NEZAŘAZENÍ	1
CELEKM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 74

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	23
PO Kladno	0
OSTATNÍ	2
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 75

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	23
PO Kladno	0
OSTATNÍ	2
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 76

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	21
PO Kladno	0
OSTATNÍ	6
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	27

Tabulka číslo 77

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. TŘÍDA	
PO SLANÝ	26
PO KLADNO	0
OSTATNÍ	4
NEZAŘAZENÍ	0
CELEKM ŽÁKŮ	30

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle vzdálenosti trvalého bydliště od místa školy

Tabulka číslo 78

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. TŘÍDA	
MÍSTO ŠKOLY	7
DO 5 KM	7
DO 10 KM	5
NAD 10 KM	1
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 79

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. TŘÍDA	
MÍSTO ŠKOLY	6
DO 5 KM	5
DO 10 KM	2
NAD 10 KM	5
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	18

Tabulka číslo 80

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. TŘÍDA	
MÍSTO ŠKOLY	5
DO 5 KM	2
DO 10 KM	9
NAD 10 KM	3
NEZAŘAZENÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 81

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. TŘÍDA	
MÍSTO ŠKOLY	10
DO 5 KM	6
DO 10 KM	6
NAD 10 KM	3
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 82

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. TŘÍDA	
MÍSTO ŠKOLY	11
DO 5 KM	4
DO 10 KM	8
NAD 10 KM	2
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	78

Tabulka číslo 83

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. TŘÍDA	
MÍSTO ŠKOLY	15
DO 5 KM	1
DO 10 KM	3
NAD 10 KM	8
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	27

Tabulka číslo 84

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. TŘÍDA	
MÍSTO ŠKOLY	12
DO 5 KM	5
DO 10 KM	7
NAD 10 KM	6
NEZAŘAZENÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	30

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle jejich vyznání

Tabulka číslo 85

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. TŘÍDA	
KATOLÍCI	12
EVANGELÍCI	1
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	3
BEZ VYZNÁNÍ	4
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 86

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. TŘÍDA	
KATOLÍCI	14
EVANGELÍCI	0
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	3
BEZ VYZNÁNÍ	1
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	18

Tabulka číslo 87

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. TŘÍDA	
KATOLÍCI	13
EVANGELÍCI	0
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	5
BEZ VYZNÁNÍ	1
OSTATNÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 88

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. TŘÍDA	
KATOLÍCI	15
EVANGELÍCI	0
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	5
BEZ VYZNÁNÍ	4
OSTATNÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 89

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. TŘÍDA	
KATOLÍCI	16
EVANGELÍCI	2
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	2
BEZ VYZNÁNÍ	4
OSTATNÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 90

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. TŘÍDA	
KATOLÍCI	13
EVANGELÍCI	2
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	4
BEZ VYZNÁNÍ	8
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	27

Tabulka číslo 91

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. TŘÍDA	
KATOLÍCI	16
EVANGELÍCI	0
CÍRKEV ČSR HUSITSKÁ	8
BEZ VYZNÁNÍ	6
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	30

Rozdělení žáků Kupecké školy Slaný podle jejich mateřského jazyka

Tabulka číslo 92

ŠKOLNÍ ROK 1930/1931 I. TŘÍDA	
ČESKÁ	20
NĚMECKÁ	0
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 93

ŠKOLNÍ ROK 1931/1932 I. TŘÍDA	
ČESKÁ	15
NĚMECKÁ	3
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	18

Tabulka číslo 94

ŠKOLNÍ ROK 1932/1933 I. TŘÍDA	
ČESKÁ	19
NĚMECKÁ	0
OSTATNÍ	1
CELKEM ŽÁKŮ	20

Tabulka číslo 95

ŠKOLNÍ ROK 1933/1934 I. TŘÍDA	
ČESKÁ	24
NĚMECKÁ	1
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 96

ŠKOLNÍ ROK 1934/1935 I. TŘÍDA	
ČESKÁ	24
NĚMECKÁ	1
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	25

Tabulka číslo 97

ŠKOLNÍ ROK 1935/1936 I. TŘÍDA	
ČESKÁ	27
NĚMECKÁ	0
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	27

Tabulka číslo 98

ŠKOLNÍ ROK 1936/1937 I. TŘÍDA	
ČESKÁ	29
NĚMECKÁ	1
OSTATNÍ	0
CELKEM ŽÁKŮ	30

Sociální původ žáků Kupecké školy Kladno

Tabulka číslo 99

ŠKOLNÍ ROK	DOLNÍ VRSTVA	STŘEDNÍ VRSTVA	HORNÍ VRSTVA	OSTATNÍ
1930/1931	43	11	0	10
1931/1932	33	7	0	4
1932/1933	54	15	0	12
1933/1934	64	19	0	12
1934/1935	58	14	0	6
1935/1936	61	14	0	6
1936/1937	73	20	0	13

Sociální původ žáků Kupecké školy Slaný

Tabulka číslo 100

ŠKOLNÍ ROK	DOLNÍ VRSTVA	STŘEDNÍ VRSTVA	HORNÍ VRSTVA	OSTATNÍ
1930/1931	14	4	0	2
1931/1932	10	7	0	1
1932/1933	11	8	0	1
1933/1934	18	7	0	0
1934/1935	17	7	0	1
1935/1936	20	6	0	1
1936/1937	19	8	0	3

12. Summary

The thesis deals with business education in the Kladno and Slaný region in the time of the first Czechoslovak Republic. The thesis is based on the excerption of the data from card indexes. The students of the Mercantile School Kladno and Mercantile School Slaný are examined.

The first chapter deals with the economic development from the 19th century to the first third of the 20th century. The industrial revolution and its marks in both the industry and the society are described here. The development of the trade is also examined.

The second chapter deals with the economy of the Kladno and Slaný region. Each region is handled in individual subchapter. The finding of coal and the subsequent establishment of mines and steel mills are mentioned here. Besides the industry, the agriculture is handled here, too.

The third chapter deals with vocational education in Czechoslovakia. The individual sectors of vocational education are dealt with in individual subchapters.

The fourth and the fifth chapters represent the key part of the thesis. The regional, social origin of the students and their sociocultural consequences are outlined here.